

**The Ramakrishna Mission
Institute of Culture Library**

Presented by

Dr. Baridbaran Mukerji

RMICL-8

6

13273

DURGESHA-NANDINÍ

Etibritta-múlak Upayás.

SHRÍ BANKIMCHANDRA CHATTOPÁDHYÁYA

PRANITA.

ROMAN AKSHARE MUDRITA.

The multiplicity of alphabets the worthless remnant of a by-gone civilization—
Max Müller.

CALCUTTA:

THACKER, SPINK AND COMPANY.

1881.

R.M.I.C LIBRARY

Acc No 13,273

Class No 821.743
CWA

Date:

1 Card	9.12.
Class	
Cat.	6.12.
Br. Card.	RP.
Checked	

PRINTED AT THE GOVERNMENT OF INDIA CENTRAL PRESS,
8, HASTINGS STREET.

P R E F A C E .

THIS publication has been undertaken with the two-fold object of ascertaining, firstly, whether Oriental works could be reprinted in Roman character directly from vernacular editions; secondly, whether the number of diacritical marks could be materially reduced.

We are now in a position to answer the first inquiry in the affirmative. The whole of this work was put into type in less than one month, without the intervention of any Roman Bengali manuscript, and by compositors who had never done such a thing before. In other words, the transliteration was done by the compositors themselves from a printed Bengali copy of the book. They had nothing to help them except the key which has been appended to this volume. The experiment which we have made has undoubtedly proved a perfect success. It is impossible to over-rate its importance with reference to Romanization, for it proves clearly that Oriental works can at once be printed in Roman types, at a very moderate expense.

With reference to the second point of inquiry, it will be perceived at a glance that the number of dotted letters used is very small. Accents to indicate the long

vowels, particularly the long *a*, are of frequent occurrence, but accents are part and parcel of the Roman alphabet and do not, we submit, fall under the category of diacritical marks.

It will be desirable here to mention three rules by the adoption of which the use of such marks has been most considerably reduced—

1st.—The guttural and palatal nasals have not been distinguished when they precede consonants of their own class. We do not think that such a rule can be objected to by any reasonable person, for in such cases the nasal must be of the same class as the consonant with which it is combined.

2nd.—The cerebral letter *t* has not been dotted when it follows *sh*. As in such a combination the *t* is always cerebral, the omission of the dot is undoubtedly justifiable.

3rd.—No dot has been used to distinguish the palatal *sh* or cerebral *n*.

The third and last rule will, we are aware, be subjected to criticism at the hands of several members of the Roman Akshara Samáj, the society recently formed in Caleutta for the encouragement of Romanization. Pundit Maheshchandra Nyáyaratna, Principal of the Sanscrit College, to whose earnest and able advocacy the said society well nigh owes its existence, is, we believe, of opinion that the dots in question ought to be retained.

We have nevertheless felt ourselves compelled to adopt the change, at any rate experimentally, because, in our humble opinion, it is the necessary consequence of a

principle which is essential to the introduction of a simpler system of Indian transliteration. That principle is that no marks should be used to distinguish sounds which have ceased to exist. We have the best authority for saying that the cerebral *n* and the palatal *sh* have no phonetic existence in the Bengali language. They do not therefore require to be expressed by dotted letters. If they were so distinguished, purely on etymological grounds, it would be necessary, for the sake of consistency, to use about half a dozen additional dotted letters in Roman Urdu transliteration to express a variety of *s*, *z* and *t*'s which are not in any way actually distinguished in pronunciation. Similar results would follow in other Indian languages, and the object which should be kept in view, *viz.*, the simplification of Romanization, would be altogether defeated.

We trust that the above reasons will be held to be a sufficient justification for the third rule adopted by us. We certainly would not have ventured to differ in this particular from the views of our more learned friends, had it not been owing to the firm belief on our parts that the omission of so to speak *redundant* diacritical marks is essential to the true progress of the cause which both they and we are advocating.

Two more points require some notice : *1stly*, the use of the hyphen ; *2ndly*, the printing of final *a* within compound words.

It will be perceived that the hyphen has been used somewhat freely. There can be no doubt that it might well have been dispensed with in ordinary and well known compound words. But great difference of opinion

seems to exist as to what are well known compounds and what are not, and we were not prepared to lay down any authoritative rule on the subject. This matter must be eventually dealt with by our friends of the Roman Akshara Samáj.

In deference to the view of the more learned portion of the community, we have retained the final short *a*, within compounds, even when it is not pronounced at all. In our humble opinion it ought in such cases to be omitted. But this is a matter which must be decided not by us but by the majority of the public.

It is unnecessary to draw special attention to all the other minor principles of transliteration adopted by us, but we shall welcome any criticism or suggestion which may be made respecting them.

The work now placed before the public has been carried on under great difficulties, both because of its novelty, and because we could only devote our spare moments to the correction of the proof-sheets. We trust therefore that the misprints and inconsistencies from which this edition is not by any means free will be treated with indulgence by a considerate public.

Our sincere thanks are due to Bábu Bankimchandra Chattopádhyáya for his kindly allowing us to place this his most popular romance before the public in a romanized garb. That distinguished author is not a member of the Roman Akshara Samáj and is opposed to their views; he has acted as he has entirely from a spirit of liberality and of fairness to the views of others, which contrasts very favourably with the Romanophobia exhibited by some sections of the native public.

We have also to put on record our thankful appreciation of the energy and rapidity with which Mr. E. J. Dean, Superintendent of the Government Press at Calcutta, has passed this work through the press. The experiment of composing direct from Oriental copy into Roman was in its nature so novel that many heads of presses would have declined to undertake it at all. The result however has shown that it was in every way justifiable, and that, where there is a will, there is a way.

J. F. BROWNE, B.C.S.

HARAPRASÁD SHÁSTRI, M.A.

DURGESHA-NANDINI.

PRATHAM KHANDA.

PRATHAM PARICCHED.

DEBA-MANDIR.

998 Bangábder nidágha-sheshe eka-din eka-jan ashvárohí purush Bishnupur haite Jábánábáder pathe ekáki gaman karitechilen. Dinamani astácal gamanodjogí dekhiyá ashvárohí druta-bege ashva sancálan karite lágilen. Kena ná sammukhe prakánda prántar ; ki jáni jadi kála-dharme pradosha-kále prabal jhatíká brishti. árambha hay, tabe sei prántare niráshraye jat-paro-násti pírita haite haibek. Prántar pár haite ná haitei súrjyásta haila, krame naisha gagan / níla nírada-máláy ábrita haite lágila. Nishárambhei emat ghoratara andhakár diganta-sansthita haila je, ashva-cálañá ati kañhin bodh baite lágila. Pántha kebal bidyud-dípti-pradarshita pathe koná mate calite lágilen.

Alpa-kál madhye mahá-rabe naidágh jhatíká pradhábita haila, ebam sange sange prabal brishti-dhárá paríte lágila. Ghoṭakárúṛha byakti gantabya-pather ár kichu-mátra sthiratá páilen ná. Ashváraju shlatha karáte ashva jatheccha gaman karite lágila. Ei rúp kiyad-dúr gaman kariyá ghoṭaka-carane kona kañhin drabyer sangháte ghoṭaker pada-skhalan haila. Ai samay eka-bár bidyut prakásh hawáte pathik sammukhe prakánda dhabalákár kona padártha cakita-mátra dekhite páilen. Ai dhabalákár stúpa áttalíká haibe ei bibecanáy ashvárohí lampha-tyáge bhú-tale abataran karilen. Abatarana-mátra jánite párlen je, prastara-nirmita sopánábalir san-srabe ghoṭaker caran skhalita haiyáchila ; ataeb nikáte áshraya-sthán

áche jániyá ashvake jatheecha stháne jáite dilen. Nije andhakáre sábadháne sopána-márge pada-kshep karite lágilen. Acirát tarítá-loke jánite parilen je, sammukhastha atṭáliká ek deba-mandir. Kaushale mandirer kshudra dváre upasthit haiyá dekhilen, je dvár ruddha, hasta-márjane jánilen dvár bahir-dik haite ruddha hay ná. Ei jana-hín prántara-sthita mandire emat samaye ke bhitar haite argal ábaddha karila, ei cintáy pathik kincit bismita o kautúhalá-bishta hailen. Shiro-pare prabal bege dhárá-pát haitechila, sutarám je kona byakti debálaya-madhyá-bási hauk, pathik dváre bhúyo-bhúyah bala-darpita karághát karite lágilen ; kehai dvár unmocan karite ásila ná. Iechá, padágháte kabát mukta karen, kintu debá-layer páche amarjyádá hay, ei áshankáy pathik tata-dúr karilen ná ; tathápi tini kabáte je dárun kara-prahár karitechilen, káshther kabát tábá adhika-kshan sahite párla ná, alpa-kálei argala-cyuta haila. Dvár khuliyá jáibá-mátra jubá jeman mandirábhyantare prabesh karilen, amani mandira-madhye asphuṭa cítkár-dhvani táñhár karne prabesh karila, o tan-muhúrte mukta dvára-pathe jhaṭiká-beg prabá-hita hawáte, tatháy je pradíp jvalitechila táhá nirbán haiyá gela. Mandira-madhye manushyai bá ke áche, debai bá ki múrti, prabeshtá táhár kichui dekhite páilen ná. Ápanár abasthá eirúp dekhiyá nirbhík jubá-purush kebal íshat hásya kariyá prathamatah bhakti-bhábe mandira-madhyastha adrishya deba-múrtir uddeshe pranám karilen. Pare gátrotthán kariyá andhakára-madhye dákiyá kahilen, “mandira-madhye ke ácha?” kehai prashner uttar karila ná ; kintu alankára-jhankára-shabda karne prabesh karila. Pathik takhan brithá bákyá-byay nishprayojan bibecaná kariyá brishti-dhárá o jhaṭiká prabesha-rodhártha dvár jojita karilen, ebam bhagnárgaler paribarte átma-sharír dváre nibishta kariyá punar-bár kahilen, “je keha mandira-madhye tháka, shraban kara ; ei ámi sashastra dvára-deshe basilám, ámár bishrámer bighna kario ná. Bighna karile jadi purush hao tabe phal bhog karibe ; ár jadi strí-lok hao tabe nishcintá nidrá jáo, Rájputa-haste asi carma thákite tomádiger pade kushánkura o biñdhibe ná.”

“Ápani ke?” bámá-svare mandira-madhye haite ei prashna haila. Shuniyá sabismaye pathik uttar karilen.

“Svare bujhitechi e prashna kona sundarf karilen. Ámár paricaye ápanár ki haibe?”

Mandira-madhyā haite uttar hailā, “ámará baṛa bhīta haiyáchi.” Jubak takhan kahilen, “ámi je hai, ámádiger átma-paricay ápanárá dibár ríti nahe. Kintu ámi upasthit thákite abalá-játir kona prakár bighner áshanká nái.”

Ramaní uttar karila “ápanár kathá shuniyá ámár sáhas haila, eta-kshan ámará bhaye mrita-práy chilám. Ekhan o ámár sahacarí arddha-múrechitá rahiyyáchen. Ámará sáyáhna kále ai Shaileshvar Shiba pújár janya ásiyáchilám. Pare jhaṛ ásile ámádiger báhak dás dásí-gan ámádigake pheliyá kotháy guyáche, balite pári ná.”

Jubak kahilen, “cintá kariben ná, ápanárá bishrám karun, kál práte ámi ápanádigake grihe rákhiyá ásiba.” Ramaní kahila, “Shaileshvar ápanár mangal karun.”

Arddha-rátre jhaṭiká brishti nibáran haile jubak kahilen, “ápanárá ei-kháne kichu-kál kona rúpe sáhase bhar kariyá thákun. Ámi ekṭá pradíp sangraher janya nikaṭa-bartí gráme jái.”

Ei kathá shuniyá púrbálápa-káriní kahilen, “maháshay, grám parjyanta jáite haibe ná. Ei mandirer rakshak ekaṭjan bhritya ati nikaṭei basati kare, jyotsná prakásh haiyáche, māndirer báhir haite tāhár kuṭír dekhite páiben. Se byakti ekákí prántara-madhye báś kariyá tháke, ejanya se grihe sarbadá agni jválibár sámagri rákhe.”

Jubak ei kathánusáre mandirer báhire ásiyá jyotsnár áloke debálaya-rakshaker griha dekhite páilen. Griha-dváre gaman kariyá tāhár nidrá-bhanga karilen. Mandira-rakshak bhaya-prajukta dvár-odgháṭan ná kariyá prathame autarál haite ke ásiyáche dekhite lagila. Bishesh parjyabekshane pathiker kona dasyu-lakshan drishta haila ná; bisheshatah tat-svíkrita svarna-mudrár lobh sambaran kará tāhár pakshe kashta-sádhya haiyá ut̄bila. Sát páñch bhábiyá mandira-rakshak dvár khuliyá pradíp jváliyá dila.

Páñtha pradíp ániyá dekhilen, mandira-madhye shveta-prastara-nírmita Shiba-múrti sthápita áche. Sei múrtir pashcát-bháge

dui jan mátra káminí. Jini nabíná tini díp dekhibá-mátra sába-guṇthane namra-mukhí haiyá basilen. Parantu táňbár anábrita prakoshthe híraka-mandita márwári cúr ebam bicitra káru-kárjya-khacita paricchad, tad-upare ratnábharana-páripátya dekhiyá pántha nissandeha jánite párlen je, ei nabíná hína-bansha-sambhútá nahe. Dvitíyá ramanír paricchader apekshá-krita hínárghatáy pathik bibecaná karilen je, ini nabínár sahacáriní dásí haiben; athaca sacarácar dásir apekshá sampanná. Bayakkram panchatrinshat barsha bodh haila. Sahajei jubá-purusher upalabdhi haila je bayo-jyeshthárai sahit táňhár kathopakathan haitechila. Tini sabismaye iháo parjyabekshita karilen je, tad-ubhay madhye káháro paricchad etad-deshíya strí-lokdiger nyáy nahe, ubhayei pashcima-pradeshíya, arthát Hindusthání strí-loker besha-dháriní. Jubak mandirábhyantrare upajukta stháne pradíp sthápan kariyá ramaní-diger sammukhe dán̄ráilen. Takhan táňhár sharíropari dípa-rashmi-rúha prapatita haile, ramanírá dekhilen je, pathiker bayakkram pancabinshati batsarer kincit mátra adhik haibe; sharír etádrisha dírgha, je anyer tádrisha dairghya asaushtaber káran haita. Kintu jubaker baksho-bishálatá ebam sarbánger pracuráyata gáthana-gúne se dairghya alaukik shrí-sampádak haiyáche. Prákrit-sambhúta naba-dúrbá-dal, athabá tad-adhik manojna-kánti; basanta-prasúta naba-patrábali-tulya barnopari kabacádi Rájput játir paricchad shobhá karitechila, kaṭi-deshe kaṭi-bandhe kosha-sambaddha asi, dírgha kare dírgha barshá chila; mastake ushnísh, tad-upari eka-khanda hírak; karne muktá-sahita kundal; kanṭhe ratna-hár.

Paraspar sandarshane ubhay pakshei parasparer paricay janya bishesh byagra hailen, kintu kehai prathame paricay jijnásár abhadratá svíkár karite sahasá icchuk hailen ná.

DVITÍYA PARICCHED.

ĀLĀP.

Prathame jubak nija kautúhala-para-bashatá prakásh karilen.
Bayo-jyeshtháke sambodhan kariyá kahilen,

“ Anubhabe bujhitechi ápanárá bhágya-banter pura-strí, paricay jijnásá karite sankoc haiteche ; kintu ámár paricay dewár pakshe je pratibandhak, ápanáder se pratibandhak ná thákite páre, ejanya jijnásá karite sahas karitechii.”

Káminí kahila “ maháshay, kon kále strí-loke agre paricay diyá tháke ? ”

Jubá kahilen, “ paricayer agra pashcát ki ? ”

Uttara-dáyiní kahilen, strí-loker paricaya-i bá ki ? jáhárá kulopádhi dháran karite páre na, táhárá ki baliyá paricay dib ? gopane bás kará jáhádiger dharma, táhárá ki baliyá átma-prakásh karibe ? je din bidhátá strí-lokke svámír nám mukhe ánite nishedh kariyáchen, sei din átma-paricayer path o bandha kariyáchen.”

Jubak e kathár uttar karilen ná. Táñhár man anya-dike chila. Nabíná ramaní krame krame abagunthaner kiyad-ansha apasrita kariyá sahacarír pashcád-bhág haite animish cakshe jubaker prati drishti karite chilen. Kathopakathana-madhye akasmát pathikero sei-dike drishti-pát haila ; ár drishti phirila ná ; táñhár bodh haila, jena tádrisha alaukik rúpa-ráshi ár kakhana dekhite páiben ná. Jubatí cakshu-dvayer sahit pathiker cakshu sammilita haila. Jubatí amani locana-jugal binata karilen. Sahacarí bákyer uttar ná páiyá pathiker mukha-páne cáhilen, kon dike táñhár drishti táháo niríkshan karilen, ebam samabhíbyáháriní je jubaka-prati satrishna-nayane cáhitechilen táhá jánite páriyá nabínár káne káne kahilen, “ ki lo ! Shiba-sákshát svayambará habi ná ki ? ”

Nabíná, sahacaríke anguli-pírita kariyá tad-rúp mridu svare kahila, “tumi nipát jáo.” Caturá sahacáriní ei dekhiyá mane mane bhábilen je, je lakshan dékhitechii, páche ei aparicita jubá-purusher

tejappunja kánti dekhiyá ámár hasta-samarpita ei báliká Manmatha-shara-jále baddha hay, ár kichu hauk ná hauk, ihár maner sukh cira-káler janya nashta haibe, ataeb se path ekhani ruddha kará ábashyak. Kirúpei bá e abhipráy siddha hay ? jadi ingite bá chalaná-krame jubak ke sthánantare preran karite pári, tabe táhá kartabya baṭe, ei bhábiyá nári-svabhába-siddha caturatár sahit kahilen, “mahá-shay ! strí-loker su-nám emaní apadártha bastu je, bátáser bhar sahe ná ; ájikár e prabal jhaṭe rakshá páwá dushkar, ataeb ekshane jhaṭhámiyáche, dekhi jadi ámará pada-braje báṭí gaman karite pári.”

Jubá purush uttar karilen, “ jadi ekánta e nishíthe ápanárá pada-braje jáiben, tabe ámi ápanádigake rákhiyá ásitechi, ekshane ákásh parishkár haiyáche, ámi eta-kshan níja-stháne játrá karitám, kintu ámi ápanár sakhír sadrishi rúpasíke biná rakshake rákhiyá jáiba ná baliyái ekhano e stháne áchi.” Káminí uttar karila, “ápani ámádiger prati je-rúp dayá prakásh karitechen táháte páche ámádigue akritajná mane karen ejanyai sakal kathá byakta kariyá balite páritechi ná. Maháshay ! strí-loker manda kapáler kathá ápanár sáksháte ár ki baliba ; ámará sahaje abishvásiní ; ápani ámádigue rákhiyá ásile ámádiger saubhágya, kintu jakhan ámár prabhu ei kanyár pitá iháṅke jijnásá kariben, tumi e rátre káhár sange ásiyácha, takhan ini ki uttar kariben ?

Jubak kshana-kál cintá kariyá kahilen, “ ei uttar kariben je, ámi Maháráj Kinor Mánsinher putra Jagatsinher sange ásiyáchi.”

Jadi tan-muhúrte mandira-madhye bajra-patan haita, táhá haileo mandira-básiní strí-lokerá adhikatara cakita haiyá uṭhitén ná. Ubhayei amani gátroththán kariyá dandáyamán hailand. Kanishthá shiba-linger pashcáte sariyá gelen. Bág-bidagdhá bayodhiká galadeshe ancal diyá dandabat hailand ; anjali-baddha kare kahilen, juba-ráj ! ná jániyá sahasra aparádh kariyáchi, abodh strí-lokdigake nija-gune márjaná kariben.”

Juba-ráj hásiyá kahilen, “ e sakal gurutara aparádher kshamá nái, tabe kshamá kari jadi paricay dáo, paricay ná dile abashya samucit danda diba.”

Narm katháy rasikár sakal samayeí sahás hay ; ramamí íshat hásiyá kahila, “ki danda ájná hauk, svíkrita áchi.”

Jagatsinhao hásiyá kahilen, “ei danda diba je, sange giyá tomáder báti rákhiyá ásiba.”

Sahacarí dekhilen bisham sankat, kona bishesh kárane tini nabínár paricay Dillíshvarer senápatir nikaṭ dite sammatá chilen ná ; tini je táñhádigake sange kariyá rákhiyá ásiben iháte áro kshati, se ta paricayer adhik ; ataeb sahacarí adho-badane rahilen.

Emat samaye mandirer anati-dúre bahutara ashver pada-dhvani haila ; rája-putra atibyaste mandirer báhire jáiyá dekhilen je, práy shatábadhi ashvárohí sainya jáiteche, táhádiger parichad drishti-mátra jánite párilen je, táhárá táñhári Rájput sená ; iti-púrbe juba-ráj juddha-sambandhíya kárjya-sampádane Bishnupur ancale jáiyá tvarita eka-shata ashvárohí senálaiyá pitri-samakshe jáitechilen. Aparáhne samabhíbyáhári-ganer agrasar haiyá ásiyáchilen, pashcát táhárá eka-pathe tini anya-pathe jáwáte, tini ekákí prántara-madhye jhaṭíká brishtite bipad-grasta haiyáchilen. Ekshane táhádigake punar-bár dekhite páilen, ebam sená-gan táñháke dekhite páiyáche ki ná jánibár janya kahilen, “Dillíshvarer jay hauk.” Ei kathá kahibá-mátra eka-jan ashvárohí táñhár nikaṭ ásila. Juba-ráj táháke dekhiyá kahilen, “Dharamsinha, ámi jhaṭ brishtir kárane ekháne apekshá karitechilám.”

Dharamsinha nata-bhábe pranám kariyá kahila, “ámará juba-rájer bahu anusandhán kariyá sheshe ashver pada-cihna dhariyá ekháne ásiyáchi, ashvake ei baṭa-briksher nikaṭe páiyá ániyáchi.”

Jagatsinha balilen, “ashva laiyá tumi ei-kháne apekshá kara, ár dui janke nikaṭastha kona grám haite shibiká o tad-upajukta báhak ánite pátháo, abashishta sená-ganke agrasar haite bala.”

Dharamsinha ei ádesh prápte kincit bismita haila, kintu prabhur ájnáy prashna anábashyak jániyá, “je ájná” baliyá sainyadigake juba-rájer abhipray jánáila. Sainya-madhye keha keha shibikár bártá shuniyá íshat hásya kariya aparke kahila, “áj je bára nútan

paddhati.” Keha uttar karila, “ ná habe kena ? Maháráj Rajput-patir sárdhek sahasra mahishí.”

Edike juba-rájer anupasthití-kále abasar páiyá abagunthan mocana-púrbak sundarí sahacaríke kahila, “ Bimale, rája-putrake paricay dite tumi asammata kena ?”

Bimalá kahila, “ se kathár uttar ámi tomár pitár káche diba ; ekshane ábár e kiser gola-jog shunite pái.”

Nabíná kahila, “ bodh kari rája-putrer kona sainyádi táñhár anusandháne ásiyá thákibe ; jekháne svayam juba-ráj rahiyáchen, sekháne cintá kará kena.”

Je ashvárohí-gan shibiká-báhakádir anveshane gaman kariyá-chila táhárá pratyágaman karibár púrbei, je báhak o rakshí-barga strí-digake rákhiyá brishtir samaye gráma-madhye giyá áshray laiyáchila, táhárá phiriyá ásila. Dúr haite táhádigake dekhiya Jagatsinha mandira-madhye punaprabesha-púrbak paricarikáke kahilen, “ kayeka-jan astra-dhári byaktir sahit báhaká-gan shibiká laiyá ásiteche, uhárá tomádiger lok ki ná báhire ásiya dekha.” Bimalá mandira-dváre dáñráiyá dekhilen je táhárá táñhádiger rakshí-gan baṭe.

Rája-kumár kahilen, “ tabe ámi ár ekháne dáñráiba ná ; ámár sahit ihádiger sáksháte anishta ghaṭite páre. Ataeb ámi calilám. Shaileshvarer nikáṭe prarthaná kari, tomára nirbighne báṭí upaníta hao ; tomádiger nikáṭ ei prarthaná kari, je ámár sahit sákshát haiyáchila e kathá saptáhá-madhye prakásh kario ná, bismritao haio ná, baram smaranártha ei sámánya bastú nikáṭe rákha. Ár ámi tomár prabhu-kanyár je paricay páilám ná, ei kathái ámár hridaye smaranártha cihna-svarúp rahila.” Ei baliyá ushuísh haite muktáhár laiyá Bimalár mastake sthápan karilen. Bimalá mahárgha ratna-hár kesha-páshe dhariyá rája-kumárake binítá-bhábe praṇám kariyá kahilen, “ juba-ráj, ámi je paricay dilám ná iháte ámáke aparádhiní bhábiben ná, ihár abashya upajukta káran áche. Phale jadyapi ápani e bishaye nitánta kautuhalákránta haiyá tháken tabe, ádyá haite pakshántare ápanár sahit kotháy sákshát haite páribe baliyá diun.”

Jagatsinha kiyat-kál cintá kariyá kahilen, “ adya haite pakshán-tare rátri-kále ei mandira-madhyei ámár sákshát páibe. Ei sthale dekhá ná páo sákshát haila ná.”

“ Debatá ápanáke rakshá karun” baliyá Bimalá punar-bár pranatá haila. Rája-kumár punar-bár anibárjya trishá-kátar locane jubatí-prati drishti-pát kariyá lampha-tyáge ashvárohan púrbak caliyá gelen.

TRITÍYA PARICCHED.

MUGHAL PÁTHÁN.

Nishítha-kále Jagatsinha Shaileshvarer mandir haite játrá karilen. Ápátatah táñhár anugamane athabá mandirádhishthátrí mano-mohinír sambád kathane páthak maháshaydíger kautúhal nibáran karite párilám ná. Jagatsinha Rájput, ki prayojane Bangadeshe ásiyáchilen, kenai bá prántara-madhye ekákí gaman kari-techilen, tat-paricay upalakshé ei samayer Bangadesha-sambandhíya rájakíya ghaṭaná katak katak sankshepe bibarita karite haila. Ataeb ei paricched itibritta-samparkíya, páthaka-barga ekánta adhír haile tyág karite páren, kintu granthakárer parámarsha ei je adhairjya bhála nahe.

Prathame Bangadeshe Bakhtiyár Khiliji Mahammadíya jaya-dhvajá sansthápitá karile par, Páthánerá abádhe kayek shatábdí tad-rájya shásan karite tháke. 932 sále subikhyáta Sultán Bábar rana-kshetre Dillír bádsháh Ibráhim Lodíke parábhúta kariyá tat-sinhásane árohan karen; kintu tat-kálei Bangadesh Taimurlan-banshíyadiger dandádhín hay nái.

Jata din ná Mughal samrádiger kula-tilak Ákbarer abhyuday hay, tata-din edeshe svádhín Páthán rája-gan rájatva karite lágilen. Kukshane nirbodh Dáud Khán supta-sinher ange hasta-kshepan karilen; átma-karma-phale Ákbarer senápati Manáím Khán kartrik parájita haiyá rájya-bhrashta haiilen. Dáud 982 sále sagane Uríshyáy paláyan karilen; Banga-rájya Mughal-bhúpáler kara-

kabalita haila. Páthánera Utkale sansthápita haile tathá haite táhá-diger ucched kará Mughaldiger kashta-sádhyá haila. Bangíya 986 sále Dillíshvarer pratinidhi Khán Jáchán Khán Páthándigáke dvitíya-bár parájita kariyá Utkal desh nija-prabhur dandádhín karilen. Ihár par ár ek dárun upadrab upasthit haiyáchila. Ákbar Sháh kartrik Bangadesher rája-karádáyer je nútan pranálí sansthápita haila tánháte jágírdár prabhriti bhúmyadhikári-ganer gurutara asantuhti janmáila. Tárhárá nija nija púrbádhipatyá rakshártha kharga-hasta haiyá úthilen. Ati durdama rája-bidroha upasthit hawáte samay páiyá Uríshyár Páthánérá punar-bár mastakonnata karila, o Katlu Khán námak ek Páthánke ádhipatyé baran kariyá punarapi Uríshyá sva-kara-grasta karila. Tad-bhinna, sujoge anek bala-prakásh kariyá Uríshyár símár báhire Medinípur ebam Bishnupur adhikár kariyá laila.

Karmátha rája-pratinidhi Khán Ázim, tat-pare Sháhbáz Khán kehai shatru-bijita desh punar-uddhár karite páriilen ná. Parisheshe ei áyása-sádhyá kárjyoddhár janya eka-jan Hindu-joddhá prerita hailen.

Jakhan naba-dharmánuráge Musalmán sená-taranga Himádrí-shikhara-málá haite bala-darpe Bháratabarshe abataran karen, takhan Prithví-ráj prabhriti Rájput bírerá asádháran shaurjya sahakáre sei beger pratirodh karen. Kintu Bháratabarsher adho-gati Bidhátár iccháy chila, sutarám Rájput samráterá tat-kále paraspas sammilita ná haiyá, eke anyer sahit bibád árambha karilen. Musalmánerá jatna-paunappunye Hindu-rajá-ganke eke eke parájita kariyá, Dillír sámrájya sthápan karilen.* Sámrájya sthápan karilen baṭe, kintu kshatriya-kula-sambhaba Rájput-ganke eka-báre tejo-hín karite páriilen ná. Anek Rájput-bhúpal svádhín rahilen; o adyábadhi Musalmán rájya lop parjyanta Rájputerá punah punah jabandigáke rana-kshetre áhván kariyáchilen, aneka-bár paránmukh o kariyáchilen. Kále anek Rájput banshake Dillíshvara-carane kara-prada haite haila. Ebam báhu-baler nirjyátane játi kul gaurab tyág kariyá Dillír rájabanshe kanyá sampradánádir dvárá jetár paritosh janmáite haila. Dillír adhipati-gan o bíra-bairike sakhitva kuṭumbítádir dvárá bádhyá karite jatna-banta hailen. Krame kara-prada Rájput

rája-gan Dillírája-kárjye níjukta haite lagilen. Mahá-mati Ákbar táñhár púrba-gámí samrátdiger haite sarbáshe bijna chilen. Táñhár hridaye bishesh pratíti janmáiyáchila, je etad-deshíya rája-kárjya-sampádane etad-deshíya lokai bishesh paṭu ; bideshíyerá tádrisha nahe ; ár juddhe bá rájya shásane Rájput-gan dakshá-graganya. Ataeb tini sarbadá etad-deshíya bisheshatah Rájput-ganke gurutara rája-kárjye níjukta kariten.

Ákhyáyiká-barnita kále je je Rájput ucca padábhishikta chilen, tan-madhye Maháráj Mánsinha eka-jan pradhán. Tini svayam Ákbarer putra Selimer shyálak. Ázim Khán o Shálbáz Khán Utkal jaye aksham haile, Ákbar ei mahátmáke Banga o Behárer shásana-kartá kariya pátháilen.

997 sále Mánsinha Pátná nagaríte upaníta haiyá prathame aparápar upadraber shánti karilen. Para batsare Utkal bijigíshu haiyá tad-abhimukhe játrá karilen. Mánsinha prathame Pátnáy upasthit haile par, níje tan-nagaríte abasthiti karibár abhipráy kariyá Bangapradesh shásan janya Said Khánke níja pratinidhi níjukta karilen. Said Khán ei bhár prápta haiyá Bangadesher tát-kálik rájadhání Tandá nagare abasthiti kariyá chilen. Ekshane ranáshaye játrá kariyá Mánsinha pratinidhike juddha samágáme áhván karilen. Said Khánke likhilen je, tini sasainye Barddhamáne táñhár sahit milita haite cáhen.

Barddhamáne upaníta haiyá Rájá dekhilen je, Said Khán ásen nái, kebal mátra dúta-dvárá ei sambád pátháiyáchen je, sainyádi sangraha karite táñhár bistar bilamba sambhábaná, eman ki, táñhár sainya-sajjá kariya jáite barshá-kál upasthit haibek ; ataeb Rájá Mánsinha ápátatah barshá shesh parjyanta shibir sansthápan kariyá thákile tini barshá-prabháte sená samabhíbyáháre Rája-sannidháne upasthit haiben. Rájá Mánsinha agatyá tat-pará-marshánubartí haiya Dárukeshvara-tíre Jánabád gráme shibir sthápan karilen. Tatháy Said Khánr pratíksháy rahilen.

Jánabáde abasthiti kálín loka-mukhe rájá sambád páilen je, Katlu Khán táñhár álasya dekhiyá sáhasik haiyáche ; sei sáhase

Jáhánábáder anatidúra-madhye sasainye ásiya desh lūth kariteche. Rájá ubdigna-citta haiyá, shatru-bal kotháy ki abhipráye ásiyáche, ki kariteche, ei sakal sambád nishcay jáníbár janya, táñhár eka-jan pradhán sainyádhakshaké preran kará ucit bibecaná karilen. Mánsinher sahit táñhár priyatama putra Jagatsinha juddhe ásiyáchilen. Jagatsinha ei dussáhasik kárjyer bhár laite sotsuk jániyá, rájá táñhákei shatek ashvárohí sená samabhíbyáháre shatru shibiroddeshe preran karilen. Rája-kumár kárjya siddhi kariyá acirát pratyábartan karilen. Jat-kále kárjya samádhá kariyá shibire pratyágaman karitechilen, takhan prántara-madhye páthak maháshayer sahit táñhár paricay haiyáche.

CATÚRTHA PARICCHED.

NABÍN SENÁPATI.

Shaileshvara-mandir haite játrá kariyá Jagatsinha pitri-shibire upasthit haile par, Maháráj Mánsinha putra pramukhát abagata hailen je, práy pancáshat sahasra Páthán-sená Dharpur grámer nikaṭ shibir sansthápan kariyá nikaṭastha grám sakal lūth kariteche, ebam stháne stháne durga nirmán bá adhikár kariyá tad-áshraye eka-prakár nirbighne áche. Mánsinha dekhilen je, Páthándiger durbrittir áshu daman nitánta ábashyak haiyáche, kintu ekárya ati dussádhya. Kartabyákartabya nirúpan janya samabhíbyáhári senápati-ganke ekatra kariyá ei sakal brittánta bibarita karilen ebam kahilen ; “dine dīne grám grám, parganá parganá, Dillíshvarer hasta-skhalita haiteche, ekshane Páthandigake shásita ná karilei nay, kintu ki prakárei bá táchadiger shásan hay ? táchará ámádiger apekshá sankhyáy bala-banta ; táchate ábár durga-shrenír áshraye thákiyá juddha karibé ; juddhe parájita karileo táchadigake binashta bá sthána-cyuta karite páriba ná, sahajei durga-madhye nirápad haite páribek. Kintu sakale bibe-caná kariyá dekha, jadi rane ámádiger bijita haite hay, tabe shatru adhikára-madhye niráshraye eke báre binashta haite haibe. Erúp anyáy sáhase bhar kariyá Dillíshvarer eta adhik sená-násher

sambhábaná janmána, ebam Urihyá jayer áshá eka-báre lop kará, ámár bibecanáy anucit haiteche; Said Khánr pratíkshá karái ucit haiteche; athaca bairi-shásaner áshu kona upáy karáo ábashyak haiteche. Tomrá ki parámarsha deha?”

Briddha senápati-gan sakale eka-mat haiyá ei parámarsha sthir karilen je, ápátatah Said Khánr pratíksháy Jálhánábáde thákai kartabya. Rájá Mánsinha kahilen, “ámi abhipráy karitechí je, samudáy sainya-násher sambhábaná ná rákhiyá, kebal alpa-sankhyak sená kona daksha senápatir sahit shatru-samakshe preran kari.”

Eka-jan prácín Mughal sainik kahilen, “Maháráj! jatháy tábat sená pátháiteo áshanká, tatháy alpa-sankhyak senár dvárá kon kárjya sádhan haibek?”

Mánsinha kahilen, “alpa sená sammukha-rane agrasar haite pátháite cálitechí ná. Kshudra bal aspashte thákiyá grám pírána-shakta Páthándiger sámánya dal sakal katak damane rákhite páribek.”

Takhan Mughal kahila, “Maháráj! nishcít kála-gráse kon senápati jáibek?”

Mánsinha bhrú-bhangá kariyá kahilen, “ki? eta Rájput o Mughal-madhye mrityuke bhay kare ná emat ki keha nái?”

Ei kathá shruti-mátra páñc sát jan Mughal o Rájput gátrotthán kariyá kahila, “Maháráj! dásérá jáite prastut áche.” Jagatsinha o tatháy upasthit chilen; tini sarbápekshá bayakkanishtha; sakaler pascháte thákiyá kahilen, “anumati haile e dásó Dillíshvarer kárjya-sádhane jatna kare.”

Rájá Mánsinha sasmita badane kahilen, “ná habe kena? áj jánilám je, Mughal Rájput nám loper bilamba áche. Tomará sakalei e dushkar kárjye prastut, ekhan káháke rákhiyá káháke páthái?”

Eka-jan páriśhad, sahásye kahila, “Maháráj! aneke je e kárjye udyata haiyáchen, se bhálai haiyáche. Ei upalakshe sená-byayer

alpatá karite páriben. Jini sarbápekshá kshudra sená laiyá jáite svíkrita hayen, táñhákei rája-kárjya sádhaner bhár diun.”

Rájá kahilen, “e uttam parámarsha.” Pare prathamodyama-káríke jijnásá karilen, “tumi kata sankhyak sená laiyá jáite icchá kara?” senápati kahilen, “panca-dash sahasra padáti-bale rája-kárjya uddhár kariba.”

Rájá kahilen, “e shibir haite panca-dash sahasra bhagna karile adhik tháke ná. Kon bír dash sahasra laiyá juddhe játrá karite cáhe?”

Senápati-gan nírab haiyá rahilen. Parisheshe rájár priya-pátra Jashobanta-sinha námak Rájput-joddhá rájádesh pálan karite anumati prárthita hailen. Rájá hrishta-citte sakaler prati drishti-pát karite lágilen; kumár Jagatsinha táñhár drishtir abhiláshí haiyá dánráiyáchilen, tat-prati rájár drishti nikshipta haibá-mátra tini biníta bhábe kahilen,

“Maháráj ! rája-prasád haile e dás panca sahasra saháye Katlu Khánke Subarnarekhá páre rákhiyá áise.”

Rájá Mánsinha ábák hailen. Senápati-gan kánákáni karite lágilen. Kshanek pare rájá kahilen,

“Putra ! ámi jáni je tumi Rájput-kuler garimá; kintu tumi anyáy sáhas karitechá.”

Jagatsinha baddhánjali haiyá kahilen,

“Jadi pratijná pálan ná kariya Pádsháher sená-bal apacay kari, tabe rája-dandé dandaníya haiba.”

Rájá Mánsinha kiyat-kshan cintá kariyá kahilen,

“Ámi tomár Rájput-kula-dharma pratipálaner byághát kariba na; tumii e kárjye játrá kara.”

Ei baliyá rájá kumárke baspákula-locane gárha álingan kariyá bidáy karilen. Senápati-gan sva sva shibire gelen.

PANCAM PARICCHED.

GAR MÁNDÁRAN.

Je pathe Bishnupur pradesh haite Jagatsinha Jähánábáde pratyágaman kariyáchilen, sei pather cihna adyápi bartamán áche. Táhár kincit dakshine Gar Mándáran grám. Je ramanídiger sahit Jagatsinher mandira-madhye sákshát hay, táñhárá mandir haite játrá kariyá ei grámábhimukhe gaman karen.

Gar Mándárane kayekti prácín durga chila, ei janyai táhár nám Gar Mándáran hajyá thákibek. Grámer madhye Ámodar nadí prabáhita; eka-stháne nadír gati etádrisha bakratá prápta hajyáchila je, tad-dvárá párshva-stha eka-khanda tri-kon bhúmir duidik beshtita hajyáchila; trítíya dike mánaba-hasta-khádita ek gar chila; ei tri-kon bhúmi-khander agra-deshe, jatháy nadír bakra gati árambha hajyáche, tatháy ek brihat durga jal haite ákásha-pathe utthán kariyá birájamán chila. Atṭáliká ámúl shirapparjyanta krishna-prastara-nirmita; dui-dike prabal nadí-prabáha durga-múl prahata karita. Adyápi parjyaṭak Gar Mándáran gráme ei áyásalanghya durger bishál stúpa dekhite páiben; durger nimna-bhágamátra eksbáne bartamán áche, atṭáliká káler karála sparshe dhúli-ráshi hajyá guyáche, tad-upari tintíri, málhabí, prabhriti briksha o latá sakal kánanákáre bahutara bhujanga bhallúkádi hinsra pashuganke áshray diteche. Nadí-páre apar kayekta durga chila. Ei kayek durga-madhye eka-banshíya kayek jan sampatti-shálí byakti prithak prithak basati kariten. Kintu prathama-kathita durga byatíta anya gaṛer sahit atra ákhyáyikár sanshrab nái.

Jat-kálo Dillíshvar Bálin sasainye Banga jay karite áisen takhan Jayadharsinha náme eka-jan sainik samráter sange ásiyáchilen, je rátre Báliner jaya-lábh hay, sei rátre ai sainik asambhab sáhas prakásh kariyá Dillí-náther kárjyoddhár karen; Dillíshvar puraskár svarúp táñháke ei Gar Mándáran grame ek jágír dán karen. Jágírdárer bansha krame bala-banta hajyá Bangeshvarke abajná karite lágila, ebam svecchá-mata durga-nirmán

karila. Je durger bistárita barnaná kará giyáche, 998 abde tan-madhye Bírendrasinha-námá Jayadharsinher eka-jan uttarapurush basati kariten.

Jaubana-kále Bírendrasinher pitár sahit sampríti chila ná. Bírendrasinha svabhábatah dámabhík ebam adhír chilen, pitár ádesh kadácit pratipálan kariten, e janya pitá-putre sarbadá bibád bacasá haita. Putrer bibáhártha briddha bhú-svámí nikaṭastha svajátíya apar kona bhú-svámí-kanyár sahit sambandha sthir karilen. Kanyár pitá putra-hín, ejanya ei bibáhe Bírendrer sampatti-briddhir sambhábaná; kanyáo sundarí baṭe, sutarám emat sambandha briddher bibecanáy ati ádaraníya bodh haila; tini bibáher udjog karite lágilen. Kintu Bírendra se sambandhe ádar ná kariyá nija-pallí-stha ek pati-putra-híná daridra ramanír duhitáke gopane bibáha karilen. Ei brittánta jánite páribá-mátra briddha rosha-para-bash haiyá putrake griha-bahish-krita kariyá dilen; jubá pitri-griha haite bahish-krita haiyá joddhri-britti abalamban karanáshaye Dillí játrá karilen. Táñhár saha-dharminí tat-kále antassvatvá, ejanya táñháke samabhíbyáháre laiyá jáite páriilen ná. Tini mátri-kuṭíre rahilen.

Edike putra deshántar jáile par briddha bhú-svámír antakkarané putra-bicchede manappírár sancár haite lágila; gatánushocanár para-bash haiyá putrer sambád ánayane jatna-bán hailand; kintu jatne krita-kárjya haite páriilen ná. Putrake punar-ánayan karite ná páriyá tat-paribarte putra-badhúke daridrár griha haite sádare nijálaye ánilen. Upajukta kále Bírendrasinher pátní ek kanyá prasab karilen. Kichu din pare kanyár prasútir para-lok prápti haila.

Bírendra Dillíte upaníta haiyá Mughal samráter ájná-kári Rájput sená-madhye joddhritve brita hailand; alpa-kále nija-gune ucca padastha haite páriilen. Birendrasinha kayek batsare dhan o jashas-sancay kariyá pitár lokántar sambád páilen. Ár ekshane bidesh parjyaṭan bá parádhín britti nishprajyan bibecaná kariyá báti pratyégaman karilen. Bírendrer sahit Dillí haite anekánek sahacar ásiyáchila. Tan madhye janek paricáríká ár ek Paramahansa

chilen. Ei ákhyáyikáy dui janer paricay ábashyak haibek. Paricárikár nám Bimalá, Paramahanser nám Abhirám Svámí.

Bimaláke ámará púrbe paricáriká baliyá ullekha kariyáchi, ekshane o paricáriká balitechhi ; tini paricarjyártha Bírendrer betanabhoginí baliyá raṭaná chila, ár griha-madhye griha-karmc bishesh Bírendrer kanyár lálana-pálan rakshanábekshane nijkukta thákiten, tad-byatíta durga-madhye Bimalár abasthiti karár anya káran o lakshita baita ná, sutarám táňháke paricáriká balite bádhya haiyáchi ; kintu Bimaláte dásír lakshan kichui chila ná. Grihiní jádrishí mányá, Bimalá paura-ganer nikaṭe práy tádrishí mányá chilen ; paura-jan sakalei táňhár bádhya chila. Mukha-shrí dekhile bodh haita je, Bimalá jaubana-kále paramá sundarí chilen. Prabháte candráster nyáy se rúper pratibhá e bayase o chila. Gajapati Bidyádigga j náme Abhirám Svámír eka-jan shishya chilen ; táňhár alankára-shástre jata byutpatti thákuk, bá ná thákuk, rasikatá prakásh karár trishnáṭa bára prabal chila. Tini Bimaláke dekhiyá baliten, “paricárikáti jena bhándastha ghrita ; madan águn jata shítal haitechhe, deha-kháni tatai jamáṭ báñdhitechhe.” Ei kháne balá ucit, je din Gajapati Bidyádigga ei-rúp rasikatá kariyá phelilen, sei din abadhi Bimalá táňhár nám rákhilen “Rasikdás Svámí.”

Ákárengit byatíta, Bimalár sabhyatá o bág-baidagdhyá emat prasiddha chila, je táhá sámányá paricárikár sambhabé ná. Aneke erúp baliten je, Bimalá bahu-kál Mughal Samráter pura-básiní chilen ; e kathá satya ki mithyá táhá Bimalái jániten, kintu kakhana se bishayer kona prasanga kariten ná.

Bimalá bidhabá ki sadhabá, ke jáne ? tini alankár pariten, ekádashí kariten ná. Sadhabár nyáy sakal ácaran kariten.

Durgesha-nandiní Tilottamáke Bimalá je ántarik sneha kariten, táhár paricay mandira-madhye dewá giyáche. Tilottamá o Bimalár tad-rúp anuráginí chilen. Birendrasinher apar samabhíbyáhári Abhirám Svámí sarbadá durga-madhye thákiten ná. Madhye madhye desha-parjyaṭane gaman kariten, dui ek más Gar Mándá-

rane, dui ek más bidesha-paribhramane, jápan kariten. Pura-básí o aparápar loker ei-rúp pratíti chila je, Abhirám Svámí Birendrasinher díkshá-guru; Birendrasinha táňháke jerúp sammán ebam ádar kariten táháte sei-rúpa-i sambhábaná. Eman ki sánsárik jábatíya kárjya Abhirám Svámír parámarsha byatíta kariten ná, o guru-datta parámarsha-o práy satata saphal haita. Bastutah Abhirám Svámí bahu-darshí o tíkshna-buddhi-sampanna chilen; ár-o nija brata-dharme sánsárik adhikánsha bishaye ripu sanjata kará abhyás kariyáchilen; prayojana-mate rága-kshobhádi daman kariyá sthira-citte bishayálocaná karite páriten, se sthale je adhír dámbhik Bírendrasinher abhisandhi apekshá táňhár parámarsha phala-prada haibek áshcarjya ki?

Bimalá o Abhirám Svámí bhinna Ásmáni-námni eka-jan apar paricáriká Birendrasinher sange ásiyáchila.

SHASHTHA PARICCHED.

ABHIRÁM SVÁMIR MANTRANÁ.

Tilottamá o Bimalá Shaileshvara-mandir haite nirbighne durge pratyágaman karilen. Pratyágamaner tin cári dibas pare Bírendrasinha nija dewán-khánáy masnade basiyá áchen, emat samaye Abhirám Svámí tatháy upasthit hailen. Bírendrasinha gátrothán púrbak dandabat hailen, Abhirám Svámí Bírendrer hasta-datta kushásanopari upabishta hailen, anumati krame Bírendra punar upabeshan karilen. Abhirám Svamí kahilen,

“ Bírendra! adya tomár sahit kona bishesh kathá áche.”
Bírendrasinha kahilen, “ ájná karun.”

Abhirám Svámí kahilen, “ekshane Mughal Pátháne tumul sangrám upasthit.”

Bí. Hán, kona bishesh gurutara ghaṭaná upasthit hawá sambhab.

A. “ Sambhab—ekshane ki kartabya sthir kariyáeha ?”

Bírendra sadarpe uttar karilen, “shatru upasthit haile báhu-bale paráñmukh kariba.”

Paramahansa adhikatara mridu-bhábe kahilen, “Bírendra ! e tomár tulya bírer upajukta pratyuttar ; kintu kathá ei je kebal bíratve jaya-lábh nái ; jathá-níti sandhi-bigraha karilei jaya-lábh. Tumi níje bírágraganya ; kintu tomár sená sahasrádhik nahe ; kon joddhá sahasrek sená laiyá shata-gun sená bimukh karite páre ? Mughal Páthán ubhay pakshai sená-bale tomár apekshá shata-gune bala-bán ; ek paksheraí sáhájya byatíta apar pakshera hasta haite uddhár páite párite ná. E katháy rushta haio ná ; sthir-citte bibecaná kara. Áro kathá ei je, dui paksheraí sahit shatru-bhábe prayojan ki ? shatru ta manda ; dui shatru apekshá ek shatru bhála ná ? ataeb ámár bibecanáy pakshápaksha karái ucit.”

Bírendra bahu-kshan nistabdhe thákiyá kahilen, “kon paksha abalamban karite anumati karen ?”

Abhirám Svamí uttar karilen, “‘jato dharma tato jayah,’ je paksha abalamban . karile adharma nái sei pakshe jáo ; rája-bidrohitá mahápáp, rája-paksha abalamban kara.”

Birendra punar-bár kshanek cintá kariyá kahilen, “rájá ke ? Mughal Páthán ubhayerai rájatva laiyá bibád.”

Abhirám Svamí uttar karilen, “jini kara-gráhí tinii rájá.”

Bi. “Akbar Sháh ?”

A. “Abashya.”

Ei katháy Bírendrasinha aprasanna mukha-bhangí karilen ; krame cakshu árakta-barna haila ; Abhirám Svamí ákárengit drishte kahilen,

“Bírendra ! krodh sambaran kara, ámi tomáke Dillísvarer anugata haite baliyáchi ; Mánsinher ánugatya karite bali nái.”

Birendrasinha dakshin hasta prasáran kariyá Paramahansake dekháilen ; dakshin haster upar bám haster anguli nirdesh kariyá

kahilen, “o páda-padmer áshírbáde ei hasta Mánsinher rakte plábita kariba.”

Abhirám Svámí kahilen, “sthir hao; rágándha haiya átmakárjya nashta kario ná; Mánsinher púrba-krita aparádher abashya danda kario, kintu Akbar Sháher sahit juddhe kárjya ki?”

Birendra sakrodhe kahite lágilen, “Akbar Sháher paksha haile kon senápatir adhín haiyá juddha karite haibek? kon joddhár sáhajya karite haibek? káhár ánuagatya karite haibek? Mánsinher. Guru-deb! e deha bartamáne e kárjya Bírendrasinha haite haibek ná.”

Abhirám Svamí bishanna haiyá nírab hailen. Kiyat-kshan pare jijnásá karilen, “tabe ki Páthánér saháyatá kará tomár shreyah haila?”

Bírendra uttar karilen, “pakshápaksha prabhed kará ki shreyah?”

A. “Háň pakshápaksha prabhed kará shreyah.”

Bí. “Tabe ámár Páthán-sahakári hawá shreyah.”

Abhirám Svámí dírgha nisshvás tyág kariyá punaráy nírab hailen; cakshe taňhár bári-bindu upasthit haila. Dekhiyá Bírendrasinha jat-paro-násti bismayápanna haiyá kahilen,

“Guro! kshamá karun; ámi ná jániyá ki aparádhu karilám, ájná karun.”

Abhirám Svámí uttaríya bastre cakshuh parishkár kariyá kahilen, “shraban kara; ámi kayek dibas parjyanta jyotishí gananáy níjukta áchi; tomá apekshá tomár kanyá ámár sneher pátrí, ihá tumi abagata ácha; svabhábatah tat-sambandhei bahu-bidha gananá karilám.” Bírendrasinher mukh bishushka haila; ágraha-sahakáre Paramahansake jijnásá karilen, “gananáy ki dekhilen?” Paramahansa kahilen, “dekhilám je, Mughal senápati haite Tillottamár mahat amangal.” Bírendrasinher mukh krishna-barna haila. Abhirám Svámí kahite lágilen,

“Mughaler bipaksha hailei tat-kartrik Tilottamár amangal sambhabe; sva-paksha haile sambhabe ná, ei, janyai ámi tomáke Mughal-pakshe prabritti lawáitechilám. Ei kathá byakta kariyá tomáke manappírá dite ámár icchá chila ná; manushya-jatna biphal; bujhi laláta-lipi abashya ghaṭibe, nahile tumi eta sthira-pratijna haibe kena?”

Bírendrasinha mauna haiyá thákilen. Abhirám Svamí kahilen, “Bírendra, dváre Katlu Khánr dút dandáyamán; ámi táháke dekhiyái tomár nikaṭ ásiyachi, ámár nishedha-kramei daubárikerá eparjyanta táháke tomár sammukhe ásite dey nái, ekshane ámár baktabya samápan haiyáche, dútke áhván kariyá ueit pratyuttar dáo.” Bírendra Sinha nisshvás-sahakáre mastak-ottolan kariyá kahilen, “guru-deb! jata-din Tilottamáke ná dekhiyá-chilám, tata-din kanyá baliyá táháke smarano karitám ná; ekshane Tilottamá býatíta ár ámár sansáre kehai nái; ápanár ájná shiro-dhárya karilám, adyábadhi bhúta-púrba bisarjan dilám; Mán-sinher anugámí haiba; daubárik dútke ánayan karuk.”

Ajná-mate daubárik dútke ánayan karila. Dút Katlu Khánr patra pradán karila. Patrer marma ei je, Bírendrasinha ek sahasra ashvárohí sená ár panca sahasra svarna-mudrá Páthanshibire preran karun, nacet Katlu Khán binshati sahasra sená Gar Mándárane preran kariben.

Bírendrasinha patra páth kariyá kahilen, “dút! tomár prabhuke kahio, tinii sená preran karun.” Dút nata-shir haiyá prasthán karila.

Sakal kathá antarále thákiyá Bimalá ádyopánta shraban kari-len.

SAPTAM PARICCHED.

ASÁBADHÁNATÁ.

Durger je bháge durga-múl bidhauta kariyá Ámodara-nadí kala-kala-rabe prabahan kare, sei anshe ek kaksha-bátáyane basiyá Tilottamá nadí-jalábarta niríkshan karitechilen. Sáyahna-kál upasthit, pashcima-gagane astácala-gata dinamanir mlána kirane je sakal megh káncana-kánti dháran kariyáchila. tat-sahit nílámbara-pratibimba srotasvatí-jala-madhye kampita haitechila; nadí-pára-sthita ucca atṭáliká ebam dírgha tarubar sakal bimalákásha-páte citrabat dekhá-itechila; durga madhye mayúr sárasádi kala-nadí pakshí-gan praphulla citte rab karitechila; kotháo rajańír udaye níránveshana-byasta bilhangam nilámbara-tale bíná-shabde uritechila; ámra-kánan doláiyá Ámodara-sparsha-shítal naidágh báyu Tilottamár alaka-kuntal athabá ansáráurha cáru-bás kampita karitechila.

Tilottamá sundarí. Páthakke, sundarír rúpánubhab karáite básaná kari, kintu kirúpe se rúpa-ráshi anubhúta karáiba ? páthak ! kakhana kishor bayase kona sthirá, dhírá, komala-prakriti kishorír naba-sancárita lábanya prema-caksho dekhiyáchen ; eka-bár mátra dekhiyá cira-jíban-madhye jáhár mádhurjya bismrita haite páren nái ; kaishore, jaubane, pragalbha-bayase, kárjye, bishráme, jágrate, nídráy, punah punah je mano-mohiní múrti smarana-pathe svapnabat játáyát kare, athaca tat-sambandhe kakhana citta-málinya-janak lálásá janmáy ná, eman taruní dekhiyáchen ? jadi dekhiyá tháken, tabei Tilottamár abayab mano-madhye svarúp anubhúta karite páriben. Je múrti saundarjya-prabhá-prácurjye manah pradípta kare, je múrti lílá-lábanyádir páripátye hridaya-madhye bisha-dhara-danta ropita kare, e se múrti nahe ; je múrti komalatá, madhuratádi gune citter santushti janmáy, e sei múrti. Je múrti sandhyá-samírana-kampita basanta-latár nyáy smriti-madhye dulite tháke, e sei múrti.

Tilottamár bayas shorash batsar ; sutarám táñhár deháyatan pragalbha-bayasi ramanídiger nyáy adyápi sampúrnatá-prapta hay nai. Deháyatane o mukhábayabe kincit báliká-bháb chila.

Sugathita sugol lalát, aprashasta nahe, athaca ati-prashasta-o nahe, nishítha-kaumudí-dípta nadír nyáy prashánta-bhába-prakáshak ; tat-párshve ati nibira-barna kuncitálak kesh sakal bhrú-juge, kapole, gande, anse, urase, ásiyá pariyáche ; mastaker pasheád-bháge andhákára-may kesha-ráshi subinyasta muktá-háre granthita rahiyáche ; laláta-tale bhrú-jug subankim, nibira-barna, citra-kar-likhitabat haiyáo kincit adhik súkshmákár : ár ek sútá sthúl haile nirdosh haita. Páthak ki cancel cakshu bhála bása ? tabe Tilottamá tomár mano-ranjiní haite páriben ná. Tilottamár cakshu ati shánta ; táháte “ bidyud-dáma-sphurana-cakita ” katáksha nikshep haita ná. Cakshu du-tí ati prashasta, ati suthám, ati shánta-jyotih. Ár cakshur barna, úshá-kále súrjyodayer kincit púrbe, candráster samaye ákásher je komal níla-barna prakásh páy, sei-rúp ; sei prashasta parishkár eakshe jakhan Tilottamá drishti kariten, takhan táháte kichumátra kuṭilatá thákita ná ; Tilottamá apánge arddha-drishti karite jánitén ná, drishtite kebal spashtatá ár saralatá ; drishtir saralatá o baṭe, maner saralatá o baṭe ; tabe jadi táñhár páne keha cáhiyá dekhita, tabe tat-kshanát komal pallab du-kháni pariyá jáita, Tilottamá takhan dhará-tal bhinna anyatra drishti kariten ná. Tilottamár sugathán násiká kakhana nather bhára-bahan jantraná bhog kare nái : oshthádhar dui-kháni golábí, rase ṭalmal karita ; choṭa choṭa, ekṭu ghurána, ekṭu hási hási ; se oshthádhare jadi eka-bár hási dekhite, tabe jogí hao, muni hao, jubá hao, briddha hao, ár bhulite párite ná. Athaca se hásite saralatá o báliká-bháb byatítá ár kichui chila ná.

Tilottamár sharír sugathán haiyá o púrnáyata chila ná ; bayaser nabínatá prajuktaí hauk, bá sharírer svábhábik gaṭhaner janyai hauk, ei sundar dehe kshínatá byatítá sthúlatá-gun chila ná. Athaca tanvír sharíra-madhye sakal stháni sugol ár sulalíta. Sugol prakoshthe márwári cúp ; sugol báhute híraka-mandita táṛ ; sugol angulite anguriáya ; sugol úrute mekhalá ; sugathán ansopare svarna-hár, sugathán kanṭhe ratna-kanṭhi ; sarbatrer gaṭhan sundar.

Tilottamá ekákiní kaksha-bátáyane basiyá ki karitechén ; sáyáhna-gaganer shobhá niríkshan karítechén ? táhá haile bhú tale

cakshu kena? nadí-tíraja-kusum-subásita-báyu-seban karitechen? táchá haile laláte bindu bindu gharma haibe kena? mukher eka-párshva byatíta ta báyu lágiteche ná. Go-cáran dekhitechén? tá o nay, gábhí sakal ta krame krame grihe ásila; kokila-rab shunitechen? tabe mukh eta mlán kena? Tilottamá kichui dekhitechén ná, shunitechen ná; cintá karitechen.

Eta gabhír cintá kiser? e báliká bayase eta cintá ki janya? Tilottamár mano-madhye pratham prema-sancára-sukha prabesh kariyáche? habe.

Dásíte pradíp jváliyá ánila. Tilottamá cintá tyág kariyá eka-khán pustak laiyá pradíper káche basilen. Tilottamá paríte jáni-ten; Abhirám Svámír nikaṭ sanskrita paríte shikhiyáchílen. Ki pustak parítechen? Kádambarí. Kiyat-kshan paríyá birakti prakásh kariyá Kádambarí parityág karilen. Ár eka-khán pustak ánilen; Subandhu-krita Básabadattá; kakhana paren, kakhana bháben, ár bár paren, ár bár anya-mane bháben; Básabadattá o bhála lágila ná. Táhá tyág kariyá Gítagobinda paríte lágilen; Gítagobinda kichu-kshan bhála lágila, “mukharam adhíram tyaja manjíram ripum iba kelishu lolam.” Ei caran paríbá-mátra salajja íshat-hási hásiyá pustak nikshep karilen. Pare nishkarmá haiyá shajyár upare basiyá rahilen. Nikaṭe ekṭá lekhaní o masípátra chila; anya-mane táchá laiyá pálanger káshthe e o tá “ka” “s” “ma,” ghar, dvár, gách, mánush, ityádi likhite lágilen; krame krame kháter ek bázu kálír-cihne paripúrna haila; jakhan ár sthán nái takhan, se bishaye cetaná haila. Nija-kárjya dekhiyá íshat hásyá karilen; ábár ki likhiyáchen táchá hásite hásite paríte lágilen. Ki likhiyáchen? “Básabadattá,” “Mahásvetá,” “k,” “í,” “i,” “p,” ekṭá briksha, Señjutir Shib, “Gítagobinda,” “Bimalá,” latá pátá, hiji, biji, gar, sarbanásh! ár ki likhiyáchen?

“Kumár Jagatsinha.”

Lajjáy Tilottamár mukh rakta-barna haila. Nirbuddhi! għare ke áche je lajjá?

“ Kumár Jagatsinha.” Tilottamá dui-bár, tin bár, bahu-bár páth karilen; dvárer dike cáhen ár páth karen; punar-bár cáhen ár páth karen, jena cor curi kariteche.

Bára adhik kshan páth karite sáhas haila ná; ke ásiyá dekhite páibe. Ati byaste jal ániyá lipi dhauta karilen; dhauta kariyá manappúti haila ná; bastra diyá uttam kariyá muchilen; ábár pariyá dekhilen, kálír cihna mátra nái; tathápi bodh haila jena ekhan o pará jáy; ábár jal ániyá dhuilen, ábár bastra diyá muchilen tathápi bodh haite lágila jena lekhá raihyáche,

“ Kumár Jagatsinha.”

ASHTAM PARICCHED.

BIMALÁR MANTRANÁ.

Bimalá Abhirám Svámír kuṭíra-madhye dandáyamán áchen. Abhirám Svámí bhúmi-pare jogásane basiyá áchen. Jagatsinher sahit je prakáre Bimalá o Tilottamár sákshát haiyáchila, Bimalá tánhá ádyopánta Abhirám Svámír nikaṭ barnaná karitechilen; barnaná samápta kariyá kahilen, “ áj caturdash dibas; kál paksha púrna haibek.” Abhirám Svámí kahilen, “ ekshane ki sthir kariyácha ?”

Bimalá uttar karilen, “ ucit parámarsha janyai ápanár káche ásiyáchi.”

Svámí kahilen, “ uttam ! ámár parámarsha ei je, e bishay ár mane sthán dio ná.”

Bimalá ati bishanna badane nírab · haiyá rahilen. Ahhirám Svamí jijnásá karilen, “ bishanna haile kena ?”

Bimalá kahilen, “ Tilottamár ki upáy haibe ?”

Abhirám Svámí sabismaye jijnásá karilen, “ kena ? Tilottamár mane ki anurág sancár haiyáche ?”

Bimalá kiyat-kál nírab thákiyá kghilen, “ápanáke kata kahiba. Ámi áj caudda-din aho-rátra Tilottamár bhába-gatike bilakshan kariyá dekhitechi, ámár mane eman bodh haiyáche je, Tilottamár mano-madhye ati pragáṛha anuráger sancár haiyáche.”

Paramahansa íshat hásya kariyá kahilen, “tomará strí-lok, mano-madhye anuráger lakshan dekhilei gáṛha anurág bibecaná kara. Bimale, Tilottamár maner sukher janya cintita haio ná; báliká svabháb bashatai pratham darshane manash-cáncalya haiyáche; e bishayer kona kathábártá utthápan ná hailei shíghra Jagatsinhake bismrita haibek.”

Bimalá kahila, “ná ná prabhu, se lakshan nay. Paksha-madhye Tilottamár svabháb paribartan haiyáche. Tilottamá ámár sange ki bayasyadiger sange se-rúp dibá-rátra hásiyá káthá kahe ná; Tilottamá ár práy káthá kay ná; Tilottamár pustak sakal pálanger níce paṛiyá paciteche; Tilottamár phula-gác sakal jalá-bhábe shushka haila; Tilottamár pákhí-gulite ár se jatna nái; Tilottamá niye áhár karená; rátre nídrá jay ná; Tilottamá veshabhúshá kare ná, Tilottamá kakhana cintá kare ná ekshane dibá-nishi anya mane tháke. Tilottamár mukhe kálimá paṛiyáche.”

Abhirúm Svámí shuniya nistabdhe rahilen. Kshanek pare kahilen, “ámár bodh chila je darshana-mátra gáṛha anurág janmite páre ná; tabe strí-caritra, bisheshatah báliká caritra, íshvara-í jánen. Kintu ki karibe? Birendra e sambandhe sammata haibek ná.”

Bimalá kahila, “ámi sei áshankáy e parjyanta ihár kona ullekh kari nái, mandira-madhye o Jagatsinhake paricay dii nái. Kintu ekshane jadi Sinha maháshay—” ei káthá balite Bimalár mukher kincit bhábántar haila—“ekshane jadi Sinha maháshay Mánsinher sahit mitratá karilen, tabe Jagatsinhake jámátá karite háni ki?”

A. “Mánsinbai bá sammata haibe kena?”

Bi. “Ná hay, juba-ráj svadhín.”

A. “Jagatsinhai ba Bírendrasinher kanyáke bibáha karibe kena.”

Bi. " Játí-kuler dosh kona pakshei nái, Jayadharsinher púrba-purusheráo Jadu-banshíya."

A. " Jadu-banshíya kanyá Musalmáner shyálaka-putrer badhú haibe?"

Bimalá udásíner prati sthir drishti kariyá kahila, " ná haibeí bá kena, Jadu-banshe kon kul ghrinya?"

Ei kathá balibá-mátra krodhe Paramahanser cakshu haite agni bisphurita haite lágila ; kaṭhara-svare kahilen,

" Pápíyasi ! nij hata-bhágya bismrita hao nái ! dúr hao !"

NABAM PARICCHED.

KULA-TILAK.

Jagatsinha pitri-caran haite sasainye bidáy haiyá je je kárjya karilen, tágáte Páthán sainya-madhye mahá bhíti-pracár haila. Kýmár pratijná kariyáchilen, panca sahasra sená laiyá tini Katlu Khánr pancáshat sahasrake Subarnarekhá pár kariyá díben ; jadio e parjyanta tata-dúr krita-kárjya haibár sambhábaná dekháite páren nái, tathápi tini Jákánábád haite ásiyá dui saptáhe je parjyanta joddhri-patitva-guner paricay diyáchilen, tágáte shraban kariyá Mánsinha kahiyáchilen, " bujhi ámár kumár haite Rájput námer púrba gaurab punar-uddípta haibe."

Jagatsinha uttam rúpe jániten, panca sahasra sená laiyá pancáshat sahasrake sammukh sangráme bimukh kará kona rúpei sambhab nahe, baram parájay bá mrityui nisheay. Ataeb sam-mukha-sangrámer ceshtáy ná thákiyá, jáháte sammukha-sangrám ná hay emat prakár rana-pranálí abalamban karilen. Tini nija sémánya-sankhyak sená sarbadá ati gopane lukkáyita rákhiten ; nibir bana-madhye, bá ei pradeshe samudra-tarangabat kotháo nimna kotháo ueca je sakal bhúmi áche tan-madhye emat stháne shibir kariten je, párshva-bartí ueca bhúmi-khanda sakaler antarále,

ati nikaṭ haiteo keha táñhár sená dekhite páita ná. Eirúp gopanabábe thákiyá, jakhan kotháo svalpa-sankhyak Páthán senár sandhán páiten, takhan taranga-prapáta-bat bege tad-upari sasainye patita haiyá táchá eke-báre nisshesh kariten. Táñhár bahu-sankhyak car chila ; táchárá phal mül matsyádir bikretá bá bhikshuk udásín Bráhman baidyádir beshe náná stháne bhraman kariyá, Páthán senár gati-bidhir sandhán ániyá dita. Jagatsinha sambád' páibá-mátra, ati sábadháne athaea druta-gati, emat stháne giyá sainya sansthápan kariten, je jena ágantuk Páthán-senár upare sukaushale ebam apúrba-drishtha haiyá ákraman karite páren. Jadi Páthán-sená adhika-sankhyak haita, tabe Jagatsinha táchádigake ákraman karár kona spashta udyam kariten ná ; kena ná tini jánit, táchár bartamán abastháy e juddhe parájay haile sakal nashta haibe ; takhan kebal Páthán-sená caliyá gele sábadháne táchár pashcáte pashcate giyá táchádiger áháriya drabya, ashva, kámán ityádi apaharan kariyá laiyá caliyá ásiten. Jadi Páthán-sená prabal ná haiyá svalpa-sankhyak haita, tabe jata-kshane sená niija mano-mata sthán parjyanta ná ásita se parjyanta sthir haiyá gopan stháne thákiten ; pare samay bujhiyá, kshudhita byághrer nyáy cítkár shabde dhábamán haiyá hata-bhágya Páthándigake khandá khandá kariyá pheliten. Se abastháy Páthánérá shatrur nikaṭa-sthiti abagata thákita ná ; sutarám rana-janya prastut thákita ná. Akasmát shatru-prabáha-mukhe patita haiyá práy biná juddhei prán háráita.

Eirúpe bahutara Páthán-sainya nipát haila. Páthánérá atyanta byatibyasta haila ; ebam sammukha-sangráme Jagatsinher sainya binashta karibár janya bishesh sajatna haila. Kintu Jagatsinher sainya kotháy tháke, kona sandhán páwá jáy ná ; kebal Jamarúter nyáy Páthán-senár mrityu-kále eka-bár dekhá-diyá mrityu-kárjya sampádan kariyá antardhán hay. Jagatsinha kaushala-may ; tini panca sahasra sená sarbadá ekatra rákhiten ná ; kotháy sahasra, kotháy panca-shata, kotháy dvi-shata, kotháy dvi-sahasra, ei rúpe bháge bháge, jakhan jatháy je-rúp shatru-sandhán páiten, takhan sei-rúp pátháiten ; kárjya sampádan haile ár tatháy rákhiten ná. Kakhan kon kháne Rájput áche, kon kháne nái, Páthánérá

kichui sthir karite párita ná. Katlu Khánr nikaṭ pratyahai-sená-násher sambád ásita. Práte, madhyáhne, sáyáhne, sakal samayei amangal sambád ásita. Phale, je kárjyei hauk ná, Páṭhán-senár alpa-sankhyáy durga haite nishkránta hawá dussádhya haila. Luṭh-páṭh eke-báre bandha haila ; sená sakal durga-madhye áshray laila ; adhikantu áhár áharan kará sukaṭhin haiyá uṭhila. Shatru-pírita pradesh eirúp sushásita hawár sambád páiyá Maháráj Mansinha putrake ei patra likhilen,

“ Kula-tilak ! tomá haite rájyádhikár Páṭhán-shúnya haibe jánilám ; ataeb tomár sáhájyártha ár dash sahasra sená páṭháilám.”

Juba-ráj pratyuttar likhilen,

“ Mahárájer jerúp abhipráy ; ár sena áise bhála ; nacet o shrí-caranáshírbáde e dás panca sahasre Kshatriya-kulocit pratijná-pálan karibek.”

Kumár bíra-made matta haiyá abádhe rana-jay karite lágilén. Shaileshvar ! tomár mandira-madhye je sundarír saral drishtite ei joddhá parábhúta haiyáchilen, se sundaríke sená koláhal madhye ki táñhár eka-bár o mane pare nái ? jadi ná paríyá tháke, tabe Jagatsinha tomári nyáy páshán.

Páshán ki manushya cala guyá Bimaláke jijnásá kari. Juddha-gola-jog thák ; Bimalái ihár madhye saras.

DASHAM PARICCHED.

MANTRANÁR PAR UDJOG.

Je dibas Abhirám Svámí Bimalár prati kruddha haiyá táñháke griha-bahish-krita kariyá den, táhár para-din pradosha-kále Bimalá nija-kakshe basiyá besha-bhúshá karitechilen. Pancatrínshat barshiyár besha-bhúshá ? kenai ná karibe ? bayase ki jauban jay ? jauban jay rúpe ár mane. Jár rúp nái se binshati batsar bayaseo briddhá, jár rúp áche se sakal bayasei jubatí ! jár mane ras nái se cira-kál prabín ; jár ras áche, se cira-kál nabín. Bimalár ájo rúpe sharír ṭal ṭal kariteché, rase man ṭal ṭal kariteché. Bayase áro raser paripák ; páṭhak maháshayer jadi kincit bayas haiyá tháke tabe e kathá abashya svíkár kariben.

Ke Bimalár se támbúla-rága-rakta oshthádhar dekhiyá balibe e jubatí nay ? táchár kajjala-nibir prashasta locaner cakita kaṭáksha dekhiyá ke balibe je e caturbinshatir nyún-bayasí nahe ? ki cakshu ! sudírgha ; ujjal ; cancal ; ábesha-may. Kona kona pragalbha-jaubaná káminír cakshu dékhibá-mátra mano-madhye bodh hay, je ei ramaní darpitá ; e ramaní madana-rasa-lálasá-paripúrná. Bimalár cakshu sei-rúp. Ámi nisheita páthak maháshayke balitechi Bimalá jubatí, sthira-jaubaná balileo balá jáy. Táňhár se campaka-barna tvaker komalatá dekhile ke balibe je, shorashí táňhár apekshá komalá ? Je ekti ati kshudra gucchá alaka-kesh kunchita haiyá karna-múlhaite asábadháne kapola-deshe pariyáche, ke dekhiyá balibe, je jubatír kapole jubatír kesh pare nái ? páthak ! anurodh rákha, manash-cakshu unmilita kara ; jekháne basiyá darpana-sam-mukhe Bimalá kesh binyasta kariteche, táchá dekha ; bipul kesh-gucchá bám kare laiyá, sammukhe rákhiyá je prakáre tácháte ciruní diteche, dekha ; nija jaubana-bháb dekhiyá típi típi je hásiteche táchá dekha ; madhye madhye bíná-nindita madhur svare je mridu mridu sangít kariteche, táchá shraban kara ; prabritti hay, káñcali-shúnya bakshas-sthal kála-jayí ki ná dekha. Dekhiyá shuniyá bala, Bimalá apekshá kon nabíná tomár mano-mohiní.

13273.

Bimalá kesh binyasta kariyá kabarí bandhan karilen ná ; prishtha-deshe bení lambita karilen. Gandha-bári-sikta rumále mukh parishkár karilen ; gluáb púg karpúr-púrna támbúle punar-bár oshthádhar ranjan karilen ; muktá-bhúshita káñcali laiyá bakshe dilen ; sarbáṅge kanaka-ratna-bhúsbá paridhán karilen ; ábár ki bhábiyá táchár kiyad-anshá parityág karilen ; bicitra káru-karjya-khacita basan parilen ; prabála-shobhita páduká grahan karilen ; ebam subinyasta cikure juba-ráj-datta bahu-múlyá muktá-hár ropita karilen.

Bimalá besh kariyá Tilottamár kakshe gaman karilen. Tilottamá dekhibá-mátra bismayápanna hailen ; hásiyá kahilen,

“ E ki Bimal ! e besh kena ? ”

Bimalá kahilen, “ tor se katháy káj ki ? ”

Ti. " Satya bala ná kothá jábe ?"

Bi. " Ámi je kothá o jába, tomáke ke balila ?"

Tilottamá apratibha hailand. Bimalá táñhár lajjá dekhiyá sakarune íshat hásiyá kahilen,

" Ámi anek dúr jába !"

Tilottomár mukh praphulla padmer nyáy harsha-bikasita haila. Mridu-svare jijnásá karilen, " kothá jábe ?"

Bimalá sei-rúp mukh tipiyá hásite hásite kahilen, " ándáz kara ná."

Tilottomá táñhár mukha-páne cáhiyá rahilen.

Bimalá takhan táñhár hasta-dháran kariyá " shuna dekhi " baliyá gabáksher nikat̄ laiyá gelen. Tatháy káne káne kahilen, " ámi Shaileshvara-mandire jába ; tatháy kona rája-putrer sahit sákshát̄ haibe."

Tilottamár sharír románcita haila. Kichui uttar karilen ná.

Bimalá balite lágilen, " Abhirám thákurer sange ámár kathá haiyáchila, thákurer bibecanáy Jagatsinher sahit tomár bibáha haite páre ná. Tomár báp kona mate sammata haiben ná. Táñr sáksháte e kathá páriile jháñtā láthi ná khái ta bistar."

" Tabe kena ?" Tilottamá adho-badane, asphuṭa-svare prithibí-páne cáhiyá ei dui-ṭi kathá balilen,

" Tabe kena ?"

Bi. " Kena ? ámi rája-putrer nikat̄ svíkár kariyá ásiyáchilám, áj rátre táñhár sahit sákshát kariyá paricay diba. Shudhu paricay páile ki haibe ? ekhan ta paricay dii, tár par táñhár kartabyá-kartabya tini kariben. Raja-putra jadi tomáte anurakta han—"

Tilottamá táñháke ár balite ná diyá mukhe bastra diyá kahilen, " tomár kathá shuniyá lajjá kare ; tumi jekháne icchá sekháne jáo ná kena, ámár kathá káháke balio ná, ár ámár káche káhárao kathá balio ná."

Bimalá punar-bár hásiyá kahilen,

“Tabe e báliká bayase e samudre jháňp dile kena ??”

Tilottamá kahilen, “tui já ! ámi ár tor kona kathá shuniba ná.”

Bi. “Tabe ámi mandire jába ná.”

Ti. “Ámi ki kotháo jete báran karitechí? jekháne icchá sekháne jáo ná.”

Bimalá hásite lágilen ; kahilen, “tabe ámi jáiba ná.

Tilottamá punaráy adho-mukhí haiyá kahilen, “jáo.”

Bimalá ábár hásite lágilen. Kiyat-kshan pare kahilen, “ámi calilám ; ámi jata-kshan ná ási, tata-kshan nidrá gaman kario ná.”

Tilottamáo íshat hásilen ; se hásir artha ei je “nidrá ásibe kena?” Bimalá táhá bujhite párlen. Gamana-kálín Bimalá ek hásta Tilottamár ansa-deshe nyasta kariyá apar haste táňhár cibuk grahan karilen; ebam kiyat-kskan táňhár sarala-prema-pabitra mukha-prati drishti kariyá sasnehe cumban karilen ; Tilottamá dekhite páilen jakhan Bimalá caliyá ján takhan táňhár cakshe ek bindu hári rahiyyáche.

Kaksha-dváre Ásmáni ásiyá Bimaláke kahila, “kartá tomáke dákitechén.”

Tilottamá shunite páiyá ásiyá káne káne kahilen, “besh tyág kariyá jáo.”

Bimalá kahilen “bhay nái.”

Bimalá Bírendrasinher shayana-kakshe gelen. Tatháy Bírendra-sinha shayan kariyá rahiyyáchen ; ek dásí pada-sebá anye byajan karitechila. Pálanger nikaṭ upasthit haiyá Bimalá kahilen,

“Ámár prati ki ájná ??”

Bírendrasinha mastakottolan kariyá camat-krita hailen ; balilen, “Bimalá tumi kármántare jáibe ná ki ??”

Bimalá kahilen, “ájná háň ? ámár prati ki ájná chila ??”

Bí. "Tilottamá keman áche ? sharíre asukh chila, bhála haiyáche ?"

Bi. "Bhála haiyáche."

Bí. "Tumi ámáke kshanek byajan kara, Āsmáni Tilottamáke ámár nikat dákiyá ánuk."

Byajana-káriní dásí byajan rákhiyá gela.

Bimalá Āsmánike báhire dáñráite ingit karilen. Bírendra apará dásíke kahilen,

"Lachmani, tui ámár janya pán taiyár kariyá án." Pada-sebá-káriní caliyá gela.

Bí. "Bimalá, tomár áj e besh kena ?"

Bi. "Ámár prayojan áche."

Bí. "Ki prayojan áche ámi shuniba."

Bi. "Tabe shunun" balite balite Bimalá manmatha-shajyá-rúpí cakshur-dvaye Bírendrer prati drishti-pát karite lagilen, "tabe shunun, ámi dushcáriní ; ekhan abhisáre gaman kariba."

Ei baliyái Bimalá bege prasthán karila.

EKÁDASH PARICCHED.

ĀSMÁNIR DAUTYA.

Edike Bimalár ingita-mata Āsmáni griher báhire ásiyá pratíkshá karitechila. Bimalá ásiyá tábáke kahilen,

"Āsmán, tomár sange kona bishesh gopaníya kathá áche."

Āsmáni kahila, "besh bhúshá dekhiyá ámio bhábite chilám áj ki ektá kánda."

Bimalá kahilen, "ámi áj kona prayojane adhik dúr jáiba. E rátre ekákiní jáite páriba ná ; tumi chárá ár káhákeo bishvás kariyá sange laite páriba ná ; tomáke ámár sange jáite haibe."

Āsmáni jijnásá karila, “ kothá jábe ?”

Bimalá kahilen, “Āsmáni, tumi ta sekále eta kathá jijnásá karite ná ?”

Āsmáni kichu apratibh haiya kahila, “tabe tumi ekṭu apekshá kara, ámi katak-gulá káj sáriyá ási.”

Bimalá kahilen, “ ár ektá kathá áche ; mane kara, jadi tomár sange áj se káler kona loker dekhá hay, tabe ki tomáke cinite páribe ?”

Āsmáni bismítá haiyá kahila, “se ki ?”

Bimalá kahilen “mane kara, jadi kumár Jagatsinher sahit dekhá hay ?”

Āsmáni anek kshan nírab thákiyá gada-gada-svare kahila, “eman din ki habe ?”

Bimalá kahilen, “ haiteo páre.”

Āsmáni kahila, “ kumár cinite páriben bai ki.”

Bimalá kahilen, “tabe tomár jáwá haibe ná, ár káháke laiyá jái,—ekáo ta jáite pári ná.”

Āsmáni kahila, “ kumár dekhiba mane barai sádh haiteche.”

Bimalá kahilen, “ maner sádh mane mane thák ; ekhan ámi ki kari ?”

Bimalá cintá karite kágilen. Āsmáni akasmát mukhe kápar diyá hásite lagila. Bimalá kahilen, “mar ! ápaná-ápani hese hese maris kena ?”

Āsmáni kahila, “mane mane bhábitechilám, bali ámár sonár cáñá Diggajke tomár sange pátháile ki hay ?”

Bimalá hásiyá ulláse kahilen, “sei kathái bhála ; Rasikdáskei sange laiba.”

Āsmáni bismita haiyá kahila, “se ki, ámi je támaśhá karite-chilám ?”

Bimalá kahilen, “támáshá ná, boká bámunke ámár abishvás nái. Andher din rátri nái, o ta kichui bujhite páribe ná, sutarám oke abishvás nái. Tabe, báman jete cábe ná.”

Ásmáni hásiyá kahila, “ se bhár ámár; ámi táháke sange kariyá niyá ásitechí, tumi pháṭaker sammukhe ek-ṭu apekshá kario.”

Ei baliyá Ásmáni hásite hásite durga-madhyastha ekṭi kshudra kuṭírbhír mukhe calila.

Abhirám Svámír shishya Gajapati Bidyádiggaj itipúrbeí páṭhak maháshayer nikat eka-bár paricita haiyáchen. Je hetute Bimalá tánhár Rasikdás Svámí nám rákhiyáchilen, taháo páṭhak maháshay abagata áchen. Sei mahápurush ei kuṭírer adhikári. Diggaj maháshay daирghe práy sáre páñc hát haiben, prasthe bára jor ádh hát tin poá. Pá dui-kháni káñkál haite máti-parjyanta mápile caudda poá cári hát haibek; prasthe ralá káshther parimán. Barna dawáter káli; bodh hay agni káshtha-bhrame pá dui kháni bhakshan karite basiyáchilen kichu-mátra ras ná páiyá arddhek angár kariyá pheliyá giyáchen. Diggaj maháshay adhik daирghya-báshatah ekṭu ekṭu kuñjo. Abayaber madhye násiká prabal, sharírer mánsábháb sei-khánei sanshodhan haiyáche. Mátháti behárá-kámána, kámána cul guli jáhá áche, táhá choṭa choṭa; ábár hát dile súc phuṭe, árka-phalár ghaṭáta jáñkála raqam.

Gajapati Bidyádiggaj upádhi sádh kariyá pán nái, buddhi kháná ati tíkshna. Bálya-kále catush-páṭhíte byákaran árambha kariyáchilen; sáre sát máse “saharnerghah” lakshanaṭi byákhya shuddha mukhastha hay. Bhattácárjya maháshayer anugrahe ár dash janer gole hari-bole pancadash batsar páṭh kariyá shabda-kánda shesh karilen. Pare anya kánda árambha karibár púrbe adhyápak bhábilen, dekhi dekhi kánda-khánái ki?” shishyake jijnásá karilen, “bala dekhi bápu ráma shabder uttar am karile ki hay?” Chátra anek bhábiyá uttar karilen, “rámambha.” Adhyápak kahilen, bápu tomár bidyá haiyáche; tumi ekshane grihe jáo; tomár ekhánkár páṭh sáṅga haiyáche; ámár ár bidyá nái je tomáke dán kari.”

Gajapati ati sáhankára-citta haiyá kahilen, “ámár ek nibedan—ámár upádhi ??”

Adhyápak kahilen, “bápu tumi je bidyá upárjan kariyácha tomár nútan upádhi ábashyak, tumi Bidyádiggaj upádhi grahan kara.”

Diggaj hrishta citte guru-pade pranám kariyá grihe calilen.

Grihe ásiyá Diggaj pandít mane bhábilen je byákaranádite ta krita-bidya hailám ; ekshane kincit smriti páth kará ábashyak, shuniyáchi Abhiram Svámí bara pandít, tini byatítá ámáke shikshá dey emat lok ár nái, ataeb táñhár nikaṭe guyá kichu smriti shikshá kará ucit. Ei sthir kariyá Diggaj durga-madhye adhishthán karilen. Abhirám Svámí anekke shikshá diten ; káháro prati birati chila ná. Diggaj kichu shikhuk bá ná shikhuk, Abhirám Svamí táháke páth diten.

Gajapati thákur kebal baiyákaran ár smárta nahen ; ekṭu álankárik, ekṭu ekṭu rasik, “ghrita-bhánda” táhár paricayer sthal. Táñhár rasikatár árambarṭá kichu Ásmánir prati gurutara haita ; táhár kichu gúrha tátparjyao chila. Gajapati mane kariten ámár tulya byaktir Bhárate kebal lílá karite ásá ; ei ámár Shri-Brindában ; Ásmáni ámár Rádhiká. Ásmánio rasiká ; madana-mohan páiyá bánar poshár sádh miṭaiyá laita. Bimaláo sandhán páiyá kakhana kakhanao bánar nácaite jáiten ; Diggaj mane kariten “ei ámár Candrábalí juṭiyáche ; ná habe kena? je “ghrita-bhánda” jháriyáchi ; bhágye Bimalá jáne ná, oṭṭi ámár shoná kathá.”

Aj Mádhaber kapále bara ánanda ; Brikabhánu-sutá kunja-kutíre ásiteche.

DVÁDASH PARICCHED.

ĀSMÁNIR ABHISÁR.

Diggaj Gajapatir mano-mohiní Āsmáni kirúp rúpa-batí jánite páthak maháshayer kautúhal janmiyáche sandeha nái. Ataeb táñhár sádh puráiba. Kintu strí-loker rúpa-barnaná bishaye granthakára-gane je paddhati abalamban kariyá tháken, ámár sadrisha akin-can janer tat-paddhati-bahir-bhúta [hawá ati dhrishtatár bishay. Ataeb prathame mangalácaran kará kartabya.

He Bágdebi ! he kamalásane ! sharad-indu-nibhánane ! amala-kamala-dala-nindita-carana-bhakta-jana-batsale ! ámáke sei carana-kamaler cháyá dán kara ; ámi Āsmánir rúpa-barnaná kariba. He arabindánana-sundarí-kula-garba-kharba-kárini ! he bishál-rasála-dírgha-samása-sankula-srishti-kárini ! eka-bár pada-nakher eka-párshve sthán dáo, ámi rúpa-barnaná kariba. He pandita-kulepsita payapprababini ! he mürkha-jana-prati kvacit-kripá-kárini ! he adhama-tárini, he anguli-kandúyana-bishama-bikára-samutpádini, he Baṭa-talá-bidyá-pradípa-taila-pradáyini ! ámár buddhir pradíp eka-bár ujjval kariyá diyá jáo. Má ! tomár dui rúp, je rúpe tumi Kálidáske barapradá haiyáchile, je prakritir prabhábe Raghubansha, Kumárasambhab, Meghadút, Shakuntalá janmiyáchila, je prakritir dhyán kariyá Bálmíki Rámáyan, Bhababhúti Málatí Mádhab, Bhárabi Kirátárjuníya racaná kariyáchilen, se-rúpe ámár skandhe árohan kariyá pírá janmáio ná ; je múrti bháhiyá Shríharsha Naishadh likhiyáchilen, je prakriti-prasáde Bháratcandra Bidyár apúrba rúpa-barnaná kariyá Banga-desher mano-mohan kariyáchen, jáhár prasáde Dásharathi-Ráyer janma, je múrtite ájio Baṭa-talá álo kariteche, sei múrtite eka-bár ámár skandhe ábirbhúta hao, ámi Āsmánir rúp barnaná kari.

Āsmánir benír shobbá phaninír nyáy, phaniní sei tápe, mane bhábila jadi benír káche parásthá hailám, tabe ár e deha loker káche láiyá beráibár prayojanṭá ki ? ámi garte jái. Ei bháhiyá sáp garter bhitar gelen. Brahmá dekhilen pramád ; sáp, garte gelen, mánush danshan kare ke ; ei bháhiyá tini sápke lyáj dhariyá

tániyá báhir karilen, sáp báhire ásiyá, ábár mukh dekháite haila, ei kshobhe máthá kújite lágila; máthá kújite kújite máthá ceptá haiyá gela, sei abadhi sáper phaná haiyáche. Ásmánir mukha-candra adhik sundar, sutarám candra-deb uday haite ná páriyá Brahmár nikat nálish karilen. Brahmá kahilen bhay nái, tumi giyá uday hao, áji haite strí-lokdiger mukh ábrita haibek, sei abadhi ghomtár sríshsti. Nayan du-tí jena khanjan, páche pákhí dáná báhir kariyá uryá paláy ei janya Bidhátá pallaba-rúp piñjarár kabát kariyá diyáchen. Násiká Garuṛer násár nyáy mahá bishál; dekhiyá Garuṛ áshankáy briksárohan karila, sei abadhi pakshí-kul briksáher uparei tháke. Káranántare dárimba Banga-desh cháriyá Pátná ancale paláiyá rahilen; ár hastí kumbha laiyá Brahma-deshe páláilen; báqi chilen Dhabalgiri, tini dekhilen je, ámár curá katai báucca, árái krosh bai ta nay, e curá anyún tin krosh haibek; ei bhábite bhábite Dhabalgirir máthá garm haiyá uṭhila; baraf dhalite lágilen, tini sei abadhi mátháy baraf diyá basiyá áchen. Ityádi ityádi.

Kapáler likhana-doshe Ásmáni bidhabá. Ásmáni Diggajer kuṭíre ásiyá dekhila, je kutírer dvár ruddha; bhitare pradíp ivali-teche. Dákilen—“o thákur !”

Keha uttar dila ná.

jan;

“Bali o Goṇsáni !”

páiyá

khana

Uttar nái.

“Mar ! biṭle ki kariteche ? o Rasikdás prabhu !”

Uttar nái.

Ásmáni kuṭírer dvárer chidra diyá uki máriyá dekhila, Bráhman áháre basiyáche, sei janya kathá nái; kathá kahile Bráhmaner áhár hay ná. Ásmáni bhábila, ihár ábár nishthá; dekhi dekhi kathá kahiyá ábár kháy ki ná.

“Bali o Rasikdás !”

Uttar nái.

“ O Rasaraj !”

Uttar. “ Hum !”

“ Bāman bhāt gālē kariyā uttar diyāche, o ta kathā halo nā”
ei bhābhīyā Āsmāni kahila,

“ O Rasamānik !”

Uttar. “ Hum”

A. “ Bali kathāi kao nā, kheo er pare.”

Uttar. “ Hu—u—um !”

A. “ Baṭe, bāman haiyā ei kāj—āji Svāmī thākurke bale deba,
gharer bhitare ke o ?”

Brāhmaṇ sashanka-citte shūnya gherer catur-dik nirikshan
karite lāgila. Keha nāi dekhiyā punar-bār áhār karite lāgila.

Āsmāni ábār kahila,

“ O ki, ábār khāo je ? Kathā kahiyā ábār khāo ?”

Di. “ Kai kakhan kathā kahilām ?”

Āsmāni khil khil kariyā hāsiyā uṭhila. “ Ei ta kahile.”
jvali. sundari. “ Baṭe, baṭe, baṭe, tabe, ár khāwā haila nā.”
utsrishti. “ Hāñ ta ; uṭhe ámāy dvār khuliyā dāo.”

Āsmāni chidra haite dekhitechila Brāhmaṇ jathārthai anna
tyāg kariyā uṭhe. Kahila,

“ Nā, nā, o kayati bhāt khāiyā uṭhio.”

Di. “ Nā, ár khāwā haibe nā, kathā kahiyāchi.”

A. “ Se ki ? nā khāo ta ámār māthā khāo.”

Di. “ Rādhe Mādhab ! kathā kahile ki ár áhār karite áchey”

A. “ Baṭe, tabe ámi calilām ; tomār sange ámār anek māner
kathā chila, kichui balā haila nā. Ámi calilām.”

D. "Ná, ná, Ásmán! tumi rág kario ná; ámi ei kháitechí."

Bráhman ábár kháite lágila; duí tin grás áhár karibá-mátra Ásmáni kahila,

"Uṭha, haiyáche; dvár khola."

Di. "Ei kaṭá bhát khái."

A. "E je peṭ ár bhare ná; uṭha, nahile kathá kahiyá bhát kháiyácha, baliyá diba."

Di. "Ah náo; ei uṭhilám."

Bráhman ati kshunna-mane anna tyág kariyá gandúsh kariyá uṭhiyá dvár khuliyá dila.

TRAYODASH PARICCHED.

ÁSMÁNIR PREM.

Dvár khulile Ásmáni grihe prabesh karibá-mátra Dig-gajer hrid-bodh haila, je pranayiní ásiyáchen, iñhár saras abhyarthaná kará cái; ataeb hasta ándolan kariyá kahilen,

"On áyáhi barade debi!"

Ásmáni kahila, "eti je bara saras kabitá, kothá páile?"

Di. "Tomár janye eti ái racaná kariyá rákhiyáchi."

A. "Sádh kariyá ki tomáy rasik-ráj baleche."

Di. "Rasikah kaushiko básah—sundari! tumi báisa; ámi hasta-prakshálan kari."

Ásmáni mane mane karila, "álop-peye! tumi hát dhobe? ámi tomáke ai eñto ábár khawába."

Prakáshye kahila, "se ki, hát dho o je, bhát kháo ná."

Gajapati kahilen, "ki kathá, bhojan kariyá uṭhiyáchi, ábár bhát khába kirúpe."

A. "Kena, tomár bhát rahiyáche je, upabás karibe?"

Diggaj kichu kshunna haiyá kahilen, "ki kari, tumi tártári karile." Ei baliyá satrishna-nayane anna-páne drishti-pát karite lágilen.

Ásmáni kahila, "tabe ábár kháite haibe."

Di. "Rádhe Mádhab! gandúsh kariyáchi, gátroththán kariyáchi, ábár kháiba?"

A. "Háň, kháibe bai ki. Ámári utsrishta kháibe. Ei baliyá Ásmáni bhojana-pátra haite ek grás anna laiyá ápani kháila."

Bráhman abák haiyá rahilen.

Ásmáni utsrishta anna bhojana-pátre rákhiyá kahila, "kháo."

Bráhmaner báñ-nishpatti nái.

A. "Kháo, shona, káhákeo ámi baliba ná je tumi ámár. utsrishta kháiyácha. Keha ná jánite párike dosh ki?"

Di. "Táo ki hay?"

Kintu Diggajer udara-madhye agni-deb pracandā jváláy jvalitechilen. Diggaj mane mane karitechila je Ásmáni jeman sundarí hauk ná kena, prithibí iháke grás karun, ámi gopane ihár utsrishtábashesh bhojan kariyá dahanámán udar shítal kari.

Ásmáni bháb bujhiyá balila je, "kháo ná kháo eka-bár páter káche baso."

Di. "Kena, ~~tabe~~ ki haibe."

A. "Ámár sádh. Tumi ámár ektá sádh puráite pára ná?"

Diggaj balilen, "shudhu páter káche basite ki? téháte kona dosh nái. Tomár kathá rákhilám." Ei baliyá Diggaj pandit, Ásmánir katháy, páter káche giyá basilen. Udare kshudhá, kole anna, athaca kháite páritechen ná—Diggajer cakshe jal ásila.

Ásmáni balila, “ shúdrer utsrishta bráhmane chunle ki bay ? ”
Pandit balilen, “ náite hay.”

A. “ Tumi ámáy kemap bhála-bása áj bujhiyá paryá tabe ámi jába. Tumi ámár katháy ei rátre náite pára ? ”

Diggaj maháshay, kshudra cakshu rase arddha mudrita kariyá dírgha násiká báñkáiyá, madhur hási, ákarna hásiyá balilen, “ tár kathá ki ? ekhanai náite pári.”

Ásmáni balila, “ ámár icchá haiyáche, tomár páte prasád páiba. Tumi ápan hárte ámáke duijí bhát mákhya dáo.”

Diggaj balila, “ tár áshcarjya ki ? snánei shuci.” Ei baliyá u'srishtábashesh ekatrita kariyá mákhite lágila.

Ásmáni balila je, “ ámi ekjí upakathá bali shuna. Jata-kshan ámi upakathá baliba, tata-kshan tumi bhát mákhibe, nahile ámi kháiba ná.”

Di. “ Acchá.”

Ásmáni, ek Rájá ár táhár duyo shuyo dui ránír galpa árambha kárila. Diggaj háň kariyá táhár mukh-páne cáhiyá shunite lágila—ár bhát mákhite lágila.

Shunite shunite Diggajer man Ásmánir galpe dubiyá gela—Ásmánir hási cáhani o nather májh-kháne átkáiyá rahila. Bhát mákhá bandha haila—páte hát lágiyá rahila—kintu kshudhár játanátá áche. Jakhan Ásmánir, galpa bara jamiyá ásila—Diggajer man táháte barai nibishta baila—takhan Diggajer hát bishvásá-gháatakata karila. Pátrastha hát nikátaстha mákhá bháter grás tuliyá, cupi cupi Diggajer mukhe laiyá gela. Mukh háň kariyá táhá grahan karila. Danta, biná ápattite, táhá carban karite árambha karila. Rasaná, táhá galádhakkaran karáila. Niríha Diggajer kona sár chila ná. Dekhiyá Ásmáni khil khil kariyá hásiyá uthila. Balila, “ tabe re biṭle—ámár eñto náki khábine ? ”

Takhan Diggajer cetan haila. Tárátári ár ek grás mukhe diyá gilite gilite eñto hárte Ásmánir páye jaraiyá parila. Carban karite karite káñdiyá balila, “ ámáy rakhá, Ásmán káháke balio ná.”

CATURDASH PARICCHED.

DIGGAJ HARAN.

Eman samay Bimalá ásiyá báhir haite dvár nárlila. Bimalá dvára-párshva haite alakshye sakal dekhitechila. Dvárer shabda shuniyá Diggajer mukh shukáila. Ásmáni balila, “ki sarba-násh, Bimalá ásiteche—luko o luko o.”

Diggaj thákur káñdiyá kahila, “kotháy lukáiba?”

Ásmáni balila, “ai andhakár kone ektá kele hánri mátháy diyá baso guyá—andhakáre tháor páibe ná. Diggaj táhai karite gela—Ásmánir buddhir tíkshnatáy bismita haila. Durbhágya-bashatah tárátáríte bráhman ektá arhar dáler hánri páriyá mátháy dila—táháte ádh hánri rándhá arhar dál chila—Diggaj jeman hánri ultáiyá mátháy diben, amani mastak haite arhar dáler shatadhárá bahila—tiki diyá arhar-dáler srot námila—skandha, baksha, prishtha, o báhu haite arhar-dáler dhárá, parbat haite bhú-talagáminí nadí sakaler nyáy tarange tarange námite lágila, ucca násiká arhájer prasrabana-bishishta girishringer nyáy shobhá páite lágila. Ei samaye Bimalá griha-prabesh kariyá Diggajer shobhá-ráshi sandarshan karite lágílen. Diggaj Bimaláke dekhiyá káñdiyá uthila. Dekhiyá Bimalár dayá haila. Bimalá balilen káñdio ná. Tumi jadi ei abashishta bhátguli kháo, tabe ámará káháro sáksháte e sakal kathá baliba ná.”

Bráhman takhan praphulla haila; praphulla badane punashca áháre basila—icchá anger arhar-dáli tukuo muchiyá lay, kintu táhá párila ná, kimbá sáhas karila ná. Ásmánir janya je bhát mákhiyáchila, táhá kháila. Binashtha arharer janya anek paritáp karila. Áhár samápanánte Ásmáni táháke snán karáila. Pare bráhman sthir haile Bimalá kahilen, “rasik! ektá bara bhári kathá áche.”

Rasik kahilen “ki?”

Bi. “Tumi ámáder bhála-bása?”

Di. "Bási ne?"

Bi. "Dui-jankei?"

Di. "Dui-jankei."

Bi. "Já bali tá páribe?"

Di. "Páriba ná?"

Bi. "Ekhani?"

Di. "Ekhani."

Bi. "Ei dandé?"

Di. "Ei dandé."

Bi. "Ámará dujane kena esechi jána?"

Di. "Ná."

Ásmáni kahila, "ámará tomár sange paláiyá jába."

Bráhman abák haiyá háň kariyá rahilen. Bimalá kashte ucca hási sambaran karilen. Kahilen,

"Kathá kao ná je?"

"Ayáň ayáň ayáň, tá tá tá tá"—báň-nishpatti haiyá uṭhila ná.

Ásmáni kahila, "tabe ki páribe ná?"

"Ayáň ayáň ayáň, tá tá—Svámí ṭhákurke baliyá ási."

Bimalá kahilen, "Svámí ṭhákurke ábár balbe ki? eki tomár mátri-shráddha upaṣthit je Svámí ṭhákurer káche byabasthá nite jábe?"

Di. "Ná ná, tá jába ná; tá kabe jeṭe habe?"

Bi. "Kabe? ekhani cala, dekhitecha ná ~~gananá~~-patra laiyá báhir haiyáchi."

Di. "Ekhani?"

Bi. "Ekhani ná ta ki? nahile bala ámará anya-loker tálásh kari."

Gajapati ár thákite párlen ná, balilen, “ cala jáitech.”

Bimalá balilen, “ dochoṭ lao.”

Diggaj námábalí gáye dilen. Bimalá agre, bráhman pascáte játrá karen, emat samaye Diggaj balilen,

“ Sundari ! ”

Bi. “ Ki ? ”

Di. “ Ábár ásibe kabe ? ”

“ Ásibe ki ábár ? eke-báre calilám.”

Hásite Diggajer mukh harsha-paripúrna haila. Balilen,

“ Taijas patra rahila je.”

Bi. “ O sab tomáy kine diba ? ”

Bráhman kichu kshunna hailen ; ki karen, strí-lokerá mane karibe ámáder bhála báse ná, abhába-pakshe balilen,

“ Khungí-puthi ? ”

Bimalá balilen, “ shíghra lao.”

Bidyádiggajer sabe dukháni puthi,—byákaran ár eka-kháni smriti. Byákarana-kháni haste laiyá balilen, “ ekhánite kájai bá ki, eta ámár kanṭhe áche.” Ei baliyá kebal smriti-kháni khungír madhye lailen. Durgá Shríhari baliyá Bimalá o Ásmáni sahit játrá karilen.

Ásmáni kahila, “ tomará águ hao, ámi pasheát jáitech.”

Ei baliyá Ásmáni grihe gela, Bimalá o Gajapati ekatre calilen. Andakáre ubhaye alakshya thákiyá durga-dvárer báhir hailen. Kiyad-dúr gam kariyá Diggaj kahilen,

“ Kai Ásmáni ásila ná ? ”

Bimalá kahilen, “ se bujhi ásite párla ná. Ábár táké kena.”

Rasikráj nírab haiyá rahilen. Kshanek pare nisshvás tyág kariyá kahilen, “ taijas patra.”

PANCADASH PARICCHED.

DIGGAJER SÁHAS.

Bimalá druta-páda-bikshepe shíghra Gar Mándáran grám pasheát karilen. Nishá atyanta andhakár, nakshatráloke sábadháne calite lágilen. Prántara-pathe prabesh kariyá Bimalá kincit shankánvitá hailen ; samabhibyáhári nisshabde pasheát ásitechen, bákyá-byay nái. Eman samaye manushyer kantha-svar shunile kichu sáhas hay, shunite iccháo kare. Ei-janya Bimalá Gajapatike jijuásá karilen,

“ Rasik ratan ki bhábitechá ?”

Rasik ratan balilen, “ bali taijas-patra gulá.” Bimalá uttar ná diyá mukhe kápaṛ diyá hásite lágilen.

Kshanek kál pare, Bimalá ábár kathá kahilen, “ Diggaj, tumi bhúter bhay kara ?”

“ Rám ! Rám ! Rám ! Rám nám bala,” baliyá Diggaj Bimalár pasheáte dui hát sariyá ásilen.

Eke páy ár cág, Bimalá kahilen,

“ E pathe bára bhúter daurátmya.” Diggaj ásiyá Bimalár ancal dharilen. Bimalá balite lágilen,

“ Amárá se din Shaileshvarer pújá diyá ásitechilám, pather madhye baṭa-taláy dekhi je ek bikatákár múrti.”

Ancaler táraṇáy Bimalá jánite párlen je, bráhman thaṭáhari káñpíteche, bujhilen je ár adhik bára-bári karile bráhmaner gati-shakti rahit haibe. Ataeb kshánta haiyá kahilen,

“ Rasikdás ! tumi gáite jána ?”

Rasik purush ke kotháy sangíte apaṭu ? Diggaj balilen, “ jáni bai ki ?”

Bimalá balilen, “ ekṭí gít gáo dekhi.”

Diggaj árambha karilen,

“ E hum—u, hum—sai ki kshane dekhilám

Shyáme kadamberi dále—”

Pather dháre ektá gábhí shayan kariyá romantha karitechila,
alaukik shabda shuniyá bege paláyan karila.

Rasiker gít calite lágila.

“ Sei din puṛila kapál mor—

Káli dilám kule.

Mátháy cúrá hárte báñshí ; kathá kay hási hási ;

Bale o gwálá másí—kalasí diba phele.”

Diggajer ár gán haila ná ; haṭhát táñhár shrabanendriya eke-báre
mugdha haiyá gela ; amritamay, mánasonmád-kar, apsará-hasta-
sthita bíná-shabda-bat madhur sangít táñhár karna-kuhara prabesh
karila. Bimalá nije púrna-svare sangít árambha kariyáchilen.

Nistabdha prántara-madhyc naisha gagan byápiyá sei sapta-
svara-paripúrna dhvani ut्थite lágila. Shítal naidágha pabane
dhvani árohan kariyá calila.

Diggaj nisshvás rahita kariyá shunite lágilen. Jakhan Bimalá
samápta karilen, takhan Gajapati kahilen “ ábár.”

Bi. “ Ábár ki?”

Di. “ Ábár ektí gáo.”

Bi. “ Ki gáiba ?”

Di. “ Ektí Bángálá gáo.”

●“ Gáitechí” baliyá Bimalá punar-bár sangít árambha karilen.

Gít gáite gáite Bimalá jánite párlen, je táñhár ancale bisham
tán pariyáche ; pasheát phiriyá dekhilen, Gajapati eke-báre táñhár
páyer upar ásiyá pariyáchen, prána-pane táñhár ancal dhariyáchen.
Bimalá bismayápanná haiyá kahilen,

“ Ki haiyáche ? ábár bhút ná ki ?”

Bráhmaner bákyá sare ná, kebal anguli-nirdesh kariyá dekháilen,

“Ai!”

Bimalá nistabdha haiyá sei-dike niríkshan karite lágilen. Ghana ghana prabal nisshvása-shabda táñhár karna-kuhare prabesh karila, ebam nirdishta dike patha-párshve ektá padártha dekhite páilen.

Sáhase nirbhar kariyá nikaṭe giyá Bimalá dekhilen, ektá sugaṭhan susajjí-bhúta ashva mrityu-játanáy pariyá nisshvás tyág kariteche.

Bimalá patha-báhan karite lágilen. Susajjí-bhúta sainik ashva pathi-madhye mumúrshu abastháy dekhiyá tini cintá-magná hailen. Anek kshan kathá kahilen ná. Práy arddha krosh atibáhita karile, Gajapati ábár táñhár auncal dhariyá tánílen.

Bimalá balilen, “ki?”

Gajapati ekṭi drabya laiyá dekháilen. Bimalá dekhiyá balilen, “e sipáhir págrí.” Bimalá punar-bár cintáy magná hailen, ápaná ápani kahite lágilen, “jári ghorá tári págrí ! ná, e ta padáti ker págrí.”

‘Kiyat-kshan pare candroday haila. Bimalá adhikatara ananya-maná hailen. Anek kshan pare Gajapati sáhas kariyá jijnásá karilen, “sundari, ár kathá kaha ná je ?”

Bimalá kahilen, “pathe’kicu cihna dekhitechá ?”

Gajapati bishesh manojoger sahit path niríkshan kariyá dekhiyá kahilen,

“Dekhitechí, anek ghorár páyer cihna.”

Bi. “Buddhi-mán—kicu bujhite párile ?”,

Di. “Ná.”

Bi. “Okháne mará ghorá, sekháne sipáhir págrí, e kháne eta ghorár páyer cihna, ete kicu bujhite párile ná ?—kárei bá bali !”

Di. “Ki?”

Bi. Ekhani bahutara sená ei pathe guyáche.

Gajapati bhíta haiyá kahilen, “ tabe ekṭu áste hánṭa ; tárá khub águ haiyá ják.”

Bimalá hásya kariyá kahilen, “ mürkha, Táhárá águ haibe ki ? kon dike ghorár khurer sammukh, dekhitecha ná ? e sená Gar Mándárane guyáche,” baliyá Bimalá bimarsha haiyá rahilen.

Acirát Shaileshvarer mandirer dhabal shrí nikáṭe dekhite páilen. Bimalá bhábilen, je, rája-putra-sahit bráhmaner sákháter kona prayojan nái ; baram táháte anishta áche. Ataeb ki prakáre táháke bidáy diben, cintá karitechilen. Gajapati níjei táhár súcaná kariyá dilen.

Bráhman punar-bár Bimalár prishther nikáṭ ásiyá ancal dhariyáchen ; Bimalá jijnásá karilen.

“ Ábár ki ?”

Bráhman asphuṭa-svare kahilen, “ se kata dúr ?”

Bi. “ Ki kata dúr ?”

Di. “ Sei baṭ gách ?”

Bi. “ Kon baṭ gách ?”

Di. “ Jekháne tomará se din dekhechile ?”

Bi. “ Ki dekhechilám ?”

Di. “ Rátri-kále nám karite nái.”

Bimalá bujhite páriyá sujog páilen.

Gambhír svare balilen “ ih !”

Bráhman adhikatára bhíta haiyá kahilen “ ki gá ?”

Bimalá asphuṭa svare, Shaileshvara-nikáṭastha baṭa-briksher prati anguli nirdesh kariyá kahilen,

“ Se ai baṭ talá.”

Diggaj ár nañilen ná ; calat-shakti-rahit, ashvattha patrer nyáy káñpíte lágilen.

Bimalá balilen, “ áisa.”

Bráhman káñpíte káñpíte kahilen, “ ámi ár jáite páriba ná.”

Bimalá kahilen, “ ámáro bhay kariteche.”

Bráhman ei shuniyá ek pá phiráiyá paláyanodyata hainen.

Bimalá briksha-páne drishti kariyá dekhilen, briksha-múle ekta dhabalákár ki pádártha rahiyáche. Tini jániten je briksha-múle Shaileshvarer sháñr shuiyá tháke ; kintu Gajapatike kahilen,

“ Gajapati ! ishta-deber nám japa ; briksha-múle ki dekhitechá ?”

“ Ogo—bábá go—” baliyái Diggaj eke-báre campat. Dírgha dírgha caran—tilárrdha madhye arddha krosh pár haiyá gelen.

Bimalá Gajapatir svabháb jániten, ataeb besh bujhite párlen je, tini eke-báre durga-dváre guyá upasthit haiben. Bimalá takhan nisheinta haiyá mandirábhimukhe calilen.

Bimalá sakal dik bhábiyá ásiyáchilen, kebal eka-dik bhábiyá áisen nái ;

Rája-putra mandire ásiyáchen ki ?

Mane ei-rúp sandeha janmile Bimalár bisham klesh haila. Mane kariyá dekhilen je, rája-putra ásár kathá nisheit kichui balen nái ; kebal baliyáchilen je, “ ei kháne ámár sákshát páibe, ekháne ná dekhá páo tabe sákshát haila ná.” Tabé ta ná ásáro sambhábaná.

Jadi ná ásiyá tháken tabe eta klesh brithá haila. Bimalá bishanna haiyá ápaná ápani kahite lágilen, “ e kathá áge kena bhábi nái ? bráhmankei bá kena táráilám ? ekákjíne rátre ki prakáre phiriyá jáiba ! Shaileshvar tomár icchá.”

Baṭa-briksha tal diyá Shaileshvara-mandire uṭhite hay. Bimalá briksha-tal diyá jáite dekhilen je tatháy shanda nái ; briksha-múle je dhabal padártha dekhiyáchilen táhá ár tatháy nái.

Bimalá kincit bismita hailen ; shanda kotháo uṭhiyá gele prántara-mádhye dekhá jáita.

Bimalá briksha-múler prati bishesh drishti-pát karilen ; bodh haila jena briksher pashcád-dikastha kona manushyer dhabal pari-echader ansha-mátra dekhite páilen. Bimalá áro bhíta hailen, sátishay cancala-pade mandirábhimukhe calilen ; lampha diyá mandirer sopánábalí árohan karilen ; sabale kabáṭ kara-tárita karilen.

Kabáṭ bandha.

Bhitar haite gambhír svare práshna haila, “ke ?”

Shúnya mandira-madhyá haite gambhír svare pratidhvani haila, “ke ?”

Bimalá prána-pane sáhase bhar kariyá kahilen,

“Patha-shránta strí-lok.”

Kabáṭ mukta haila.

Dekhilen mandira-madhye pradíp jvaliteche, sammukhe kripána-kosh haste ek dírghákár purush dandýayamán.

Bimalá dekhiyá cinilen ; kumár Jagatsinha.

SHORASH PARICCHED.

SHAILESHVAR SÁKSHÁT.

Bimalá mandira-madhye prabesh kariyá prathame basiyá ekṭu sthir hailen. Pare nata-bhábe Shaileshvarke pranám kariyá, juba-rájke pranám karilen. Kiyat-kshan ubhayei nírab haiyá rahilen, ke ki baliyá ápan mano-gata byakta kariben ? Ubhayeri sankat. Ki baliyá prathame kathá kahiben.

Bimalá e bishayer sandhi-bigrahe pandítá, íshat hásya kariyá balilen,

“Juba-ráj ! áj Shaileshvarer anugrahe ápanár darshan páilám ; ekákiní e rátre prántara-mádhye ásite bhítá haiyáchilám, ekshane mandira-madhye ápanár darshane sáhas páilám.”

Jába-ráj kahilen, “tomádiger mangal ta ?”

Bimalár abhipráy, prathame jánen,—Rája-kumár jathártha Tilottamáte anurakta ki ná, pasheát anya kathá kahiben. Ei bhábiyá balilen, “jáháte mangal hay sei prárthanátei Shaileshvarer pújá karite ásiyáchi. Ekshane bujhilám ápanár pújátei Shaileshvar paritripta áchen, ámár púja grahan kariben ná, anumati hay ta pratigaman kari.”

Juba. “Jáo. Ekákiní tomár jáwá ucit hay ná; ámi tomáke rákhiyá ási.”

Bimalá dekhilen je, Rája-putra jábaj-jíban kebal astra-shikshá káren nái. Bimalá uttar karilen, “ekákiní jáwá anucit kena ?”

Juba. “Pathe náná bhíti áche.”

Bi. “Tabe ámi Maháráj Mánsinher nikat jáiba.”

Rája-putra jijnásá karilen, “kena ?”

Bi. “Kena ? táňhár káche ámár nálish áche. Tini je senápati níjukta kariyáchen táňhá kartrik ámádiger pather bhay dúr hay ná. Tini shatru-nipáte aksham.”

Rája-putra sahásye uttar karilen, “sená-pati uttar kariben je, shatru-nipát deber asádhya ; manushya kon chár ! udáharan, svayam Mahádeb tapo-bane Manmatha shatruke bhasma-ráshi kariyá chilen, adya paksha-mátra haila sei Manmatha táňhár ei mandira-madhyei bára daurátmya kariyáche. Eta bírjya !”

Bimalá íshat hásiyá kahilen,

“Eta daurátmya káhár prati haiyáche ?

Juba-ráj kahilen, “senápatir pratii haiyáche.”

Bimalá káren,

“Maháráj émat asambhab kathá bishvás kariben kena ?”

Juba. “Ámár sákshí áche.”

Bi. “Maháshay eman sákshí ke ?”

Juba. “Sucaritre—”

Rája-putrer bákya shesh ná haitei Bimalá kahilen, "dásí ati kucaritrá. Amáke Bimalá baliyá dákiben."

Rája-putra balilen,

"Bimalái táchár sákshí."

Bi. "Bimalá emat sákshya dibe ná."

Juba. "Sambhab baṭe; je byakti paksha-madhye átma-prati-shruti bismritá hay, se ki satya sákshya diyá tháke?"

Bi. "Maháshay! ki pratishruta chilám, smaran kariyá din."

Juba. "Tomár sakhir paricay."

Bimalá sahasá byanga-priyatá tyág karilen, gambhíra-bhábe kahilen,

"Juba-ráj! paricay dite sankoc-hay. Paricay páiyá ápani jadi asukhí han?"

Rája-putra kiyat-kshan cintá karilen; táñháro byangásakta bháb dûr haila; cintá kariyá bálichen,

"Bimale! jathártha paricaye ki ámár asukher kona káran áche?"

Bimalá balilen "áche."

Rája-putra punaráy cintá-magna hainen; kshana-pare kahilen, "jáhái hauk, tumi ámár máñas saphal kara; ámi je asahya utkanthá sahya karitech, táchár apekshá ár kichui adhik asukher haite páre ná. Tumi je shanká karitech, jadi táchá satya hay, tabe seo e jantranár apekshá bhála; antakkaranke prabodh dibár ektá kathá pái. Bimale! ámi kebal kautúhalí haiyá tomár sahit sákshát karite ási nái; kautúhalí haibár ámár ekshane abakásh nái; ádyá másárdha-madhye ashva-prishtha byatíta anya shajyáy bishrám kari nái. Amár man atyanta byákul haiyáche baliyái ásiyáchi."

Bimalá ei kathá shunibár janyai eta udyam karitechilen. Ár kichu shunibár janya kahilen,

"Juba-ráj! ápani rája-nítite bicakshan, bibecaná kariyá dekhun, e juddha-kále ki ápanár dushprápya ramaníte mano-nibesh kará ucit?"

Ubbayer mangala-hetu balitechi ápani ámár sakhíke bismrita haite jatna karun ; juddher utsáhe abashya krita-kárjya haiben.”

Juba-rájer adhare manas-tápa-byanjak hásya prakaṭita haila ; tini balilen, “ káháke bismrita haiba ; tomár sakhí rúp eka-bár^{darshanei} ámár hridaya-madhye gabhíratara ankita haiyache, e hriday dagdha ná haile táhá ár miláy ná. Loke ámár hriday páshán baliyá tháke, pásháne je múrti ankita hay páshán nashta ná haile táhá ár miláy ná. Juddher kathá ki balitecha Bimal ? ámi tomár sakhíke dekhiyá abadhi kebal juddhei níjukta áchi. Ki rana-kshetre, ki shibire, ek pal se mukh bhulite pári nai ; jakhan mastaka-cched karite Páthán khaṛga tuliyáche, takhan, marile se mukh je ár dekhite páiba ná, eka-bár bhinna ár dekhá haila ná, sei kathái áge mane paṛiyáche. Bimale ! kothá gele tomár sakhíke dekhite páiba ?

Bimalá ár shuniyá ki kariben ! balilen,

“ Gaṛ Mándárane ámár sakhí dekhá páiben. Tilottamá sundarí Bírendrasinher kanyá.”

Jagatsinher bodh haila, jena tañháke kála-sarpa danshan karila. Tarabáre bhar kariyá adho-mukhe dandáyamán haiyá rahilen. Aneka-kshan pare dírgha nísshvás tyág kariyá balilen “ tomári kathá satya haila. Tilottamá ámár haibe ná, ámi juddha-kshetre calilám ; shatru-rakte ámár sukhábhilásh bisarjan diba.”

Bimalá Rája-putrer kátaratá dekhiyá balilen, “ juba-ráj ! sneher jadi puraskár thákita, tābe ápani Tilottamá lábh karibár jogya. Eke-bárei bá kena nirásh hayen ? áj Bidhi bairi, kál Bidhi saday haite páre ! ”

Áshá madhura-bhásiní. Ati durdine manushya-shrabane mridu mridu kahiyá tháke, “ megh jhaṛ cira-stháyí nahe, kena dukkhita hao ? ámár kathá shuna.” Bimalár mukhe áshá kathá kahila, “ kena dukkhita hao ? ámár kathá shuna.”

Jagatsinha áshár kathá shunilen, Ishvarer icchá ke balite páre ? Bidhátár lipi ke agre páth karite páre ? e sansáre aghaṭaníya ki áche ? e sansáre kon aghaṭaníya ghaṭaná ná ghaṭiyáche ? ”

Rája-putra áshár kathá shunilen.

Kahilen, “jáhái hauk, adya ámár man atyanta asthir haiyáche ; kartabyákartabya kichui bujhite páritechi ná. Jáhá adrishi tháke pasheát ghaṭibe ; Bidhátár lipi ke khandáibe ? ekhan kebal ámár mañ byakta kariyá kahite pári. Ei Shaileshvara-sákshát satya karitechí je, Tilottamá byatíta anyá káhára o kakhana páni-grahan kariba ná. Tomár káche ámár ei bhikshá, je tumi ámár sakal kathá tomár sakhír sáksháte kahio ; ár kahio je ámi kebal eka-báramátra táñhár darshaner bhikhári ; dvitíya-bár ár e bhikshá kariba ná svíkár karitechí !”

Bimalár mukh harshotphulla haila. Tini kahilen, “ámár sakhír pratyuttar maháshay ki prakáre páiben ?”

Juba-ráj kahilen, “tomáke bárambár klesh dite pári ná, kintu jadi tumi punar-bár ei mandire ámár sahit sákshát kara, tabe tomár nikat bikrítá thákiba. Jagatsinha haite kakhana ná kakhana pratyupakár haite páibe.”

Bimalá kahilen, “juba-ráj ! ámi ápanár ájnánubartiní ; kintu ekákiní rátre e pathe ásite atyanta bhay pái, angíkár pálan ná karilei nay, ei janyai áj ásiyáchi. Ekshane e pradesh shatru-byasta haiyáche, punar-bár ásite bara bhay páiba.”

Rája-putra kshanek cintá kariyá kahilen, “tumi jadi hání bibe-caná ná kara, tabe ámi tomár sahit Gañ Mándárane jái. Ámi tatháy upajukta stháne apekshá kariba, tumi ámáke sambád ániyá dio.”

Bimalá hrishta-citte kahilen, “tabe calun.”

Ubhaye mandir haite nirgata haite jáñ, emat samaye mandirer báhire sábadhána-nyasta manushya-pada-biksheper shabda haila. Rája-putra kincit bismita haiyá, Bimaláke jijnásá karilen,

“Tomár keha samabhíbyáhári áche ?”

Bimalá kahilen, “ná.”

“Tabe kár pada-dhvani haila ? ámár áshanká haiteché ke antarál haite ámádiger kathopakathan shuniyáche.”

Ei baliyá Rája-putra báhire ásiyá mandirer catur-dik pradakshin kariyá dekhilen, keha kotháq náí.

SAPTADASH PARICCHED.

BÍR PANCHAMÍ.

Ubbaye Shaileshvar pranám kariya, sashanka-citte Gar Mándáran abhimukhe jatrá karilen. Kincit nírabe gelen. Kichu dúr giyá rája-kumár prathame kathá kahilen,

“ Bimalá, ámár ek bishaye kautúhal áche. Tumi shuniyá ki balibè balite pári ná.”

Bimalá kahilen, “ ki ? ”

Juba. “ Ámár mane pratíti janmiyáche, tumi kadápi paricáriká nao.”

Bimalá íshat hásiyá balilen,

“ E sandeha ápanár mane kena janmila ? ”

Juba. “ Bírendrasinher kanyá je Ábanír patir putra-badhú haite páren ná, táchár bishesh káran áche. Se ati guhya brittánta ; tumi paricáriká haile se guhya káliní ki prakáre jánibe ? ”

Bimalá dírgha nisshvás tyág karilen. Kincit kátar svare kahilen,

“ Ápani jathártha anubhab kariyáchen ; ámi paricáriká nahi. Adrishta krame paricárikár nyáy áchi. Adrishtakei bá kena doshi ! ámár adrishta manda nahe.”

Rája-kumár bujhilen je, ei katháy Bimalár mano-madhye paritáp uday haiyáche ; ataeb tat-sambandhe ár kichu balilen ná. Bimalá svatah kahilen,

“ Juba-ráj, ápanár nikat paricay diba ; kintu ekshane nay. O ki shabda ? pashcáte keha ásiteche ? ”

Ei samayé pashcáte pashcáte manushyer pada-dhvani spashta shruta haila. Ematao bodh haila, jena dui jan manushya káne káne kathá kahiteche. Takhan mandir haite pray arddha-krosh atikram haiyáchila. Rája-putra kahilen,

“ Ámár atyanta sandeha baiteche, ámi dekhiyá ási.”

Ei baliyá rája-putra kichu path pratyábartan kariyá dekhilen ; ebam pather párshveo anusandhán karilen ; kotháo manushya dekhite páilen ná. Pratyágaman kariyá Bimaláke kahilen,

“ Ámár sandeha haiteche, keha ámáder pashcád-bartí haiyáche. Sábadháne kathá kahá bhála.”

Ekhan ubhaye ati mridu-svare kathá kahite kahite calilen. Krame Gar Mándáran gráme prabesh kariyá durga-sammukhe upasthit hahlen. Rája-putra jijnásá karilen,

“ Tumi ekshane durga-madhye prabesh karibe ki prakáre ? eta rátre abashya phaṭak bandha haiyá thákibe.”

Bimalá kahilen, “ cintá kariben ná, ámi táhár upáy sthir kariyá báṭí haite jatrá kariyáchilám.”

Rája-putra hásya kariyá kahilen, “ gopan path áche ?” Bimaláo hásya kariyá uttar karilen, “ jekháne cor sei khánei siñdh.”

Kshana-kál pare punar-bár rája-putra kahilen,

“ Bimalá, ekshane ár ámár jáibár prayojan nái. Ámi durga-párshvastha ei ámra kánan madhye tomár apekshá kariba, tumi ámár haiyá akapaṭe tomár sakhíke binati kario ; paksha pare hay, más pare hay, batsar pare hay, ár eka-bár ámi táňháke dekhiyá cakshu juṛáiba.”

Bimalá kabilen, “ e ámra-kánano nirjan sthán nahe, ápani ámár sange ásun.”

Juba. “ Katadúr jáiba ?”

Bi. “ Durga-madhye calun.”

Rája-kumár kincit bhábiyá kahilen, “ Bimalá e ucit hay ná. Durga-svámír anumati byatíta ámi durga-madhye jáiba ná.”

Bimalá kahilen, “ cintá ki ?”

Rája-kumár garbita bacane kahilen, “ rája-putrerá kona stháne jáite cintá kare ná. Kiutu bibecaná kariyá dekha, Ábanír patir putrer ki ucit, je durga-svámír ajnáte chaurer nyáy durga-prabesh kare ?”

Bimalá kahilen, “ámi ápanáke dákiyá laiyá jáitechí.”

Raja-kumár kahilen, “mane kario ná ámi tomáke paricáriká jnáne abajná karitechí. Kintu bala dekhi, durga-madhye ámáke áhván kariyá laiyá jáibár tomár ki adhikár?”

Bimaláo kshanek-kál cintá kariyá kahilen,

“Amár ki adhikár táchá ná shunile ápani jáiben ná?”

Uttar—“kadápi jáiba ná.”

Bimalá takhan rája-putrer karne lol haiyá ekṭi kathá balilen.

Rája-putra kahilen, “calun.”

Bimalá kahilen, “Juba-ráj, ámi, dasí, dasíke ‘cala’ baliben.”

Juba-ráj balilen, “tái hauk.”

Je rája-path atibáhita kariya Bimalá juba-rájke laiyá jáitechilen, se pathe durga-dváre jáite hay. Durger párshve ámra-kánan; sinha-dvár haite, kánan adrishya. Ai path haite jathá Ámodar durgántappura-pashcáte prabáhita áche, se dike jáite haile ei ámra-kánana-madhye diyá jáite hay. Bimalá ekshane rája-bartma tyág kariyá rája-putra sange ei ámra-kánane prabesh karilen.

Ámra-kánan prabeshábadhi, ubhaye punar-bár sei-rúp shuska-parna-bhanga sahit manushya-pada-dhvanir nyáy shabda shunite páilen.

Bimalá kahilen, “ábár!”

Rája-putra kahilen, “tumi punarapi kshanek dáňráo, ámi dekhiyá ási.”

Rája-putra asi nishkoshita kariyá je dike shabda haitechila, sei dike gelen; kintu dekhite páilen ná. Ámra-kánana-tale náná-prakár áranya latádir samriddhite emat ban haiyáchila ebam briksádir cháyáte rátre kánana-madhye emat andhakár haiyáchila, je rája-putra je-kháne jáń táchár agre adhik dúr dekhite páyen ná. Rája-putra e-matao bilbecaná karilen, je pashur pada-cárane shuska-patra-bhanga shabda shuniyá thákiben. Jáchái hauk, sandeha nisshesh kará ucit

bibecaná kariyá, rája-kumár asi-haste ámra brikshér upar uthilen. Brikshér agra-bháge árohan kariyá itastatah niríkshan karite lágilen ; bahu-kshan niríkshan karite karite, dekhite páilen je, ek brihat ámra-brikshér timirábrita shákhá-samashti-madhye, dui jan manushya basiyá áche ; táládiger ushníshe candra-rashmi pariyáche, kebal tálái dekhá jáitechila ; abayab cháyáy lukkáyita chila. Rája-putra uttam-rúpe niríkshan kariyá dekhilen ushnísh mastake manushya baṭe, tálár sandeha nái. Tini uttama-rúpe brikshaṭi lakshita kariyá rákhilen, je punaráy ásile ná bhram hay. Pare dhíre dhíre briksha haite abataran kariyá nisshabde Bimalár nikaṭ ásilen. Jálá dekhilen tálá Bimalár nikaṭ barnan kariyá kahilen,

“ E samaye jadi duiṭá barshá thákita.”

Bimalá kahilen, “ barshá laiyá ki kariben ? ”

Juba. Tálá haile ihárá ke, jánite páritám. Lakshan bhála bodh haiteché ná. Ushnísh dekhiyá bodh haiteché durátmá Páthánerá kona manda abhipráye ámádiger sanga laiyáche.

Tat-kshanát Bimalár patha-párshvastha mrita ashva, ushnísh, ár ashva-sainyer pada-cihna smaran haila. Tini kahilen,

“ Ápani tabe ekháne apekshá karun, ámi palaka-madhye durga haite barshá ánitechi.”

Ei baliyá Bimalá jhaṭiti durga-múle gelen. Je kakshe basiyá sei rátri-pradoshe, besha-binyás karitechilen, tálár nícer kakshér ekṭi gabáksha ámra-kánaner dike chila. Bimalá ai jánelár upar uthilen. Jánelár kabáṭe ekṭi gá-cábir ka! báhir dike lágána chila. Bimalá ancal haite ekṭi cábi báhir kariyá ai kale phiráilen ; pasbcát jánelár garáde dhariyá dwárer dike tán dilen ; camat-kár shilpa kaushaler gune jánelár kabáṭ caukáṭh garáde sakal samet dvárer madhye ek randhre prabesh karila ; Bimalár kaksha-madhye prabesh janya path mukta haila. Bimalá kaksha-madhye prabesh kariyá dwárer madhyá haite jánelár caukáṭh dhariyá tánilen ; jánelá báhir haiyá punarbár púrba-stháne sthita haila ; kabáṭer bhitar dike

púrbabat gá-cábir kal chila, Bimalá ancaler cábi laiyá ai kale lágáilen. Janelá nija sthane drípha sansthápita haila, báhir haite udghájtita haibár sambhábaná rahila ná.

Bimalá ati druta-bege durger siláh-khánáy gelen. Siláh-khánár praharíke kahilen, “ámi tomár nikaṭ jahá cáhi, tumi káháro sáksháte balio ná. Ámáke duiṭá barshá deha—ábár ániyá diba.”

Prahari camatkrita haila. Kahila, “má, tumi barshá laiyá ki karibe ?”

Pratyutpanna-mati Bimalá kahilen, “áj ámár bíra-pancamír brata, brata karile bír putra hay ; táháte rátre astra-pújá karite hay ; ámi putra kámaná kari, káháro sáksháte prakásh kario ná.”

Prahari je-rúp bujháilen seo sei-rúp bujhila. Durgastha sakal bhritya Bimalár ájná-kári chila. Sutarám dvitíya kathá ná kahiyá duiṭá shánita barshá dila.

Bimalá barshá laiyá púrba-bege gabáksha-nikaṭ pratyágaman kariyá púrba-bat bhitar haite janelá khulilen, ebam barshá sahit nírgata haiyá Jagatsinher nikaṭ gelen.

Byastatá prajuktai hauk, bá nikaṭei thákiben, ebam tat-kshanei pratyágaman kariben, ei bishvása-janita nishcinta-bháb prajuktai hauk, Bimalá báhir-gamana-kále jála-randhra path púrba-bat abaruddha kariyá ján nái. Iháte pramád ghaṭibár ek káran upasthit haila. Janelár ati nikaṭe ek ámrá briksha chila, táhár antarále ek shastra-dhári purush dandáyamán chila ; se Bimalár ei bhram dekhite páila. Bimalá jata-kshan ná drishti-path atikram karilen, tata-kshan shastra-páni purush briksha-antarále rahila ; Bimalá drisbtir agocar hailei se byakti briksha-múle shabda-shíl carmapádúká tyág kariyá shanaih shanaih páda-bikshepe gabáksha-sannidhi ásila. Prathame gabáksher mukta pathe kaksha-madhye drishti-pát karila. Kaksha-madhye keha nái dekhiya, nisshabde prabesh karila. Pare sei kaksher dvár diyá antappura-madhye prabesh karila.

Edike rája-putra, Bimalár nikaṭ barshá páiyá púrbabat brikshá-rohan karilen, ebam púrba laksha-krita brikshé drishti-pát karilen,

dekhilen je ekshane ektí mátra ushnísh dekhá jáiteche, dvitíya byakti tatháy nái. Rája-putra ektí barshá bám kare rákhiyá dvitíya barshá dakshin kare grahan púrbak, brikshastha ushníshe laksha karilen. Pare bipul báhu-bala-sahajoge barshá nikshép karilen. Tat-kshanát prathame briksha-pallaber prabal marmar shabda, tat-parei bhú-tale guru padárther patana-shabda haila ; ushnísh ár brikshé nái. Rája-putra bujhilen je táñhár abyarthá sandháne ushnísha-dhári briksha-shákhá-cyuta haiyá bhú-tale pariyáche.

Jagatsinha druta-gati briksha haite abataran kariyá jathá áhata byakti patita haiyáche, tatháy gelen ; dekhilen je eka-jan sainik besha-dhári sashastra Musalmán mrita-bat patita haiyá rahiyáche. Barshá táhár cakshur párshve biddha haiyáche.

Rája-putra mrita-~~bat~~ deha niríkshan kariyá dekhilen, je eka-báre prán biyog haiyáche. Barshá cakshur párshve biddha haiyá táhár mastishka bhed kariyáche. Mrita byaktir kabaca-madhye eka-kháná patra chila ; táhár alpa-bhág báhir haiyáchila. Jagatsinha ai patra laiyá jyotsnáy ániyá páth karilen. Táháte ei rúp lekhá chila.

“ Katlu Khánr ájnánubartí-gan ei lipi drishti-mátra lipi-báhaker ájná pratipálan karibek.

KATLU KHÁN.”

Bimalá kebal shabda shunitechilen mátra, sabishesh kichui jánite páren nái. Rája-kumar táñhár nikaṭe ásiyá sabishesh bibarita karilen. Bimalá shuniyá kahilen,

“ Juba-ráj ! ámi eta jánilé kakhana ápanáke barshá ániyá ditám ná. Ámi mahá-pátkiní, áj je karma karilám bahu-káleo ihár práyashcitta haibe ná.

• Juba-ráj kahilen, “ shatru-badhe kshobh ki ! shatru-badhe dharma áche.”

Bimalá kahilen, “ joddháy emat bibecaná karuk. Amará strí-játi.”

Kshana-pare Bimalá kahilen, “Raja-kumár, ár bilambe anishta áche. Durge calun, ámi dvár khuliyá rákhiyá ásiyáchi.”

Ubhaye druta-gati durga-múle ásiyá prathame Bimalá pasheát rája-putra prabesh karilen. Prabesha-kálín rája-putrer hrit-kampa, o pada-kampa haila. Shata sahasra senár samípe jáhár mastaker ektí keshao sthána-bhrashta hay nái, táñhár e sukher álaye prabesh karite, hrit-kampa kena ?

Bimalá púrba-bat gabáksha-dvár ruddha karilen; pare rája-putrake nija shayanágáre laiyá giyá kahilen, “ámi ásiteche, ápanáke kshanek ei pálanger upar basite haibek. Jadi anya cintá ná tháke, tabe bhábiyá dekhun je Bhagabáner ásan báta-patra-mátra.”

Bimalá prasthán kariyá kshana-parei nikáastha kaksher dvárod-ghátan karilen. Sei kaksha-madhya haite rája-putrake sambodhan kariya kahilen,

“Juba-ráj ! ei dike ásiyá ektá nibedan shunun.”

Juba-rájer hriday ábár káñpe; bujhi spashta jawáb dile ! tini pálang haite uṭhiyá kakshántara-madhye Bimalár nikat gelen.

Bimala tatkshanát bidyuter nyáy tathá haite sariya gelen-juba-ráj dekhilen, subásita kaksha; rajata-pradíp jvaliteche kaksha-prante ábagunṭhana-batí ramaní,—se Tilottamá !

ASHTÁDASH PARICCHED.

CATURE CATURE.

Bimalá ásiyá nija-kakshe pálanger upar basilen. Bimalár mukh ati harsha-praphulla; gatike mano-gata siddha kariyáchen. Kaksha-madhye pradíp jvaliteche; sammukhe mukur; besha-bhúshá je rúp pradosha-kále chila, sei-rúp rahiyáche; Bimalá darpanábhyan-tare muhúrta janya nija pratimúrti niríkshan karilen. Pradosha-kále je-rúp kuṭila-kesha-binyás kariyáchilen, tábá-sei-rúpai rahiyáche;

bishál locana-múle sei-rúp kajjala-prabhá ; adhare sei-rúp támblárág ; sei-rúp karnábhára píbaránsa-sansakta haiyá duliteche. Bimalá upádháne prishtha rákhiyá arddha shayan arddha upabeshan kariyá rahiyáchen ; sharíra-bhangí se samay dekhile ke naba-jubatír pranaya-sprihá karita ? Bimalá mukure nija-lábanya dekhiyá hásya karilen. Purusha-ratna Jagatsinhake svayam sajatne ániyá táñháke Tilot-tamár árádhanáy preran kariyáchen, sei kshobhe ki Bimalá hásilen ? ná ; táháte Bimalár kshobh kichu-mátra náí ; baram aparimita sukh. Bimalá ei bhábiyá hásilen, je Diggaj Pandít nitánta nishkárane griha-tyági haite cahe náí.

Bimalá Jagatsinher punarágaman pratíkshá kariyá áchen emat samaye ámra-kánan madhye gambhír túrjya-ninád haila. Bimalá camakiyá uṭhilen, ebam bbítá haile ; sinha-dváre byatíta ámra-kánane kakhanai túrjya-dhvani haiyá tháke ná, eta rátrei bá túrjyadhvani kena hay ? bishesh sei rátre mandire gamana-kále o pratyágamana-kále jáhá jáhá dekhiyáchilen, tat-samuday smaran haila. Bimalár tat-kshanát bibecaná haila e túrjya-dhvani kona amangala-ghaṭanár púrba-lakshan. Ataeb sashanka-citte tini bátá-yana-sannidháne giyá ámra-kánana-prati drishti-pát karite lagilen. Kánana-madhye bishesh kichui dekhite páilen ná. Bimalá byasta-citte nija-kaksha haite nirgata haile ; je shreníte táñhár kaṭsha, tat-parei prángan ; prángan parei ár ek kaksha-shrení ; sei shreníte prásádopari uṭhibár sopán áche. Bimalá kaksha-tyág púrbak sei sopánábalí árohan kariyá cháder upar uṭhilen ; itastatah niríkshan karite lágilen ; tathápi káuaner gabhír cháyándhakár janya kichui lakshya karite párlen ná. Bimalá dvigunodbigna-citte cháder álisár nikat gelen ; tad-upari bakshah sṭhápan-púrbak mukh nata kariyá durga-múl parjyanta dekhite lágilen ; kichui dekhite páilen ná. Shyámojjvala shákhá-pallab sakal snigdha candra-kare plábita ; kakhana kakhana sumanda pabanándolane pingala-barna dekháite-chila. Kánana-tale ghorándhakár, kotháo kotháo shákhá patrádir biechede candrálok patit haiyáche ; Ámodarer sthirámbu-madhye nilámbar candra tárá sahita pratibimbita ; dúre, apara-pára-sthita atṭáliká sakaler gagana-sparshí pratimúrti, kotháo bá tat-prásáda-sthita praharír abayab. Etad-byatíta ár kichui lakshya karite

párlen ná. Bimalá bishanna-mane pratyábartan karite udyata hainen, emat samaye táñhár akasmát bodh haila jena keha pasheát haite táñhár prishtha-desh anguli-dvárá sparsha karila. Bimalá camakita haiyá mukh phiráiyá dekhilen; eka-jan sashastra ajnáta purush dandáyamán rahiyyáche. Bimalá citrárpta puttalí-bat nishpanda hainen.

Shastra-dhári kahila “ cítkár kario ná. Cítkár karile tomár e komal deha cháder upar haite nikshep karite sankoc kariba ná.”

Je byakti akasmát ei-rúp Bimaláke bihval karila táhár paricchad. Páthána-játíya sainik purushdiger nyáy. Paricchader páripátya o mahárghya gun drishte anáyáse pratíta haite párita e byakti kona mahat padábhishikta. Adyápi tahar bayas trinshater adhik hay nái; kánti sátišhay shrímán; táhár prashasta lalátopari je ushnísh ansthápita chila, táháte eka-khanda mahárghya hírak shobhita chila. Bimalár jadi tat-kshane maner sthiratá thákita, tabe bujhite páriten je svayam Jagatsinher sahi tulanáy e byakti nitánta nyún haiben ná; Jagatsinher sádrisha dírgháyata bá bisháloraska nahen; kintu tádrisha bíratva-byanjak sundar kánti; tad-adhik sukumár deha. Táñhár buhu-múlya káti-bandhe prabála-jaríta kosha-madhye Dámáska churiká chila, haste nishkoshita tarabári, anya praharan chila, ná.

Sainik purush kahilen,

“ Cítkár kario ná. Cítkár karile ei dandei níce nikshep kariba.”

Pratyñpanna-buddhi-sháliní Bimalá kshana kál-mátra bihvalá chilen; shastra-dhári dvír-uktite táñhár abhipráy bujhite párlen. Bimalár pasheátei cháder shesh; sammukhei sashastra joddhá; sainiker je kathá sei káj; karáo kathin nahe. Bujhiyá subuddhi Bimalá dhíre dhíre kahilen,

“ Ke tumi? ”

Sainik kahilen, “ ámár paricaye tomár ki haibe? ”

Bimalá kahilen, “ tumi ki janya e durga-madhye ásiyácha caurerá shúle jáy tumi ki shona nái? ”

Sainik. “ Sundari! ámi cor nai.”

Bi. Tumi ki prakáre durga-madhye ásile.

Sai. Tomárai anukampáy, tumi jakhan jánelá khuliyá rákhiyá-chile takhan prabesh kariyáchilám ; tomárai pashcát pashcát e cháde ásiyáchi.

Bimalá kapále karághát karilen. Punarapi jijnásá karilen,
“Tumi ke?”

Sainik kahila, “tomár nikaṭ ekshane paricay dilei bá hání ki, ámi Páthán.”

Bi. “E ta paricay haila ná ; jánilám je játite Páthán,—ke tumi?”

Sai. “Ishvareccháy e díner nám Osmán Khán.”

Bi. “Osmán Khán ke ámi cini ná.”

Sai. “Osmán Khán, Katlu Khán senápati.”

Bimalár sharír kampánvita haite lágila: Ichá kona-rúpe palá-lyan kariyá Bírendrasinhake sambád karen ; kintu táchár kichumátra upáy chila ná. Sammukhe senápati gati-rodh kariyá dandáyamán chilen. Ananya-gati haiyá Bimalá ei bibecaná karilen, je ekshane senápatike jata-kshan kathá-bártáy níjukta rákhite páren tata-kshani abakásh. Pashcát durga-prásádastha kona praharí se dike ásileo ásite páre, ataeb punarapi kathopakathan árambha karilen.

“Ápani kená e durga-madhye prabesh kariyáchen?”

Osmán Khán uttar karilen, “ámará Bírendrasinhake anunay kariyá dút preran kariyáchilám. Pratyuttare tini kahiyáchen je tomará pára sasainye durge ásio.”

Bimalá kahilen, “bujhilám, durgádhípati ápanádiger sahit maitra ná kariyá, Mughaler paksha haiyáchen baliyá ápani durga adhikár karite ásiyáchen. Kintu ápani ekak dekhitechí?”

Os. “Ápátatah ami ekak.”

Bimalá kahilen, “sei janyai bodh kari shanká-prajukta ámáke jáite ditechen ná.”

Bhírutá apabáde Páthán-senápati birakta haiyá tánhár gati-mukti kariyá, sahas prakásh karileo karite páren, ei duráshátei Bimalá ei kathá balilen.

Osmán Khán íshat hásya kariyá kahilen, “sundari ! tomár nikat̄ kebal tomár kaṭákshake shanká karite hay ; ámár se shankáo bára nái. Tomár nikat̄ bhikshá áche.”

Bimalá kautúhaliní haiyá Osmán Kháur mukha-páne cáhiyá rahilen. Osmán Khán kahilen,

“Tomár ornár ancale je jánelár cábi áche tánhá ámáke dán kariyá bádhit kara. Tomár anga-sparsha kariyá abamánaná karite sankoc kari.”

Bimalá íshat hásiyá kahilen, “anga-sparsha dúre thák, ei mátra níce nikshēp kariyá ámár anga cérna karite cáhiyáchilen.”

Senápati kahilen, “prayojan paṇile sakalai karite hay ; prayojan haile ekhano karite haibek.”

Gabáksher cábi je senápatir abhíshtha-siddhi pakshe nitánta prayojaníya tánhá bujhite, Bimalár nyáy caturár adhika-kál apékshá kare ná. Bujhite páriyá Bimalá dekhilen ihár upáy nái. Je bale laite páre tánhár jácná kará byanga kará mátra. Cábi ná dile senápati ekhanai bale laibek. Apará keha tat-kshanát cábi pheliyá dita sandeha nái ; kintu caturá Bimalá kahilen,

“Maháshay ! ámi icchá-krame cábi ná dile ápani ki prakáre laiben ?”

Ei balite balite Bimalá anga haite orná khuliyá haste lailen. Osmáner cakshu ornár dike ; tini uttar karilen,

“Icchá-krame ná dile tomár anga-sparsha sukh lábh kariba.”

“Karun,” balyá Bimalá hasta-sthita bastra ámra-kánane nikshēp karilen. Osmánero cakshu ornár prati chila ; jei Bimalá nikshēp kariyáchen Osmán amani sange sange hasta prasáran kariyá uddíyamán bastra dharilen. Bimalá Osmáner satarkatá dekhiyá camat-krita hailen.

Osmán Khán orná hasta-gata kariyá ek hasta Bimalár hasta bajra-mushtite dharilen ; danta-dvárá orná dhariyá dvitíya hasta cábi khuliyá nija kaṭi-bandhe rákhilen. Pare jáhá karilen táháte Bimalár mukh shukáila. Osmán orná laiyá tad-dvárá Bimalár dui hasta álisar sahit drīha-baddha karilen. Bimalá kahilen,

“ E ki ? ”

Osmán kahilen, “ juddher prayojan.”

Bi. “ E dush-karmer phal ápani acirát páiben.”

Osmán Bimaláke tad-abastháy rákhiyá caliyá gelen ; kiyad-dúr gaman pare pratyábartan kariyá kahilen, “ stri-loker jihváke bishvás nái.” Ei baliyá Bimalár mukhao bandhan kariyá rákhiyá gelen.

Osmán púrba-pathe abataran kariyá punar-bár Bimalár kakshér nícer kakshe gelen. Tatháy Bimalár nyáy jánelár cábi phiráiyá jánelá dvárer madhye prabesh karáiyá dilen. Path mukta haile Osmán mridu mridu shish dite lágilen. Tac-chraban mátrei brikshántarál haite eka-jan páduká-shúnnya joddbá gabáksha nikat ásiyá griha-madhye prabesh karila. Se byakti prabesh karile apar ek byakti ásila. Ei rúpe krame krame buhu-sankhyak Páthán-sená nisshabde durga-madhye prabesh karila. Sheshe je byakti gabáksha nikaté ásila, Osmán táháke kahilen,

“ Ár ná ; tomará báhire tháka ; ámár púrba-kathita sanketa-dhvani shunile tomará báhir haite durga ákraman kario ; ei kathá tumi Táj Khánke balibá.”

Se byakti phiriyá gela. Osmán labdha-prabesh sená laiyá punarapi nisshabda-pada-sancáre prásádárohan karilen ; je cháde Bimalá bandhana-dasháy basiyá áchen, sei chád diyá gamana-kálín kahilen,

“ Ei strí-lokti bara buddhi-matí ; iháke kadápi bishvás nái ; Rahím Shekh ! tumi ihár nikat praharí tháka ; mukher bandhan khuliyá dáo ; jadi paláyaner ceshtá bá káháro sahit kathá kahite udjog kare, ki uecca kathá kay, tabe strí-badhe ghriná kario ná.”

“ Je ájná,” baliyá Rahím tatháy praharí rahila.

Páthán sená cháde cháde durger anya dike caliyá gela.

ÚNABINSHA PARICCHED.

PREMIKE PREMIKE.

Bimalá jakhan dekhilen, je catúr Osmán anyatra gelen, takhan tini bharasá páilen je, kaushale mukti páite páriben. Shíghra táchár upáy ceshtá karite lágilen.

Prahári kiyat-kshan dandáyamán thákile Bimalá táchár sahit kathopakathan árambha karilen. Prahári hauk, ár jama-dútai hauk, sundarí ramanír sahit ke icchá-púrbak kathopakathan ná kare? Bimalá prathame e o se náná-prakár sámánya-bishayak kathá-bártá kahite lágilen. Krame prahári nám dhám griha-karma sukha-dukkha-bishayak náná paricay jijnásá karite lágilen. Prahári nija sambandhe Bimalár eta dúr parjyanta autsukya dekhiyá bárai príta haila. Bimaláo sujog dekhiyá krame krame nija tún haite shánita astra sakal báhir karite lágilen. Eke Bimalár amrita-may rasáláp, tácháte ábár táchár sange sange sei bishála cakshur abyartha kaṭáksha-sandhán; prahári eke-báre galiyá gela. Jakhan Bimalá prahári bhangí-bhábe dekhilen, je táchár adhappáte jáibár samay haiyá ásiyáche, takhan mridu mridu svare kahilen,

“ Ámár keman bhay kariteche; Shekh-jí, tumi ámár káche baso ná.”

Prahári caritártha haiyá Bimalár párshve basila. Kshana-kál anya kathopakathaner par Bimalá dekhilen je, aushadh dhariyáche. Prahári nikáte basiyá abádhi ghana ghana tánhár páne drishti-pát kariteche. Takhan balilen,

“ Shekh-jí, tumi bára ghámitecha; eka-bár ámár bandhan khuliyá dáo jadi, tabe ámi tomáke bátás kari pare ábár báñdhiyá dio.”

Shekh-jír kapále gharma-binduo chila ná, kintu Bimalá abashya gharma ná dekhile kena balibe? ár e háter bátás kár bhágye ghaṭe? ei bhábiyá prahári takhani bandhan khuliyá dila.

Bimalá kiyat-kshan oṛná dvárá prahárike bátás diyá svacchande oṛná nija ange paridhán karilen. Punar-bandhaner námao karite prahári mukh phuṭila ná. Táchár bishesh káranao chila, oṛnár

bandhana-rajjutva dashá ghuciyá jakhan Bimalár ange shobhita haila, takhan táňhár lábanya áro pradípta haila ; je lábanya mukure dekhiyá Bimalá ápaná ápani hásiyáchilen, sei lábanya dekhiyá praharí nistabdha haiyá rahilen.

Bimalá kahilen, " Shekh-jí, tomár strí tomáke ki bhála-báse ná ? "

Shekh-jí kincit bismita haiyá kahila, " kena ? "

Bimalá kahilen, " bhála báse e basanta-kále (takhan ghor gríshma, barshá ágata) kon práne tomá hena svámíke cháriyá áche. "

Shekh-jí ek dírgha nisshvás tyág karila.

Bimalár tún haite anargal astra báhir haite lágila.

" Shekh-jí ! bálite lajjá kare, kintu tumi jadi ámár svámí haite, tabe ámi kakhana tomáke juddhe ásite ditám ná. "

Praharí ábár nisshvás cháfila. Bimalá kahite lágilen,

" Áhá ! tumi jadi ámár svámí hate ! "

Bimalá o ei baliyá ekṭi choṭa raqam nisshyás chárlen, táhár sange/sange nija tíkshna kuṭil kaṭáksha bisarjan karilen ; praharí máthá ghuriyá gela. Se krame krame sariyá sariyá Bimalár áro nikáṭe ásiyá basila, Bimaláo ár ekṭu táhár dike sariyá basilen.

Ange ange sparsha haila ; praharí sharír románcita haila.

Bimalá praharí kare komal kara-pallab sthápan karilen, praharí hata-buddhi haiyá úṭhila.

Bimalá kahite lágilen " balite lajjá káre, kintu tumi jadi ranajay kariyá jáo, tabe ámáke ki tomár mane thákibe ? "

Pra. " Tomáke mane thákibe ná ? "

Bi. " Maner kathá tomáke haliba ? "

Pra. " Bala ná—bala ! "

Bi. " Ná baliba ná, tumi ki balibe ? "

Pra. " Ná ná—bala, ámáke bhritya baliyá jánio. "

Bi. "Ámár mane bara icchá haiteche e páp svámír mukhe kali diyá tomár sange caliyá jái." Ábár sei kaṭáksha. Prahari áhláde náciyá uthila.

Pra. "Jábe?"

Diggajer mata pandit anek áche!

Bimalá kahilen, "laiyá jáo ta jái."

Pra. "Tomáke laiyá jáiba ná? tomár dás haiyá thákiba."

"Tomár e bhála-básár puraskár ki diba? ihái grahan kara."

Ei baliyá Bimalá kanṭhastha svarna-hár praharír kanṭhe paráilen. Prahari sa-sharíre svarge gela. Bimalá kahite lágilen,

"Ámáder shástre balc eker málá anyer galáy dile bibáha hay."

Hásite praharír dáñt báhir haiyá pañila; balila, "tabe ta tomár sáte ámár shádi haila."

"Haila bai ár ki? baliyá Bimalá kshaneka-kál nistabdhe cintá-magner nyáy rahilen. Prahari kahila,

"Ki bhábitech?"

Bi. "Bhábitechí ámár kapálc bujhi sukh náí, tomará durga-jay kariyá jáite páribe ná."

Prahari sadarpe kahila, "táháte ár kona sandha náí, eta-kshan jay haila."

Bimalá kahilen, "uň huň, ihár ek gopan kathá áche."

Prahari kahila "ki?"

Bi. "Tomáke se kathá baliyá dii, jadi tumi kona-rúpe durga-jay karáite pára."

Prahari hán kariyá shunite lágila, Bimalá kathá balite sankoc karite lágilen. Prahari byasta haiyá kahila, "byápár ki?"

Bimalá kahilen, "tomará jána ná, ei durga-párshve Jagatsinha dash sahasra sená laiyá basiyá áche. Tomará áj gopane ásibe

jániyá se áge ásiyá basiyá áche, ekhan kichu karibe ná, tomará durga-jay kariyá jakhan nishcinta thákibe takhan ásiyá gheráo karibe.”

Prahari abák haiyá rahila.

“ Se ki !”

Bi. “ Ei kathá durgastha sakalei jáno ; ámará-o shuniyáchi.”

Prahari áhláde paripúrna haiyá kahila,

“ Ján ! áji tumi ámáke baṛa lok karile ; ámi ekhani giyá sená-patíke baliyá ási, emat zarúrī khabar dile shiropá páiba, tumi ei-kháne basa ámi shíghra ásitechí.”

Prahari mane Bimalár prati tilárrddha sandeha chila ná.

Bimalá balilen, “ tumi ásibe ta ?”

Pra. “ Ásiba bai ki, ei ásilám.”

Bi. “ Ámáke bhulibe ná ?”

Pra. “ Ná—ná.”

Pi. “ Dekha máthá kháo.”

“ Cintá ki ?” baliyá prahari úrddhva-shváse dauriyá gela.

Jei prahari adrishya haila amani Bimalá-o uṭhiyá paláilen. Osmáner kathá jathártha, “ Bimalár kaṭákshakei bhay.”

BINSHA PARICCHED.

PRAKOSHTHE PRAKOSHTHE.

Bimukti-lábh kariyá Bimalár pratham kárjya Birendrasinhake sambád dán. Úrddhva-shváse Bírendrer shayana-kakshábhimukhe dhábamáná hailen.

Arddha-path jáite ná jáitei “ Álláh—láhu” Páthán senár cítkára-dhvani tárhár karne prabesh karila.

“ E ki Páthán-senár jaya-dhvani !” baliyá Bimalá byákulita hailen. Krame atishay koláhal shabda shraban karite páilen;— Bimalá bujhilen durga-básirá jágarita haiyáche.

Byasta haiyá Bírendrasinher shayana-kakshe gaman kariyá dekhen, je kaksha-madhye o atyanta koláhal; Páthán-sená dvár bhagna kariya kaksha-madhye prabesh kariyáche; Bimalá aki máriya dekhilen, je Bírendrasinher dríghatara kankál baddha, haste nishkoshita asi, ange rudhira-dhárá. Únmatter nyáy asi ghúmita karitechen. Táñhár juddhodyam biphal haila; eka-jan malá-bal Pátháner dírgha talwárer ágháte Bírendrer asi hasta-cyuta haiyá dúre nikshipta haila; Bírendrasinha bandí hailen.

Bimalá dekhiyá shuniyá hatásh haiya tathá haite prasthán karilen. Ekhano Tilottamáke rakshá karibár samay áche. Bimalá tatháy dauriyá gelen. Patha-madhye dekhilen Tilottamár kakshe pratyábartan kará dussádhya; chád uṭhán dar-dálán ghar sarbatra Páthán-sená byápiyáche. Páthándiger je durga-jay haiyáche táháte ár sanshay nái.

Bimalá dekhilen Tilottamár ghare jáite Páthán-senár haste paríte hay, tini takhan phirilen. Kátar haiya cintá karite lágilen, ki kariyá Jagatsinha ár Tilottamáke ei bipatti-kále sambád diben. Bimalá ektá kaksha-madhye dán̄ráiyá cintá karitechen, emat samaye kayeka-jan sainik anya ghar luṭh kariyá sei ghar luṭhite ásiteche dekhite páilen. Bimalá atyanta shankita haiyá byaste kakshastha ektá sanduquer párshve lukáilen. Sainikerá ásiyá ai kakshastha drabya-játa luṭh karite lágila. Bimalá dekhilen nistár nái, luṭherá sakal jakhan ai sanduq khulite ásibe takhan táñhake abashya dhrita karibe. Bimalá sáhase nirbhar kariyá kincit-kál apekshá karilen, ebam sanduq-párshva haite sábadháne sená-gan ki kariteche dekhite lágilen. Bimalár atul sáhas; bipat-kále sáhas briddhi haila. Jakhan dekhilen je, sená-gan nija dasyu-brittite byáprita haiyáche takhan nisshabda-pada-bikshepe sanduq-párshva haite nírgata haiyá paláyan karilen. Sená-gan luṭhe byasta, táñháke dekhite paila ná. Bimalá práy kaksha-dvár pashcát karen eman samay eka-jan sainik ásiyá pashcát haite táñhár hástá dháran karila. Bimalá phiriyá dekhilen, Rahim Shekh. Se baliyá uṭhila

“Tabe palátaká? ár kothá palábe?”

Dvitíya-bár Rahimer kara-kabalita hawáte Bimalár mukha shukáiyá gela; kintu se kshana-kál-mátra; tejashviní buddhir prabhábe takhani mukha ábár harshotphulla haila. Bimalá mane mane kahilen, “ihárai dvára sva-karma uddhár kariba.” Táhár kathár pratyuttare kahilen,

“Cup kara, áste, báhire áisa.”

Ei baliya Bimalá Rahim Shekher hasta dhariyá báhire táníyá ánilen; Rahimo icchá-púrbak ásila. Bimalá táháke nirjane paiyá balilen,

“Chi chi chi! tomár eman karma! ámáke rákhiyá tumi kotháy giyáchile? ámi tomáke ná talásh kariyáchi eman sthán nái.” Bimalá ábár sei kaṭáksha Shekh-jír prati nikshep karilen.

Shekh-jír ghussa dúr haila, balilen,

“Ámi senápatike Jagatsinher sambád dibár janya talásh kariyá beráitechilám, senápatir nágál ná páiyá tomár taláshé phiriyá ásilám, tomáke cháde ná dekhiya náná stháne talásh kariyá beráitechí.”

Bimalá kahilen,

“Ámi tomár bilamba dekhiyá mane karilám tumi ámáke bhuliyá gele; ejanya tomár taláshe ásiyáchilám. Ekhan ár bilambe káj ki? tomáder durga adhikár haiyáche; ei samaye paláibár udjog dekhá bhála.”

Rahim kahila, “áj ná, kál práte; ámi ná baliyá ki prakáre jáiba; kál práte senápatir nikat̄ bidáy laiyá jáiba.”

Bimalá kahilen, “tabe cala, ei belá ámár alankárádi jáhá áche, hasta-gata kariyá rákhi; nacet ár kona sipahí lúth kariyá laibe.”

Sainik kahila, “cala.” Rahimke samabhíbyáháre laibár tát-parjya ei, je se Bimaláke anya sainiker hasta haite rakshá karite páribe. Bimalár satarkatá acirat pramání-krita haila. Táhárá

kiyad-dúr jáite ná jáitei ár ek dal apaharanásakta senár sammukhe parila. Bimaláke dekhibá-mátra táhárá koláhal kariyá uthila,

“ Ore bara shikár miliyáche re.”

Rahim balila,

“ Ápan ápan karma kara bhái sab, e dike nazar kario ná.”

Sená-gan bháb bujhiyá kshánta haila. Eka-jan kahila,

“ Rahim tomár bhágya bhála. Ekhan Nawáb mukher grás ná káriyá lay.”

Rahim o Bimalá caliyá gela. Bimalá Rahimke nija shayan kaksher nicek kakshe laiyá guyá kahilen, “ ei ámár nicek ghar ; ei gharer je je sámagrí laite icchá hay, sangraha kara ; ihár upare ámár shayan ghar, ámi tathá haite alankárádi laiyá shíghra ásite-chi.” Ei baliyá táháke eka-gochá cábi pheliyá dilen.

Rahim kakshe drabya sámagrí praeur dekhiyá hrishta-citte sanduq peṭará khulite lágila. Bimalár prati ár tilárddha abishvás rahila ná. Bimalá kaksha haite bábir haiyái gharer bahir-dike shrinkhal baddha kariyá kalaf dilen. Rahim kaksha-madhye bandí haiyá rahila.

Bimalá takhan úrddhva-shváse upáyer ghare gelen. Bimalá o Tilottamár prakoshtha durger ek pranta-bháge ; sekháne eparjyanta atyácará-karí sená áise nái ; Tilottamá o Jagatsinha koláhalo shunite páiyáchen ki ná sandeha. Bimalá akasmút Tilottamár kaksha-madhye prabesh ná kariyá kautúhal prajukta dvár-madhyastha ek kshudra randhra haite gopane Tilottamár o Ráj-kumárer bháb dekhite lágilen. Jáchár je sva-bháb ! e samaye o Bimalár kautúhal. Jáchá dekhilen táháte kichu bismita hailen.

Tilottamá pálange basiyá áchen, Jagatsinha nikáte dán̄ráiyá nírabe táñhár mukha-mandál niríkshan karitechén. Tilottamá rodan karitechén ; Jagatsinha o cakshu muchitechén.

Bimalá bhábilen, “ e bujhi bidáyer rodan.”

EKABINSHA PARICCHED.

KHARGE KHARGE.

Bimaláke dekhiyá Jagatsinha jijnásá karilen, “kiser koláhal?”

Bimalá kahilen,

“Pátháner jaya-dhvani. Shíghra upáy karun, shatru ár tilárddha mátre é gharer madhye ásibe.”

Jagatsinha kshana-kál cintá kariyá kahilen,

“Birendrasinha ki karitechen?”

Bimalá kahilen, “tini shatru haste bandí haiyáchen!”

Tilottamár kantha haite asphuṭa cítkár nírgata haila; tini pálange múrchitá haiyá párilen.

Jagatsinha bishushka-muṭh haiyá Bimaláke kahilen,

“Dekha dekha, Tilottamáke dekha.”

Bimalá tat-kshanát goláb-pásh haite goláb laiyá Tilottamár mukhे kanthे kapále sincan karilen, ebam kátar citte byajan karite lágilen.

Shatru-koláhal ára o nikaṭ haila; Bimalá práy rodan karite karite kahilen,

“Ai ásiteche!—rája-putra, ki haibe?”

Jagatsinher cakshu haite agni-sphulinga nírgata haite lágila. Kahilen,

“Eman samaye ki ámáy antappure strí-loker ancal dhariyá thákite haila?”

Garbitá Bimalár o abhimánagni jvaliyá uṭhila; rája-putrake kahilen,

“Ki prayojan juba-ráj? ámi kichu ná pári Tilottamár nikaṭe dán̄yáiyá marite páriba.” Bimalár nayana-pallab jala-bhárábakírna haila.

Rája-putrao manappírita haiyá kahilen, “ ámi Tilottamáke e dasháy rákhiyá kotháy jáiba ? ámio tomár sakhír rakshártha prána-tyág kariba.”

Shatrúr bhím nád árao nikata-bartí haila. Astrer jhanjhanáo shuná jáite lágila. Bimalá cítkár kariyá uṭhilen,

“ Tilottame ! Tilottame ! e samaye tumi kena acetan haile ? tomáy ki prakáre rakshá kariba ?”

Tilottamá cakshur-unmílan karilen. Bimalá kahilen, “ Tilottamár jnán haiteche ; rája-kumár ! rája-kumár ! ekhan o Tilottamáke báñcáo.”

Rája-kumár kahilen,

“ E gharer madhye thákile kár sádhya rakshá kare ! ekhan o jadi ghar haite báhir haite párite, tabe ámi tomádigake durger báhire laiyá jáite párike o páritám ; kintu Tilottamár ta gati-shakti nái. Bimale ! ai Páthán siňrite uṭhiteche. Ámi agre prán diba, kintu paritáp, je prán diyá o tomáder báñcáite párilám ná.”

Bimalá palaka-madhye Tilottamáke krore tuliyá kahilen, “ tabe calun ; ámi Tilottamáke laiyá jáitechí.”

Bimalá ár Jagatsinha tin lamphe kaksha-dváre ásilen. Cárijan páthán sainik o sei samaye bege dhábamán haiyá kaksha-dváre ásiyá parila. Jagatsinha kahilen,

“ Bimale, ár haila ná, ámár pashcáte áisa.”

Páthánerá shikár sammukhe páiyá “ Alláh-láhu ” cítkár kariyá pishácer nyáy lapháite lágila. Kaṭi-sthita astre jhanjhaná bájiyá uṭhila. Sei cítkár shesh haite ná haitei Jagatsinher asi eka-jan Pátháner hridaye ámul samáropita haila. Bhím cítkár karite karite Páthán prána-tyág karila. Pátháner baksha haite asi tulibár púrbei ár eka-jan Pátháner barshá-phalak Jagatsinher gríbá-deshe ásiyá parila ; barshá paríte ná parítei bidyud-bat hasta-cálaná dvárá kumár sei barshá báma-kare dhrita karilen, ebam fát-kshanát sei barshárai pratigháte barshá-nikshepíke bhúmi-sháyí karilen. Báqi dui jan Páthán nimesh madhye ek kálín Jagatsinher mastak

lakshya kariyá asi prahár karila; Jagatsinha palak phelite abakásh ná laiyá dakshin hastastha asir ágháte eka-janer asi-sahit prakoshtha ched kariyá bhú-tale phelilen; dvitíyer prahár nibáran karite párilen ná; asi mastake lágila ná baṭe, kintu skandha-deshe dárun ághát páilen. Kumár ághát páiyá jantranáy byádhashara-sprishta byághrer nyáy dvi-gun pracanḍa hailen; Páthán asi tuliyá laiyá punarág्नáter udyam karite ná karitei kumár, dui haste dríghatara mushtí-baddha kariyá bhíshan asi dháran púrbak láph diyá ágháta-kári Pátháner mastake márilen. Ushnisha-sahita Pátháner mastak dui khanḍa haiyá parila. Kintu ei abasare je sainiker hasta-çched haiyáchila, se bám haste kaṭi haite tíkshna churiká nirgata kariyá rája-putra-sharír lakshya karila; jeman rája-putrer ullamphotthita sharír bhú-tale abataran karitechila, amani sei churiká rája-putrer bishála báhu-madhye gabhír biñdhiyá gela. Rája-putra se ághát súcí-bedh mátra jnán kariyá Pátháner kankále parbata-páta-bat padághát karilen. Jaban dúre nikshipta haiyá parila.

Rája-putra bege dhábamán haiyá táchár shirash-ched karite udyata haite-chilen, eman samaye bhíma-náde “Alláh-láhu” shabda kariyá aganita Páthán sená-srotah kaksha-madhye prabesh karila. Rája-putra dekhilen ár juddha kará kebal maraner káran.

Rája-putrer anga *rudhire* plábita haiteche; *rudhirotsarge* krame deha kshín haiyá ásiyáche.

Tilottamá ekhan o acetan haiyá Bimalár krore rahiyáchen.

Bimalá Tilottamáke krore kariyá káñditechen; táñhár o bastra rája-putrer rakte árdra haiyáche.

Kaksha Páthána-senáy pari-púrna haila.

Rája-putra eka-bár asir upar bhar kariyá nisshváś chárilen. Eka-jan Páthán kahila,

“Re nafar! astra tyág kar; tore práne máriba ná.” Nirbánonmukha agnite jena keha ghritáhuti dilek. Agni-shikhá-

bat lampha diyá, kumár dámabhik Pátháner mastaka-ched kariyá nija-carana-tale páriilen.. Asi ghuráiyá dákiyá kahilen,

“ Jaban ! rájputerá ki prakáre prána-tyág kare, dekh.”

Anantar bidyud-bat kumárer asi camakite lágila. Rája-putra dekhilen, je ekáí ár juddha haite páre ná ; kebal jata páren shatru-nipát kariyá prána-tyág karái táñhár uddehya haila. Ei abhipráye shatru-taranger madhya-sthale pariýá bajra-mushtite duí haste asidháran-púrbak sancálan karite lágilen. Ár átma-rakshár dike kichu-mátra mano jog rahila ná, kebal ajasra ághát karite lágilen. Ek, duí, tin,—prati ághátei hay kona Páthán dhará-sháyí, nacet káhár o anga-ched haite lágila. Rája-putrer ange catur-dík haite brishti-dhárú-bat astrághát haite lágila. Ár hasta cale ná, krame bhúri bhúri ágháte sharír haite rakta-prabáha nirgata haiyá báhu kshín haiyá ásila ; mastak ghurite lágila ; eakshe dhúmákár dekhite lágilen ; karne aspashta koláhal mátra prabesh karite lágila.

“ Rája-putrake keha práne badh kario ná, jíbitábastháy byághrake pinjarábaddha karite haibe.”

Ei kathár par ár kona kathá rája-putrá shunite páilen ná ; Osmán Khán ei kathá baliyáchilen.

Rája-putrer báhu-jugal shithila haiyá lambamán haiyá parila ; bala-hín mushti haite asi jhanjhaná-sahakáre bhú-tale pariýá gela ; rája-putra o acetan haiyá svá-kara-nihata ek Pátháner mrita deher upar múrechita haiyá páriilen.

Binshati Páthán rája-putrer ushnísher ratna apaharan karite dhábamán haila.. Osmán Khán bajra-gambhíra svare kahilen,

“ Keha rája-putrake sparsha kari o ná.”

Sakale birata haila. Osmán Khán o apar eka-jan sainik táñháke dhará dhari kariyá pálanger upar uṭháiyá shayan karáilen. Jagatsinha cári danda púrbe tilárdha janya áshá kariyáchilen je, Tilottamáke bibáha kariyá eka-din sei pálange Tilottamár sahit biráj kariben,—se pálang táñhar mrityu-shajyá práy haila.

Jagatsinhake shayan karáiyá Osmán Khán sainikdigake jijnásá karilen, “ strí-lokerá kai ?”

Osmán, Bimalá o Tilottamáke dekhite páilen ná. Jakhan dvitíya-bár sená-prabáha kaksha-madhye pradhábita hay, takhan Bimalá bhabishyat bujhite páriyáchilen ; upáyántar-birahe pálang-tale Tilottamáke laiyá lukkáita haiyáchilen, keha táhá dekhe nái. Osmán táhhádigake ná dekhite páiyá kahilen,

“ Strí-lokerá kotháy, tomará tábat durga-madhye anveshan kara. Paricáriká bhayának buddhi-matí, se jadi paláy tabe ámár man nishcinta thákibék ná. Kintu sábadhán ! Bírendrer kanyár prati jena kona atyácár ná hay.”

Sená-gan katak katak durger anyánya bhág anveshan karite gela. Dui eka-jan kaksha-madhye anusandhán karite lágila. Eka-jan anya ek dík dekhíyá álo laiyá pálang-tala-madhye drishti-pát karila. Jähá sandhán karitechila táhá dekhite páiyá kahila,

“ Ei khánei áche.”

Osmán Khán byagra haiyá kahilen, “ áche ?”

Uttar “ áche.”

Osmáner mukh harsha-praphulla haila. Kahilen,

“ Tomará báhire áisa, kona cintá nái.”

Bimalá agre báhir haiyá Tilottamáke báhire ániyá basáilen. Takhan Tilottamár caitanya haiteche—basite páriilen. Dhíre dhíre Bimaláke jijnásá karilen.

“ Ámará kotháy ásiyáchi ?”

Bimalá kánc káne kahilen “ kona cintá nái, abagunthan diyá basa.”

Je byakti 'anusandhán kariyá báhir kariyáchila se Osmáne kahila,

“ Janáb ! ghulám khuňjiyá báhir kariyáche.”

Osmán kahilen, “tumi puraskár prárthaná karitechá? tomár nám ki?”

Se kahila “ghulámer nám Karim Baksh, kintu Karim Baksh balile keha cene ná. Ami púrbe Mughal sainye chilám, ejanya sakale rahasye ámáke Mughal-sená-pati baliyá dáke.”

Bimalá shuniyá shihariyá uṭhilen. Abhirám Svamír jyotir-gananá táňhár smaran haila.

Osmán kahilen,

“Acchá, smaran thákibe.”

DVITÍYA KHANDA.

PRATHAM PARICCHED.

ÁYESHÁ.

Jagatsinha jakhan cakshur-unmílan karilen; takhan dekhilen je tini suramya harmya-madhye parjyanke shayan kariyá áchen. Je ghare tini shayan kariyá áchen, tatháy je ár kakhana ásiyáchilen emaṭ bodh haila ná. Kakshaṭi ati prashasta, ati sushobhita; prastara-nirmita harmya-tal pada-sparsha-sukha-janak ghálicáy ábrita; tad-upari goláb-pásh prabhriti svarna raupya gaja-dantádi náná mahárgha bastu-nirmita sámagrí rahiyáche; kaksha-dváre bá gabákshe nílámbarer parda áche: ejanya dibaser álok ati snigdha haiyá kakshe prabesh kariteche; kaksha náná-bidha snigdha saugandhe ámodita haiyáche.

Kaksha-madhye nírab, jena kehai nái. Eka-jan kinkarí subásita bári-síkta byajana-haste rája-putrake nísshabde bátás diteche; apará eka-jan kinkarí kichu-dúre bák-shakti-bihíná citra-puttalikár nyáy dandáyamáná áche. Je dvirada-danta-khacita pálange rája-putra shayan kariyá áchen, tálhár upare rája-putrer párshve basiyá ektí strí-lok táñhár anger kshata sakale sábadhána-haste ki aushadhb lepan kariteche; harmya-tale ghálicár upare paricchada-bishishta eka-jan Páthán basiyá támbúl carban kariteche, o ek-kháni Fársí pustak drishti kariteche. Kehai kona kathá kahiteche ná, bá shabda kariteche ná.

Rája-putra cakshur-unmílan kariyá kaksher catur-dike drishtipát karilen. Pásh phirite ceshtá karilen; kintu tilárddha sarite párilen ná; sarbángé dárun bedaná.

Parjyanke je strí-lok basiyáchila, se rája-putrer udyam dekhiyá ati mridu, bínábat madhur-svare kahila,

Sthir thákun, cancal haiben ná.

Rája-putra kshína-svare kahilen, “ámi kotháy ? ”

Sei madhur svare uttar haila,

“Kathá kahiben ná, ápani uttam stháne áchen. Cintá kariben ná, kathá kahiben ná.”

Rája-putra punashca ati kshína-svare jijnásá karilen,

“Belá kata ? ”

Madhura-bháshiní punarapi asphuṭa bacane kahila,

“Aparáhna. Ápani sthir haun, kathá kahile árogya páite páriben ná. Ápani cup ná karile ámará uṭhiyá jáiba.”

Rája-putra kashte kahilen,

“Ár ekṭí kathá ; tumi ke ? ”

Ramaní kahila “Áyeshá.”

Rája-putra nistabdha haiyá Áyeshár mukh niríkshan karite lágilen. Ár kotháo ki iháke dekhiyáchen ? ná ; ár kakhana dekhen nái, se bishay nishecita pratíta haila.

Áyeshár bayakkram dvábinshati batsar haibek. Áyeshá dekhite paramá sundarí, kintu se rítir saundarjya dui cári shabde sánurúp prakaṭita kará dussádhya. Tilottamáo param rúpa-batí, kintu Áyeshár saundarjya se rítir nahe ; sthira-jaubaná Bimaláro ekál parjyanta rúper chaṭá loka-mano-mohiní chila ; Áyeshár rúpa-ráshi tad-anu-rúpa-o nahe. Kona kona tarunír saundarjya básairtí mallikár nyáy naba-sphuṭa, brírá-sankucita, komal, nirmal, parimala-may. Tilottamár saundarjya sei-rúp. Kona ramanír rúp aparáhner sthala-padmer nyáy ; nibás, muditonmukh, shushka-pallab, athaca sushobhita, adhik bikasita, adhika-prabhá-bishishta, madhu-paripúrna. Bimalá sei-rúp sundarí. Áyeshár saundarjya naba-rabi-kara-phulla jal-nalinír nyáy ; subikáshita, subásita, rasa-paripúrna, raudra-pradípta ; ná sankucita, ná bishushka ; komal, athaca projjval ; púrna dala-ráji haite raudra pratiphalita haitech, athaca mukhe hásí dhare ná. Páṭhak maháshay, “rúper álo” kakhana dekhiyáchen ? ná dekhiyá

tháken, shuniyá thákiben. Anek sundarí rúpe "dash dik álo" kare. Shuná jáy aneker puta-badhú "ghar álo" kariyá tháken. Braja-dháme ár Nishumbher juddhe kála-rúpeo álo haiyáchila. Bastutah páthak maháshay bujhiyáchen "rúper álo" káháke bale ? Bimalá rúpe álo kariten, kintu se pradíper álor mata; ektu ektu miṭ-miṭe, tel cáí, nahile jvale ná; griha-kárjye cale; niye ghar kara, bhát ráñdha, bicháná pára, sab calibe; kintu gáye thekio ná, phoská paribe. Tilottamáo rúpe álo kariten—se bálendu-jyotir nyáy; subimal, sumadhur, sushítal; kintu tácháte griha-kárjya hay ná; tata prakhara nay, ebam dúra-nissrita. Áyesháo rúpe álo kariten, kintu se púrbáhnik súrjya-rashmír nyáy; pradípta, prabhá-may, áthaca jáháte pare táchái hásite tháke.

Jeman udýána-madhye padma-phul, e ákhyáyikár madhye temani Áyeshá; ejanya tánhár abayab páthak maháshayer dhyána-prápya karite cáhi. Jadi citrakar haitám, jadi ei-kháne tuli dharite páritám, jádi se barna phaláite páritám; ná campak, ná rakta, ná shveta-padma-korak, athaca tinai mishrita, emat barna phaláite páritám; jádi se kapál temani niṭol kariyá áñkite páritám; niṭol athaca, bistírna, Manmathér ranga-bhúmi svarúp kariyá likhite páritám; tánhár upare temáni subankim kesher símá rekhá dite páritám; se rekhá temani parishkár temani kapáler golákritir anugáminí kariyá ákarna tánite páritám; karner upare se rekhá temani kariyá ghuráiyá dite páritám; jadi temani kálo reshámer mata kesha-guli likhite páritám; kesha-madhye temani kariyá kapál haite siñthi kaṭiyá dite páritám; temani parishkár; temani súkshma: jadi temani kariyá kesh ranjita kariyá dite páritám; jadi temani kariyá lola-kabarí báñdhiyá dite páritám; jadi se ati nibír bhrú-jug áñkiyá dekháite páritám; prathame jatháy duṭi bhrú paraspár sanjogáshayí haiyáo milita hay nái, tathá haite jekháne jeman bardhitáyatan haiyá madhya-sthale ná ásite ásitei je-rúp sthúla-rekh haiyáchila, ~~are~~ ábár jeman krame krame súkshmákáre kesha-binyás rekhár nikáte giyá súcyagrabat samápta haiyáchila táchá jadi dekháite paritám; jadi sei bidyud-agni-púrṇa megha-bat, cancal komal cakshu-pallab likhite páritám; jadi se nayana-jugaler bistrita áyatan likhite páritám; tánhár upara-pallab o adhappallaber sundar

banka-bhangí, se cakshur nílalaktaka-prabhá, táchár bhramara·krishna sthúl tárá likhite páritam ; jadi se garba-bisphárita randhra-samet sunásá, se rasa-may oshthádhar, se kabarí-sprishta prastara-shveta gribá, se karnábharaṇa-sparsha-prárthí píbaránsa, se sthúl komal ratnálankára-khacita báhu ; je angulíte ratnánguríya hína-bhás hailyáche, se anguli ; se padmárakta, komal kara-pallab ; se muktábhára-prabhá-nindí píbaronnata bakshah ; se íshad-dírgha bapur manomohan bhangí ; jadi sakalai likhite páritám ; tathápi tuli sparsha karitám ná. Áyéshár saundarjya saundarjya-sár, se samúdrer kaustubha-ratna, táchár dhír kájáksha ! sandhyá-samírana-kampita nílotpala-tulya dhír cancal kájáksha ! mánasik citre nahile ki prakáre likhiba ?

Rája-putra Áyeshár prati aneká-kshan niríkshan karite lagilen. Táñhár Tilottamáke mane pañila. Smriti-mátra hriday jena bidírna hailyá gela, shirá-samúha-madhye rakta-srotah prabala-bege pradhábita hailya, gabhír kshata haite punar-bár rakta-prabáha chutíla ; rája-putra punar-bár bicetan hailyá cakshu mudita karilen.

Khaṭtárúrhá sundarí tat-kshanát traste gátrrotthán karilen. Je byakti ghálicáy basiyá pustak páth karitechila, se madhye madhye pustak haite cakshu tuliyá saprem drishtite Áyesháke niríkshan kari-techila. Eman ki, jubatí pálang haite uṭhile táchár je karnábharaṇ dulite lágila, Páthán táchái aneka-kshan aparitripta-locane dekhite lágila. Áyeshá gátrrotthán kariyá dhíre dhíre Pátháner níkaṭ gamana-púrbak táchár káne káne káhilen,

“ Osmán, shíghra hakímer níkaṭ lok pátháo.”

Durga-jetá Osmán Kháni ghálicáy basiyácilen. Áyeshár kathá shuniyá tini uṭhiyá gelen.

Áyeshá, ektá rupár chepáyár upare je pátra chila, táchá haite ekṭu jala-bat drabya laiyá punar-múrcchá-gata rája. trer kapále mukhe sincan karite lágilen.

Osmán Khán acirát bhishak laiyá pratyágaman karilen. Bhishak anek jatne rakta-sráb nibáran karilen, ebam náná·bidha aushadha.

Áyeshár nikaṭ diyá mridu mridu svare sebaner byabasthá upadesh karilen.

Áyesá káne káne jijnásá karilen,

“ Keman abasthá dekhitechen ? ”

Bhishak kahilen, “ jvar ati bhayankar.”

Hakím bidáy laiyá pratigaman karen, takhan Osmán táñhár pascát pascát guyá dvára-deshe táñháke mridu-svare kahilen.

“ Rakshá páibe ? ”

Bhishak kahilen, “ ákár nahe ; punar-bár játaná haile ámáke dákiben.”

DVITÍYA PARICCHED.

KUSUMER MADHYE PÁSHÁN.

Sei dibas anek rátri parjyanta Áyeshá o Osmán Jagatsinher nikaṭ basiyá rahilen. Jagatsinher kakhana cetan haiteche, kakhana múrcchá haiteche ; bhishak aneka-bár ásiyá dekhiyá gelen. Áyeshá abishrántá haiyá kumárer shushrúshá karite lágilén. Jakhan dvitíya prahar takhan eka-jan paricáriká ásiyá Áyesháke kahila je Begam táñháke smaran káriyáchen.

“ Jáitechi” baliyá Áyeshá gátrrotthán karilen. Osmán o gátrrotthán karilen. Áyeshá jijnásá karilen,

“ Tumi o uṭhile ? ”

Osmán kahilen, “ rátri haiyáche, cala tomáke rákhiyá ási.”

Áyeshá dása-dásidigake satarka thákite ádesh kariyá mátri-griha abhimukhe calilen. Pathe Osmán jijnásá karilen,

“ Tumi ki áj Begamer nikaṭ thákibe ? ”

Áyeshá kahilen “ ná, ámi ábár rája-putrer nikaṭ pratyágaman kariba.”

Osmán kahilen,

“ Áyeshá, tomár gúner símá dite pári ná; tumi ei param shatruke je jatna kariyá shushrúshá karitechá, bhaginí bhrátár janya emat 'kare ná. Tumi uhár prána-dán karitechá.

Áyeshár bhubana-mohan mukhe ekṭu hási ásila; kahilen, “Osmán! ámi ta svabhábatah ramaní; píriter sebá ámár param dharma, ná karile dosh, karile prashansá nái; kintu tomár ki? je tomár param bairí, rana-kshetre tomár darpa-háí pratijogí, sva-haste jáhár e dashá ghatáiyácha, tumi je anudin niye byasta thákiyá táchár sebá karáitechá, táchár árogya-sádhan karáitechá, iháte tumi i jathártha prashansá-bhájan.”

Osmán kincit apratibhér nyáy haiyá kahilen, “tumi Áyeshá, ápanár sundar svabháber mata sakalke dekha. Ámár abhipráy tata bhála nahe. Tumi dekhitechá ná, Jagatsinha prán páile ámádiger kata lábh; rája-putrer ekshane mrityu haile ámádiger ki haibe? Rana-kshetre Mánsinha Jagatsinher nyún nahe, eka-jan joddhár paribarte ár eka-jan joddhá ásibe. Kintu jadi Jagatsinha jíbita thákiyá ámádiger haste kárá-ruddha tháke, tabe Mán-sinhake háte pálám; se priya putrer muktir janya abashya ámádiger mangala-janak sandhi karibe; Akbar o etádrisha daksha senápatike punaprápta haibár janya abashya sandhir pakshe mano-jogí haite páribek; ár jadi Jagatsinhake ámádiger sad-bya-bahár dvárá bádhyá karite pári, tabe se o ámádiger mano-mata sandhi-nibandhana-pakshe 'anurodh ki jatna karite páre; táchár jatna nitánta nishphal haibe ná. Nitánta kichu phal ná darshe, tabe Jagatsinher svádhínatár múlya-svarúp Mánsinher nikaṭ bistar dhan o páite páriba. Sammukh sangráme eka-din jayí hawár apekshá o Jagatsinher jíbane ámádiger upakár.”

Osmán ei-sakal álocaná kariyá rája-putrer punar-jíbane jatna-bán haiyáchilen sandeha nái; kintu ár kichu o chila. Káhár o káhár o abhyás áche je páche loke dayálu-citta bale, ei lajjár áshankáy káthinya prakásh karen; ebam dayá-shílatá nári-svabhába-siddha baliyá upahás karite karite paropakár karen.

Loke jijnásile balen iháte ámár bara prayojan áche. Áyeshá bilakshan jániten Osmán tágárai eka-jan. Hásite hásite balilen,

“Osmán ! sakalei jena tomár mata svártha-paratáy dúra-darshí hay. Tágá haile ár dharme káj nái.”

Osmán kincit,kál itastatah kariyá mridutara svare kahilen “ámi je param svártha-para tágár ár ek pramán ditechi.”

Áyeshá nija sabidyut megha-tulya cakshu Osmáner badaner prati sthir karilen. Osmán kahilen,

“Ámi áshá-latá dhariyá áchi, ár kata-kál tágár tale jala-sincan kariba ?”

Áyeshár mukha-shrí gambhír haila. Osmán e bhábántare o nútan saundarjya dekhite lágilen. Áyesbá kahilen,

“Osmán ! bhái bahin baliyá tomár sange basi dánrái. Bárá-bári karile, tomár sáksháte báhir haiba ná.”

Osmáner harshotphulla mukh malin haiyá gela. Kahilen, “ai káthá cira-kál ! Srishti-kartá ! e kusumer deha-madhye tumi ki pásháner hriday gariyá rákhiyácha ?”

Osmán Áyesháke mátri-griha parjyanta rákhiyá ásiyá bishanna mane nija ábása-mandira-madhye pratyágaman karilen.

Ár Jagatsinha ?

Bishama jvara-bikáre acetane shajyá-sháyí haiyá rahilen.

TRITÍYA PARICCHED.

“TUMI NÁ TILOTTAMÁ ?”

Para-din pradosha-kále Jagatsinher abasthána-kakshe Áyeshá Osmán, ár cikitsak púrbabat nisshabde basiyá áchen; Áyeshá pálange basiyá sva-haste byajanádi karitechen; cikitsak ghana ghana Jagatsinher nári dekhitechen, Jagatsinha acetan; cikitsak kahiyáchen, sei rátre jvara-tyáger samaye Jagatsinher lay haibár sambhábaná; jadi se samay shudharáiyá já, tabe árcintá tháki-bek ná, nishcit rakshá páiben. Jvar bishrámer samay ágata, ejanya sakalei bishesh byagra; cikitsak muhurmuhuh nári dekhitechen, “nári kshín,” “ára o kshín,”—“kincit sabal,” ityádi muhurmuhuh asphuṭa-shabde balitechen.

Sahasá cikitsaker mukh kálimá-prápta haila. Balilen, “samay ágata.”

Áyeshá o Osmán nishpanda haiyá shunite lágilen. Hakím nári dhariyá rahilen.

Kiyat-kshan pare cikitsak kahilen, “gatik manda.” Áyeshár mukh áro mlán haila. Haṭhát Jagatsinher mukhe bikaṭa bhangí upasthit haila; mukh shveta-barna haiyá ásila; haste drīha mushti bañdhila; cakshe alaṭkik spanda haite lágila. Áyeshá bujhilen kritánter gwás púrna haite ár bilamba nái. Cikitsak hasta-sthita pátre aushadh laiyá basiyáchilen, ei-rúp lakshan dekhibá-mátrai angulidvárá rogír mukha-byádán karáiyá ai aushadh pán kárailen. Aushadh oshthopánta haite nirgata haiyá parila; kincit udare gela. Udare prabesha-mátrai rogír deher abasthá paribartita haite lágila, krame mukher bikaṭa-bhangí dúre giyá kánti sthir haila; barner asvábhábik shveta-bháb binashta haiyá krame rakta-sancár haite lágila; haster mushti shithila haila, cakshu sthir haiyá punar-bár mudita haila. Hakím atyanta manobhiniibesh púrbak nári dekhite lágilen. Aneka-kshan dekhiyá saharshe kahilen,

“ Ár cintá nái ; rakshá páiyáchen.”

Osmán jijnásá karilen, “ jvara-tyág haiyáche ? ”

Bhishak kahilen, “ haiyáche.”

Áyeshá Osmán ubhayeri mukh praphulla haila. Bhishak kahilen, “ ekhan ár kona cintá nái, ámár basiyá thákár prayojan kare ná ; ei aushadh dui prahar rátri parjyanta gharí gharí kháwáiben. Ei baliyá Bhishak prasthán karilen. Osmán o ár dui cári danda basiyá nija ábás-grihe gelen. Áyeshá púrbabat pálange basiyá aushadhádi seban karáite lágilen.

Rátri dvitíya praharer kincit púrbe rája-kumár nayan unmílan karilen. Prathamei Áyeshár sukha-praphulla mukh dekhite páilen. Cakshur kaṭáksha-bháb dekhiyá Áyeshár bodh haila, jena táňhár buddhir bhram janmiteche, jena tini kichu smaran karite ceshtá karitechen, kintu jatna biphal haiteche. Aneka-kshan pare Áyeshár prati cáhiyá kahilen,

“ Ámi kotháy ? ” dui dibaser par rája-putra ei pratham kathá kahilen,

Áyeshá kahilen,

“ Katlu Khánr durge.”

Rája-putra ábár púrbabat smaran karite lágilen ; aneka-kshan pare kahilen,

“ Ámi kena ekháne ? ”

Áyeshá prathame niruttar haiyá rahilen ; pare kahilen,

“ Ápani pírita.”

Rája-putra bhábite bhábite mastak ándolan kariyá kahilen,

“ Ná ná, ámi bandí haiyá áchi.”

Ei kathá balite rája-putrer mukher bhábántar haila.

Áyeshá uttar karilen ná ; dekhilen rája-putrer smriti-kshamatá punar-uddípta haiteche.

Kshana-pare rája-putra púnarbár jijnásá karilen,

“ Tumi ke ? ”

“ Ámi Áyeshá.”

“ Áyeshá ke ? ”

“ Katlu Khánr kanyá.”

Rája-putra ábár kshana-kál nistabdha rahilen ; ek kále adhika-kshan kathá kahite shakti nái. Kiyat-kshan nírabe bishrám lábh kariyá kahilen,

“ Ámi kay din ekháne áchi ? ”

“ Cári din.”

“ Gar Mándáran adyápi tomádiger adhikáre áche ? ”

“ Ache.”

Jagatsinha ábár kiyat-kshan bishrám kariyá kahilen,

“ Birendrasinher ki haiyáche ? ”

“ Bírendrasinha kárágáre ábaddha áchen ; adya táñhár bicár haibe.”

Jagatsinher malin mukh ár o malin haila. Jijnásá karilen,

“ Ár ár paura-barga ki abastháy áche ? ”

Áyeshá udbigná hainen. Kahilen,

“ Sakal kathá ámi abagata nahi.”

Rája-putra ápaná ápani ki balilen. Ekti nám táñhár kanthá-nirgata haila, Áyeshá táhá shunite páilen,

“ Tilottamá.”

Áyeshá dhíre dhíre uṭhiyá pátra haite bhishak-datta susvádu aushadhbhá ánite gelen ; rája-putra táñhár dodulyamán karnábharaṇ-sanjukta alaukik deha-mahimá niríkshan karite lágilen. Áyeshá aushadhbhá ánilen ; rája-putra pán kariyá kahilen,

“ Ami pírár mohe svapne dekhítám ; svargiyá deba-kanyá ámár shiyare basiyá sushrúshá karitechén, se tumi ná Tilottamá ? ”

Áyeshá kahilen,

“ Ápani Tilottamáke svapna dekhiyá thákiben.”

CATURTHA PARICCHED.

ABAGUNTHANA-BATÍ.

Durga-jayer dui dibas pare, belá prahareker samaye Katlu Khán nija durga-madhye darbáre basiyáchen. Dui-dike shrení-baddha haiyá páriśhad-gan dandáyamán áche. Sammukhastha bhúmi-khandé bahu sahasra lok nisshábde rahiyyáche. Adya Bírendrasinher bicár haibek.

Kayeka-jan shastra-páni praharí Bírendrasinhake shrinkhalábaddhbhá kariyá darbáre áníta karila. Bírendrasinher múrti raktimá-barna, kintu táháte bhíti-cihna kichu-mátra nái. Pradípta cakshu haite agni-kaná bisphurita haitechila ; násiká-randhra barddhítáyatan haiyá kampita haitechila. Dante adhar danshan karitechilen. Katlu Khánr sammukhe áníta haile, Katlu Khán Bírendrake jijnásá karilen,

“ Bírendrasinha ! tomár aparádher bicár kariba. Tumi ki janya ámár biruddhácári haiyáchile ? ”

Bírendrasinha nija lohita-múrti-prakaṭita krodh sambaran kariyá kahilen,

“ Tomár biruddhe kon karma kariyáchi táhá agre ámáke bala.”

Eka-jan párishad kahila, "biníta bhábe kathá kaha." Katlu Khán balilen,

"Ki janya ámár ádesha-mata, ámáke artha ár sená pátháite asammata haiyáchile?"

Bírendrasinha akuto-bhayé kahilen, "tumi rája-bidrohí dasyu, tomáke kena artha diba? tomáy ki janya sená diba?"

Drashtri-barga dekhilen, Birendra ápan munda ápani chedane udyata haiyáchen.

Katlu Khánr krodhe kalebar kampita haiyá uthila; tini sahasá krodha-sambaran karibár kshamatá abhyása-siddha kariyáchilen; ejanya katak sthira-bhábe kahilen,

"Tumi ámár adhikáre basati kariyá, kena Mughaler sahit milan kariyáchile?"

Bírendra kahilen,

"Tomár adhikár kothá?"

Katlu Khán áro kupita haiyá kahilen,

"Shon durátman, nija karmocita phal páibi. Ekhano tor jíbaner áshá chila, kintu tui nírbodh, nija-darpe ápan badher udjog karitechis."

Bírendrasinha sagarbe hásya karilen. Kahilen,

"Katlu Khán—ámi tomár káche jakhan shrinkhalábaddha haiyá ásiyáchi, takhan dayár pratyáshá kariyá ási nái. Tomár tulya shatrur dayáy jár jíbana-rakshá,—táhár jíbane prayojan? tumi jadi kebal ámár prána-badh kariyá kshánta haite, ámi tomáke áshírbád kariyá prána-tyág karítám; tumi ámár pabitra-kule káli diyácha; tumi ámár práner, adhik dhanke—"

Bírendrasinha ár balite párlen ná; svara-baddha haiyá gela, cakshu báshpákul haila; nirbhíka garbita Bírendrasinha, adhobadan haiyá rodan karite lágilen.

Katlu Khán svabhábatah nishthur; eta-dúr nishthur je para-píráy, táñhár ullás janmita. Dámbhik bairí ídrisha abasthá dekhiyá táñhár mukh harshotphulla haila. Kahilen,

“ Bírendrasinba ! tumi ki ámár nikat kichui jácná karibe ná ? Bibecaná kariyá dekha, tomár samay nikat.”

Je dussaha santápágnite Bírendrer hriday dagdha haitechila, rodan kariyá táhár kincit samatá haila. Púrbápekshá sthira-bhábe uttar karilen,

“ Ár kichui cáhi ná, kebal ei bhikshá, je ámár badha-kárjya shíghra samápta kara.”

K. “ Táhái haibe, ár kichu ? ”

Uttar, “ e janme ár kichu ná.”

K. “ Mrityu-kále tomár kanyár sahit sákshát karibe ná ? ”

Ei prashna shuniyá drashtri-barga parítápe nisshabda haila. Bírendrer cakshe ábár ujjvalágni jvalite lágila.

“ Jadi ámár kanyá tomár grihe jíbitá tháke, tabe sákshát kariba ná. Jadi mariyá tháke, laiyá áisa, kole kariyá mariba.”

Drashtri-barga eke-báre nírab ; aganita loka-samúha etádrisha gabhíra-nistabdha je súca-pát haile shabda shuná jáita. Nawáber ingit páiyá—

Rakshi-barga Bírendrasinhake badhya-bhúmite laiyá calila. Tatháy upaníta haibár kichu púrbe eka-jan Musalman Bírendrer káne káne ki kahila ; Bírendra táhá kichu bujhite párlen ná. Musalmán táñhár haste eka-kháni patra dila. Bírendra bhábite bhábite anya-mane ai patra khuliyá dekhilen je Bimalár haster lekhá. Bírendra ghor biraktir sahit lipi mardita kariyá dúre nikshép karilen. Lipi-báhak lipi tuliyá laiyá gela. Nikatsthá kona darshak Bírendrer ei karma dekhiyá aparke anuccaissvare kahila,

“Buji kanyár patra.”

Kathá Bírendrer káne gela. Sei dike phiriýá kahilen,

“Ke bale ámár kanyá ? ámár kanyá nái.”

Patra-báhak patra laiyá gela. Rakshi-bargake kahiyá gela,

“Ámi jata-kshan pratyágaman ná kari tata-kshan bilamba kario.”

Rakshi-gan kahilen, “je ájná prabho.”

Svayam Osman patra-báhak ; ei janya rakshi-barga prabhu-shambodhan kárila.

Osman lipi-haste antappura-pracíra-múle gelen ; tatháy ek bakul brikshér antarále ek abagunthana-batí strí-lok dandáyamaná áche. Osman táhár sannidhánc giyá chatur-dik niríkshan kariyá jáhá jáhá ghaṭiyáchila táhá bibarita karilen. Abagunthana-batí kahilen,

“Apanáke bahu klesh ditechi, kintu ápaná haitei ámáder e dashá ghaṭiyáche. Apanáke ámár e kárjya sádhan karite haibe.”

Osman nistabdha haiyá rahilen.

Abagunthana-batí manappírá-bikampita svare kahite lágilen,

“ Ná karen—ná karun, ámará ekshane anáthá ; kintu Jagad-íshvar áchen.”

Osman kahilen,

“Mátaḥ ! tumi jána ná je ki kaṭhin karme ámáy niyojan kari-techa. Katlu Khán jánite párile ámár pránánta karibe.”

Strí kahila, “Katlu Khán ? ámáke kena prabancaná kara ? Katlu Khánr sadhya nái je tomár kesha-sparsha kare.”

Os. “Tumi Katlu Khánke cena ná.—Kintu cala, ámi tomáke badhya-bhúmite laiyá jáiba.”

Osmáner pashcát pashcát abagunthana-batí badhya-bhúmite giyá nistabdhe dandáyamáná hailen. Bírendrasinha tárháke ná dekhiyá

eka-jan bhikhárír besha-dhárí bráhmaner sahit kathá kahitechilen. Abagunthana-batí abagunthana-madhya haite dekhilen, bhikhárí Abhirám Svámí.

Bírendra Abhirám Svámíke kahilen,

“ Gurudeb ! tabe bidáy hailám. Ámi ár ápanáke ki baliyá jáiba ? Iha-loke ámár kichu prárthaníya nái, káhár janya prárthaná kariba ? ”

Abhirám Svámí anguli-nirdesh dvárá pashchád-bártiní abagunthana-batíke dekháilen. Bírendrasinha sei dike mukh phiráilen; amani ramání abágunthan dúre nikshep kariyá Bírendrer shrinkhalábaddha pada-tale abalunthan karite lágilen. Bírendra gada-gada-svare dákilen,

“ Bímale ! ”

“ Svámín ! prabho ! práneshvar ! ” balito balite unmádinír nyáy adhikatara uecaissvare Bimalá kahite lágilen,

“ Áj ámi jagat-samípe baliba, ke nibáran karibe ? svámin ! kantha-ratna ! kothá jáo ! ámáder kothá rákhiyá jáo ! ”

Bírendrasinher eakshe dara-dara ashru-dhárá patita haite lágila. Hasta dhariyá Bimaláke tuliyá balilen,

“ Bimale ! priyatame ! e samaye kena ámáy rodan karáo, shatrurá dekhile ámáy marane bhíta mane karibe ! ”

Bimalá nistabdha hailen. Bírendra punár-bár kahilen,

“ Bimale ! ámi jái, tomará ámár pascát áisa. ”

Bimalá kahilen, “ jáiba. ”

Ár keha ná shunite páy emat svare kahite lágilen, “ jáiba, kintu áge e jantranár pratishodh kariba. ”

Nirbánonmukh pradípa-bat Bírendrer mukh harsotphulla haila—kahilen,

“ Páribe ? ”

Bimalá dakshin haste anguli diyá kahilen, “ei haste ! ei haster svarna tyág karilám ; ár káj ki !” baliyá kankanádi khuliyá dúre nikshép karite karite balite lágilen, “shánita lauba blinna e haste anya alankár ár dhariba ná.”

Bírendra hrishtha-citte kahilen, “tumi páribe, Jagad-íshvar tomár manas-kámaná saphal karun.”

Jallád dákiyá kahila, “ár bilamba karite pári ná.”

Bírendra Bimaláke kahilen, “ár ki ? tumi ekhan jao.”

Bimalá kahilen, “ná, ámár sammukhei ámár baidhabya ghaṭuk. Tomár rudhire maner sankoc bisarjan kariba.” Bimalár svar-bhayankar sthir.

“Táhái hauk,” baliyá Bírendrasiñha jalládke ingit karilen. Bimalá dekhite páilen, úrddhvottithita kuṭhár súrjya-teje pradípta haila ; táñhár nayana-pallab muhúrtja-janyá ápani mudita haila ; punarunmílan kariyá dekhen Bírendrasinher chinna sir rudhira-sikta dhúlite abalunthan kariteche.

Bimalá prástara-múrtibat dandáyamáná rahilen, mastaker ekti kesh bátáse duliteche ná. Ek bindu ashru pariteche ná. Cakshur palak nái, eka-drishte chiuna shirapprati cáhiyá áchen.

PANCAM PARICCHED.

BIDHABÁ.

Tilottamá kotháy ? pitri-híná anáthíní báliká kotháy ? Bimalái bá kotháy ? kothá haite Bimalá svámír badhya-bhúmite ásiyá darshan diyáchilen ? táhár parai ábár kotháy gelen ?

Kena Bírendrasinha mrityu-kále priyatamá kanyár sahit sákhát karilen ná ? kenai bá námollekh mátre hutáshana-bat pradípta haiyáchilen ? kena baliyáchilen, “ámár kanyá nái ?” kena Bimalár patra biná-páthe dúre nikshép kariyáchilen ?

Kena ? Katlu Khánr prati Bírendrer tiraskár smaran kariyá dekha, ki bhayának byápár ghaṭiyáche.

“ Pabitra kule káli pariyáche ” ei kathá baliyá shrinkhalá-baddha byághra garjan kariyáchila.

Tilottamá ár Bimalá kotháy, jijnásá kara ? Kutlu Khánr upapatnídiger ábása-grihe sandhán kara, dekhá páibe.

Sansárer ei gati ! adrishta-cakrer emaní nidárun ábartan. Rúp, jauban, saralatá, amalatá, sakali nemir peshane dalita haiyá jáy !

Katlu Khánr ei niyam chila je, kona durga bá grám jay haile, tan-madhye kona utkrishta sundarí jadi bandí haita, tabe se táñhár átma-sebár janya prerita haita. Gaṛ Mándáran jayer paradibas, Katlu Khán tatháy upaníta haiyá bandídiger prati jathá-bihita bidháu o bhabishyate durger rakshanábekshan pakshe sainya niyojan ityádi bishaye nijukta hailand. Bandídiger madhye Bimalá o Tilottamáke dekhibá-mátra nija bilása-griha sájáibár janyá táchadigake pátháilen. Tat-pare anyánya kárjye bishesh byatibyasta chilen. Emat shruta chilen je, Rájput sená nija-bhartá Jagatsinher bandhan shuniyá nikáte kotháo ákramaner udjoge áche ; ataeb táchadiger paráñmukha pakshe ucit byabasthá bidhánádite byáprita chilen. Ejanya e parjyanta Katlu Khán nútan dásídiger sanga-sukha-lábh karite abakásh pán nái.

Bimalá Tilottamá prithak prithak kakshe rakshita haiyáchilen. Jatháy pitri-híná nabínár dhúli-dhúshará deha-latá dhará-tale pariyá áche, páthak ! tatháy netra-pát kariyá káj nái. Káj ki ? Tilottamá prati ke ár ekhan netra-pát kariteche ? madhúdaye naba-ballarí jakhan manda báyu-hillole bidhúta haite tháke, ke ná takhan subásásháy sádare táchár káche dandáyamán hay ; ár jakhan naidágh jhaṭikágháte abalambita briksha-sahit bhú-tala-sháyiní hay, takhan unmúlita padártha-ráshi-madhye briksha cháriyá ke latá drishti kare ? Káthuriyárá káṭh káṭiyá laiyá jáy, latáke pada-tale dalita kare mátra.

Cala, Tilottamáke rákhiyá anyatra jái. Jatháy cancalá, caturá, rasa-priyá, rasiká, Bimalár paribarte gambhírá, anutápitá, maliná, bidhabá cakshe ancal diyá basiyá áche, tatháy jái.

Ei ki Bimalá? tábár se kesha-binyás nái. Mátháy dhúli-ráshi; se káru-kárjya-khacita orná nái; se ratna-khacita káñcali nái; basan bara malin. Paridháne jírna kshudra basan. Se alankára-bhár kotháy? se ansa-sansparsha-lobhí karnábharan kotháy? cakshu phuliyáche kena? se kañáksha kai? kapále kshata kena? rudhir je báhita haitechile.

Bimalá Osmáner pratíkshá karitechilen.

Osmán Páthána-kula-tilak. Juddha táñhár svártha-sádhan o nija byabasáy ebam dharma; sutarám juddha-jayártha Osmán kona kárjyei sankoc kariten ná. Kintu juddha prayojan siddha haile parájita paksher prati kadácit niñhprayojane tilárdha atyácar karite diten ná. Jadi Katlu Khán svayam Bimalá Tilottamár adrishi e dárun bidhán ná kariten, tabe Osmáner kripáy táñhárá kadáca bandí thákiten ná. Táñhári anukampáy svámír mrityu-kále Bimalá tat-sákshát lábh kariyáchilen. Pare jakhan Osmán jánite párlen je, Bimalá Bírendrasinher strí, takhan táñhár dayárdra-citta áro árdri-bhúta haila. Osmán Katlu Khánr bhrá-tush-putra, ejanya antappureo kotháyo táñhár gamane báran chila ná; ihá púrbei drishta haiyáche. Je bihára-grihe Katlu Khánr upapatní-samúha thákita, se sthale Katlu Khánr putrerá o jáite páriten ná, Osmáno nahe. Kintu Osmán Katlu Khánr dakshin hasta, Osmáner báhu-balei tini Ámodara-tír parjyanta Utkal adhikár kariyáchilen. Sutarám paura-jan práy Katlu Khánr sadrisha Osmáner bádhya chila. Ejanyai adya práte Bimalár prárthanánu-sáre, carama-kále táñhár svámí-sandarshan ghañiyáchila.

Báidhabya ghañanár dui dibas pare Bimalár je kichu alankárádi abashishta chila, tat-samudáy laiyá tini Katlu Khánr niyojita dásíke dilen. Dásí kahila, “ámáy ki ájná karitechén? ”

Bimalá kahilen, “tumi je-rúp káli Osmáner nikañ giyáchile, sei-rúp ár eka-bár jáo, kahio je ámi táñhár nikañ ár eka-bár sáksháter prárthitá; balio ei shesh, ár trítíya-bár bhikshá kariba ná.”

Dásí sei-rúp karila. Osmán kahiyá pátháilen, “ se mahál. madhye ámár játáyáte ubhayeri sankat, táñháke ámár ábásamandire ásiṭe kahio.”

Bimalá jijnásá karilen, “ ámi jáiba ki prakáre ? ” Dásí kahila, “ tini kahiyáchen je, tini táhár upáy kariyá diben.”

Sandhyár par Áyeshár eka-jan dásí ásiyá antappura-rakshí khojádiger sahit ki kathá-bártá kahiyá, Bimaláke samabhi-byáháre kariyá Osmáner nikaṭ laiyá gela.

Osmán kahilen,

“ Ár tomár kona anshe upakár karite pári ? ”

Bimalá kahilen, “ ati sámanya kathá mátra ; Rájput-kumár Jagatsinha ki jíbita áchen ? ”

O. Jíbita áchen.

Bi. Svádhín áchen ki bandí haiyáchen.

O. Bandí baṭe, kintu ápátatah kárágáre nahe. Táñhár anger astra-kshater hetu pírita haiyá shajyá-gata áchen.

Bimalá shuniyá balilen, “ e abhágínídiger samparka-mátreri amangal ghaṭiyáche. Se sakal debatá-krita. Ekshane jadi rája-putra punar-jíbita hayen, tabe táñhár árogya práptir par ei patra-kháni táñháke diben ; ápátatah ápanár nikaṭ rákhiben. Ei mátra ámár bhikshá.”

Osmán lipi pratyarpan kariyá kahilen, “ ihá ámár anucit kárjya, rája-putra je abasthátei thákun, tini bandí baliyá ganya. Bandídiger nikaṭ kona lipí ámará nije páth ná kariyá jáite dewá abaidha, ebam ámár prabhur ádesha-biruddha.”

Bimalá kahilen, “ e lipir madhye ápanádiger anishta-sampádak kona kathái nái. Sutarám abaidha kárjya haibek ná ; ár prabhur ádesha ? ápani ápan prabhu.”

Osmán kahilen, "anyánya bishaye ámi pitribyer ádesha-biruddha ácaran kakhana karite pári; kintu e sakal bishaye nahe. Ápani jakhan kahitechen je ei lipi-madhye biruddha kathá nái takhan sei-rúpi ámár pratíti haitech, kintu ebishaye niyama-bhangá karite pári ná. Ámá haite e kárjya haibek ná."

Bimalá kshunna haiyá kahilen, "tabe ápani páth kariyái diben."

Osmán lipi grahan kariyá páth karite árambha karilen.

SHASHTHA PARICCHED.

BIMALÁR PATRA.

"Juba-ráj, ámi pratishruta chilám je eka-din ápanár paricay diba. Ekhan táhár samay upasthit haiyáche.

Bharasá kariyáchilám, ámár Tilottamá Ábanírer sinhásanárúrhá haile paricay diba. Se sakal áshá bharasá nirmúl haiyáche. Bodh kari je kichu din madhye shunite páiben, e prithibité Tilottamá keha nái, Bimalá keha nái, ámádiger paramáyu shesh haiyáche.

Ei janyai ekhan ápanáke e patra likhitech. Ámi mahá pápi-yasí, bahubidha abaidha kárjya kariyáchi, ámi marile loke nindá karibe, kata mata kadarjya kathá balibe, ke takhan ámár ghrinita nám haite kalanker káli mucháiyá tulibe? emat suhrid ke áche?

Ek suhrid áchen, tini acirát lokálay tyág kariyá tapasyáy prasthán kariben. Abhirám Svámí haite dásír kárjyoddhár haibe ná. Rája-kumár! ek diner taré o ámi bharasá kariyáchilám, ámi ápanár átmíya jana-madhye ganyá haiba. Ek diner tare ápani ámár átmíya janer karma karun. Káhákei bá e kathá balitech? Abháginidíger manda bhágya agni-shikhábat, je bandhu nikáte chilen táñháke o sparsha kariyáche. Jáchai hauk, dásír ei bhikshá smaran rákhiben. Jakhan loke balibe Bimalá kulaṭá chila, dásí-

beshe ganiká chila, takhan kahiben Bimalá níca-játi-sambhabá, Bimalá manda-bhágini, Bimalá dusshásita rasaná-doshe shata apáradhe aparádhiní ; kintu Bimalá ganiká nahe. Jini ekhan svarge gaman kariyáchen, tini Bimalár adrisha-prasáde jathá-shástra táchár páni-grahan kariyáchilen. Bimalá ek diner tare nija prabhur nikat bishvás-ghátiní nahe.

Eta-din e kathá prakásh chila ná, áj ke bishvás karibe ? kenai bá patní haiyá dásí-bat chilám ? Táhá shraban karun :—

Gar Mándáraner nikata-bartí kona grame Shashishekhar Bhat-tácárjyer bá. Shashishekhar kona sampanna bráhmaner putra ; jaubana-kále jathá-ríti bidyádhyayan kariyáchilen. Kintu adhyayane svabhába-dosh dúr hay ná. Jagad-íshvar Shashishekharke sarba-prakár gun dán kariyáo ek dosh prabal kariyá diyáchilen, se jaubana-káler prabal dosh.

Gar Mándárane Jayadharsinher kona anucarer banshe ekti pati-birahiní ramaní chila. Táhár saundarjya alaukik, táhár svámí rája-sená-madhye sipáhlí chila, ejanya bahu-din desha-tyágí. Sei sundari Shashishekharer nayana-pather pathik haila, alpa-kál madhyei táhár aurase pati-birahitár garbha-sancár haila.

Agni ár páp adhik din gopan tháke ná. Shashishekharer dushkrita táhár pitri-karne uthila. Putra-krita para-kula-kalanka apaníta karibár janya Shashishekharer pitá sambád likhiyá garbha-batír svámíke tvarit grihe ánaílen. Aparádhí putrake bahu-bidha bhartsaná karilen. Pitri-tiraskáre apamánita haiyá Shashishekhar desha-tyágí hailand.

Shashishekhar pitri-griha parityág kariyá Káshí-dháme játrá karilen, tatháy kona sarba-bit dandír bidyár khyáti shruta haiyá táhár nikat adhyayanárambha karilen. Buddhi ati tíkshna ; darshanádite atyanta supaṭu hailand ; jyotishe advitíya mahá-mahopádhyáyá haiyá uthilen. Adhyápak atyanta santushta haiyá adhyápaná karite lágilen.

Shashishekhar eka-jan shúdrí griher nikat bá. Kariten. Shúdrí ek naba jubatí kanyá chila. Bráhmane bhakti-prajukta

jubatí áháriya áyojan prabhriti Shashishekharer griha-kárjya sampádan kariyá dita. Mátri-pitri-dushkrta-bháre ábaran nikshép karái kartabya. Adhik ki kahiba? shúdrí-kanyár garbhe Shashishekharer aurase e abhágínír janma haila.

Shrabana-mátra adhyápak chárake kahilen, 'shishya! ámár nikat dushkarmánviter adhyayan haite páre ná. Tumi ár Káshí-dháme mukh dekháio ná.'

Shashishekhar lajjita haiyá Káshí-dhám haite prasthán karilen.

Mátáke mátámaha dushcárini baliyá griha-bahish-kritá kariyá dilen.

Dukkhní mátá ámáke laiyá ek kuṭíre rahilen. Káyik parishram dvárá jíbana-dháran kariten; keha dukkhnír prati phiriyá cahita ná. Pitár o kona sambád páwá gela ná. Kayek batsar pare shítakále eka-jan ádhyá Páthán Banga-desh haite Dillí nagare gaman-kále Káshí-dhám diyá ján. Adhik rátre nagare upasthit haiyá rátre thákibár sthán pán ná; táñhár sange bibi, o ekta naba-kumár. Táñhárá mátár kuṭíra-sannidháne ásiyá kuṭíra-madhye nishá-jápaner prárthaná jánaiyá kahilen, 'e rátre Hindu-pallí-madhye keha ámáke sthán dilek ná. Ekhan ámará e bálaktike laiyá ár kothá jáiba? Ihár him sahya haibek ná. Ámár sahit adhik lok jan nái, kuṭíra-madhye anáyáse sthán haibek. Ámi tomáke jatheshta puraskár kariba.' Bastutah Páthán bishesh prayojane tvarita-gamane Dillí jáitechilen; táñhár sahit eka-mátra bhritya chila. Mátá daridrá o baṭe, sadaya-cittá o baṭe; dhana-lobhei hauk, bá bálaker prati dayá kariyái hauk, Páthánke kuṭíra-madhye sthán dilen. Páthán sastrí-santán nishá-jápanártha kuṭírer eka-bháge pradíp jváliyá shayan karila—dvitíya-bháge ámará shayan karilám.

Ai samaye Káshí-dháme atyanta bálaka-corer bhay prabal haiyáchila. Ámi takhan chay batsarer báliká mátra, ámi sakal smaran kariyá balite pári ná. Mátár nikat je-rúp je-rúp shuniyáchi táchai balitechí.

Nishíthe pradíp jvalitechila ; eka-jan caura parna-kutíra-madhye siñdh diyá Pátháner bálakti apaharan kariyá jáitechila. Ámár takhan nidrá-bhanga haiyáchila ; ámi caurer kárjya dekhite páiyá-chilám. Caura bálak laiyá jáy dekhiyá, uccaissvare cítkár karilám. Ámár cítkáre sakalerai nidrá-bhanga haila.

•Pátháner strí dekhilen bálak shajyáy nái. Eke-báre árta-nád kariyá uthilen. Caura takhan bálak laiyá shajyá-tale lukkáyita haiyáchila. Páthán táchár keshákarshan kariyá ániyá bálak káriyá lailen. Caura bistar anunay binay karáte asi dvárá karna-cched-mátra kariyá bahish-krita kariyá dilen.”

Ei parjyanta lipi-páth kariyá Osmán anya-máne cintá karite karite Bimaláke kahilen,

“ Tomár kakhana ki anya kona nám chila ná ? ”

Bimalá kahilen, “ chila. Se Jábanik nám baliyá pitá nám paribartan kariyá diyáchen.”

“ Ki se nám ? Máharu ? ”

Bimalá bismita haiyá kahilen, “ ápani ki prakáre jánilen ? ”

Osmán kahilen, “ ámi-i sei apahrita bálak.”

Bimalá bismita haiilen. Osmán punar-bár páth karite lágilen.

“ Para-din práte Páthán bidáy kále mátáke kahilen,

“ Tomár kanyá ámár je upakár kariyáche, ekshane táchár pratyupakár kari, emat sádhya nái ! kintu tomár je kichute abhilásh tháke ámáke kaha ; ámi Dillí jáiṭechi, tathá haite ámi tomár abhíshtha bastu pátháiyá diba. Artha cáha táchá o pátháiyá diba.”

Mátá kahilen, ‘ ámár dhane prayojan nái. Ámi nija káyik parishrama-dvárá svacchande dina-guzrán kari, tabe jadi Bádsháher nikat ápanár pratipatti tháke,—’

Ei samasta kathá haite ná baite Páthán kahilen, ‘ jatheshta áche ! ámi rája-darbáre tomár upakár karite pári.’

Mátá kahilen, 'tabe ei bálikár pitár anusandhán karáiyá ámáke sambád diben.'

Páthán pratishruta haiyá gelen. Mátár haste svarna-mudrá dilen ; mátá tánhá grahan karilen ná. Páthán nija pratishruti anusáre rája-purushdigake pitár áanusandháne níjukta karilen. Kintu áanusandhán páwá gela ná.

Ihár caturdash batsar pare rája-purusherá pitár sandhán páiyá, púrba-pracárita rájánánusáre mátáke sambáda-lipi pátháilen. Pitá Dillíte chilen. Shashishekhar Bhaṭṭácarjya nám tyág kariyá Abhirám Svámí nám dháran kariyáchilen. Jakhan ei sambál ásila, takhan mátá svargárohan kariyáchilen. Mantra-púti byatíta jahár páni-grahan haiyáche ; tánhár jadi svargárohaner adhikár tháke tabe mátá svargárohan kariyáchen sandeha nái.

Pitri-sambád páile ár Káshí-dháme ámár man tishthila ná. Sansára-madhye kebal ámár pitá bartamán chilen ; tini jadi Dillíte tabe ámi ár káhár janya Káshíte tháki ? Ei-rúp cintá kariyá ámi ekákiní pitri-darshane játrá karilám. Pitá ámár gamane prathame rushta hainen, kintu ámi bahutara rodan karáy ámáke táñhár sebártha nikáte thákite anumati karilen. Máharu nám paribartan kariyá Bimalá nám rákhilen. Ámi pitrálaye thákiyá pitár sebáy bidhi-mate manobhiniibesh karilám ; táñhár jáháte tushti janme, táháte jatna karite lágilám. Svártha-siddhi kimbá pitár sneher ákánksháy ei-rúp karitám táhá nahe ; bastutah pitri-sebáy ámár ántarik ánanda janmita ; pitá byatíta ámár ár kehá chila ná. Mane karitám pitri-sebá apekshá ár sukh sansáre nái. Pitá o ámár bhakti dekhiyái hauk, bá manusyer svabhába-siddha gun bashatah i hauk, ámáke sneha karite lágilen. Sneha samudra-mukhí nadír nyáy jata prabháita hay tata barddhita haite tháke. Jakhan ámár sukha-básar prabhát hailya, takhan jánite páriyáchilám, je pitá ámáke kata bhála básitén."

SAPTAM PARICCHED.

BIMALÁR PATRA SAMÁPTA.

“ Ámi púrbei kahiyáchi je, Gaṛ Mándáraner kona daridrá ramaní ámár pitár aurase garbha-batí hayen. Ámár mätár je-rúp adrisha-lipir phal, iháñro tad-rúp ghaṭiyáchila. Iháñr auraseo ekti kanyá janma-grahan kare, ebam kanyár mätá acirát bidhabá haile, tini ámár mätár nyáy, niya káyik parishramer dvárá arthopárjan kariyá kanyá pratipálan karite lágilen. Bidhátár eman niyam nahe, je, jeman ákár tad-upajukta sámagríri utpatti haibe. Parbáter pásháneo komal kusuma-latá janme; andhakár khani-madhyeo ujjvala ratna janme. Daridrer ghareo adbhut sundarí kanyá janmila. Bidhabár kanyá Gaṛ Mándáran grámer madhye prasiddha sundarí baliyá pariganitá haite lágilen. Kále sakaleri lay; kále bidhabár kalankero lay haila. Bidhabár sundarí kanyá je járajá e kathá aneke bismrita haila. Aneke jánita ná. Durga-madhye práy e kathá kehai jánita ná. Ár adhik ki baliba! sei sundarí Tilottamár garbha-dháriní hailand.

Tilottamá jakhan mátri-garbhe, takhan ei bibáha káranei ámár jíhana-madhye pradhán ghaṭaná ghaṭila. Sei samaye eka-din pitá táñhár jámátáke samabhílyáháre kariyá áshrame ásilen. Ámár nikaṭ mantra-shishya baliyá paricay dilen; svargíya prabhur nikaṭ prakrita paricay páilám.

Je abadhi práneshvárke dekhilám, sei abadhi ápan citta parer haila. Tini nitya nitya pitár nikaṭ játáyát kariten, ebam anekakshan thákiten, anek kathá-bártá kabiten, galpa kariten, ámi mugdha hainá táñhár madhur bákyá-srotah shrabana-dváre pán karitám. Káya-mane táñhár dásí hailám; tinio ámáke nitánta ghriná kariten ná. Sankshepe bali, ubhaye ubhayer man jánite párilám. Táñhár sahit kathá kahilám. Je kathá ámár káne káne kahiyáchilen, ájio madhur bínár nyáy karna-randhre bájiteche.

Prána-náther nikaṭe biná-múlye citta bikray kariyáchilam bate, kintu mätár durdashá ámár citte jágarita haita; dharma bikray

karite asvíkrita hailám. Tatháca táñhár anuráger lághab haila ná. Pitáo sakal brittánta anubhabe jánite párlen. Eka-din ubhaye ei-rúp kathopakathan haitechila; antarál haite shunite pailám.

Pitá kahilen, 'ámi Bimaláke tyág kariyá kotháo thákite páriba ná. Kintu Bimalá jadi tomár dharma-patní hay, tabe ámi tomár nikáte thákiba. Ár jadi tomár se abhipráy ná tháke—'

Pitár kathá samápta ná haite haitei svargíya deb kincit rushta haiyá kahilen,

'Thákur! shúdrí-kanyáke ki prakáre bibáha kariba?'

Pitá shlesh kariyá kahilen,

'Járaja-kanyáke bibáha karile ki prakáre?'

Práñeshvar kincit kshunna haiyá kahilen, 'jakhan bibáha kariyáchilám takhan jánitám ná je, se járajá. Jáuiyá shuniyá shúdríke ki prakáre bibáha kariba; ár ápanár jyeshtá kanyá járajá haileo shúdrí nahe.'

Pitá kahilen, 'tumi bibáhe asvíkrita haile; uttam. Tomár játáyáte Bimalár anishta ghaṭiteche, tomár ár e áshrame ásibár prayojan kare ná. Tomár grihei ámár sahit sákshát haibek.'

Sei abadhi tini kiyad-dibas játáyát tyág karilen. Ámi cátakír nyáy pratidibas táñhár ágaman pratyáshá karitám; kintu kichukál áshá nisphaliní haite lágila. Bodh kari, tini ár sthir thákite párlen ná; punar-bár púrba-mata játáyát karite lágilen. Bicchedakále pranayí ki padártha, táhá jánite páriyáchilám. Ejanya punar-bár táñhár dañshan páiyá ár tata lajjá-shílá rahilám ná. Pitá táhá parjyabekshan karilen. Eka-din ámáke dékiyá kahilen,

'Ámi anáshram brata-dharma abalamban kariyáchi; cira-din ámár kanyá-sahabás ghaṭibek ná. Ámi stháne stháne parjyaṭan karite jáiba, tumi takhan kotháy thákibe?'

Ámi pitár biraháshankáy atyanta kátara haiyá rodan karite lágilám. Kahilám, 'ámi tomár sange sange jáiba.' Ábár práñeshvarke mane parila, kahilam, 'ná hay je-rúp Káshí-dháme ekákiní chilám, ekháneo sei-rúp thákiba.'

Pitá kahilen, 'Bimale! ámi tad-apekshá uttam sankalpa kariyáchi. Ámár anabasthána-kále tomár surakshak bidhán kariba. Tumi Maháráj Mánsinher naborhá Mahishír sáhacarjye nijukta thákibe.'

Ámi káñdiyá kahilám, 'tumi ámáke tyág kario ná.' Pitá kahilen, 'ná, ámi ekshane kotháo jáiba ná. Tumi ekhan Mánsinher grihe jáo. Ámi ei-khánei rahilám; pratyahai tomáke jekhiyá ásiba. Tumi tatháy ki-rúp tháka táhá bujhiyá kartabya-bidhán kariba.'

Juba-ráj! ámi tomádiger grihe puránganá hailám. Ei kaushale pitá ámáke nija jámátár cakshuppatha haite dúr karilen.

Juba-ráj! ámi tomár pitri-bhabane anek din paura-strí haiyáchilám; kintu tumi ámáke cena ná. Tumi takhan dasham barshíya bálaka-mátra, Ábanírer rája-bátíte mátri-sannidháne thákite, ámi tomár (naborhá) bimátár sáhacarjye Dillíté nijukta thákitám. Kusumer málár tulya Mahárája Mánsinher kanthe aganita-sankhyá ramaní-ráji gráthita thákita; tumi ki tomár bimátá sakalkei cinite? Jodhpur-sambhútá Úrmilá debíke tomár smaran haibe? Úrmilár gun tomár nikaṭ kata paricay diba? tini ámáke sahacáriní dásí baliyá jánitén ná; ámáke pránádhiká sahodará bhaginír nyáy jánitén. Tini ámáke sajatne náná bidyá shikháibár padabíte árúrha kariyá dilen. Táñhári anukampáy shilpa-káryádi shikhilám. Táñhári mano-ranjanárthe nritya-gíta shikhilám. Tini ámáke svayam lekhá-pará shikháilen. Ei je kadakshara-sambaddha patrí tomár nikaṭ pátháite saksham haitechí ihá kebal tomár bimátá Úrmilá debír anukampáy.

Sakhí Úrmilár kripáy áro gurutara lábh haila. Tini nija príta-cakshe ámáke jemá dekhitén, Mahárájer nikaṭ sei-rúp paricay

diten. Ámár sangítádite kincit kshamatá janmiyáchila ; tad-darshan shrabanco Mahárájer príti janmita. Je káranei hauk, Mahárája Mánsinha ámáke nija paribára-sthár nyáy bhábiten. Tini ámár pitáke bhakti kariten ; pitá sarbadá ámár sahit sákshát kariyá ásiten.

Úrmilá debír nikaṭ ámi sarbánshe sukhí chilám. Kebal eka-mátra paritáp je, je mano-mohaner janya dharma bhinna sarbatyágí haite prastut chilám, táñhár darshan páitám ná. Tini-i ki ámáke bismrita haiyáchilen ? táhá nahe. Juba-ráj, Ásmáni-námní paricárikáke ki ápanár smaran hay ? haiteo páre. Ásmánir sahit ámár bishesh sampríti ghaṭila ; ámi táháke práneshvarer sambád ánite pátháilám. Se táñhár anusandhán kariyá táñháke ámár sambád diyá ásila. Pratyuttare tini ámáke kata kathá kahiyá pátháilen ; táhá ki kahiba ; ámi Ásmánir haste táñháke patra likhiyá pátháilám, tinio táhár pratyuttar pátháilen. Punah punah ei-rúp ghaṭite lágila. Ei prakár adarshaneo paraspár katho-pakathan karite lágilám.

Ei pranálíte tin batsar kátiyá gela. Jakhan tin batsarer bicchedeo paraspár bismrita hailám ná, takhan ubhayei bujhilám, je e pranay shaibála-pushper nyáy kebal upare bhasamán nahe, padmer nyáy bhitare baddha-múl. Ki kárane balite pári ná, ei samaye práneshvarer dhairjyábashesh haila. Eka-din tini biparít ghaṭáilen. Nishá-kále ekákiní shayana-kakshe shayan kariyá-chilám, akasmát nídrá-bhanga haile stimita-dípáloke dekhilám shiyare-eka-jan manushya.

Madhura-shabde ámár karna-randhre ei bákya prabesh karilá je, práneshvari ! bhay páio ná. Ámi tomári ekánta dás.'

Ámi ki uttar diba ? tin batsarer par sákshát. Sakal kathá bhuliyá gelám—táñhár kanṭha-lagna haiyá rodan karite lágilám.

Jakhan ámár bákya-sphúrti haila, takhan táñháke jijnásá karilám,

‘Tumi keman kariyá e purí-madhye ásile ?’

Tini kahilen, 'Ásmáni ke jijnásá kara ;' tánhár samabhíbhyáháre bári-báhak dás sájiyá purí-madhye prabesh kariyáchilám ; sei parjyanta lukkáyita áchi ! '

' Ámi jijnásá karilám, 'ekhan ? '

Tini kahilen, 'ekhan ár ki ? tumi jáhá kara.'

Ámi cintá karite lágilám, ki kari ? kon dik rákhi ? citta je dike lay sei dike mati haite lágilá. Ei rúp cintá karite karite akasmát ámár shayana-kakshér dvár mukta haiyá gela. Sammukhe dekhi Maháráj Mánsinha !

Bistáre ábashyak ki ? práneshvar kárágáre ábaddha hailand. Maháráj e-rúp prakásh karilen, je táñháke rája-dande dandita kariben. Ámár hridayer madhye ki-rúp haite lágilá, tánhá bodh kari bujhite páriben. Ámi kándiyá Úrmilá debír pada-tale parílám ; átma-dosh sakal byakta karilám ; sakal dosh ápanár skandhe svíkár kariyá lailám. Pitár sahit sákshát haile táñhár-o carane lunthita hailand. Maháráj táñháke bhakti karen ; táñháke guru-bat shradhá karen ; abashya táñhár anurodh rakshá kariben. Kahilám 'ápanár jyeshtiá kanyáke smaran karun.' Bodh kari pitá Mahárájer sahit ekatre jukti kariyáchilen. Tini ámár rodane karna-pát o karilen ná. Rushta haiyá kahilen, 'pápíyasi ! tui eka-báre lajjá tyág kariyáchis.'

Úrmilá debí ámár prán-rakshártha Mahárájer nikaṭ bahu-bidha kahilen. Maháráj kahilen,

' Ámi tabe corke mukta kari se jadi Bimaláke bibáha kare ! '

Ámi takhan Mahárájer abhisandhi bujhíyá nisshabda hailand. Práneshvar Mahárájer bákye bisham rushta haiyá kahilen,

' Ámi jábaj-jíban kárágáre thákiba, seo bhála ; prándaná diba seo bhála ; tathápi shúdrí-kanyáke kakhana bibáha kariba ná. Ápani Hindu haiyá ki prakáre emat anurodh karitechen ? '

Maháráj kahilen, 'jakhan ámár bhaginíke Sháhzáda Selimer sahit bibáha dite páriyáchi, takhan tomáke bráhmaṇa-kanyá bibáha karite anurodh kariba bicitra ki ? '

Tathápi tini sammata hailen ná. Baram kahilen, 'Maháráj, jáhá haibár táhá haila. Amáke mukti diun; ámi Bimalár ár kakhana nám kariba ná.'

Maháráj kahilen 'táhá haile tumi je aparádh kariyácha táhár práyashcitta haila kai? tumi Bimaláke tyág karibe, anya-jane táháke kalankiní baliyá ghriná kariyá sparsha karibe ná.'

Tathápi áshu táhár bibáhe mati haila ná. Parisheshe jakhan ár kárágára-jantraná sahya haila ná, takhan agatyá arddha-sammata haiyá kahilen, 'Bimalá jadi ámár grihe paricáriká haiyá thákite páre, bibáher kathá ámár jíbat-máne kakhana ullekh ná kare, ámár dharma-patní baliyá kakhana paricay ná dey, tabe shúdríke bibáha kariba. Nacet nahe.'

Ámi bipula-pulaka-sahakáre táhái svíkár karilám. Ámi dhana gaurab paricayádir janya kátar chilám ná; kebal práneshvarer janya. Pitá ebam Maháráj ubhayeí sammata hailen. Ámi dásí-beshe rája-bhaban haite nija-bhartri-bhabane ásilám.

Aniccháy, para-bala-píráy, tini ámáke bibáha kariyáchilen. Eman abastháy bibáha karile ke stríke ádar karite páre? Bibáher pare prána-náth ámáke bish dekhite lágilen. Púrber pranay tatkále eke-báre dúr haila. Maháráj Máusinha-krita apamán sarbadá smaran kariyá ámáke tiraskár karién, se tiraskár o ámár ádar bodh haita. Ei-rúpe kichu kál gela; kintu se sakal paricayer-i bá prayojan ki? ámár paricay dewá haiyáche, anya kathá ábashyak nái. Kále ámi punar-bár svámi-pranaya-bhágini haiyáchilám, kintu Ábanír-patir prati táhár púrba-bat bisha-drishti rahila. Kapáler likhan! nacet e sab ghaṭibe kena.

Ámár paricay dewá shesh haila. Kebal átma-pratishruti uddhár karái ámár uddeshya nahe. Aneke mane kare ámi kula-dharma bisarjan kariyá Gar Mándáraner adhipatir nikáṭ chilám. Ámár lokántar haile, nám haite se káli ápani mucháiben, ei bhársátei ápanáke eta likhilám.

Ei patre kebal átma-bibaran-i likhilám. Jákár sambád janya ápani cancala-citta, tákár námollekh-o karilám ná. Mane karun se nám e prithibí haite lop haiyáche. Tilottamá baliyá je keha kakhana chila táká bismaran haun.”

Osmán lipi-páth samápta kariyá kahilen,

“Máta! ápani ámár jíbana-rakshá kariyáchilen, ámi ápanár pratyupakár kariba.”

Bimalá dírgha nisshvás tyág kariyá kahilen, “ár ámár prithibíte upakár ki áche? tumi ámár ki upakár karibe? tabe upakár—”

Osmán kahilen, “ámi tákái sádhan kariba.”

Bimalár cakshu projval haila, kahilen,

“Osmán! ki kahitechá? e dagdha hridaye ár kena prabancaná kara.”

Osmán hasta haite ekthí anguríya mukta kariyá kahilen, “ei anguríya grahan kara, dui ek din madhye kichu sádhan haibek ná! Katlu Khañ janma-din ágata-práy, se dibas baña utsab haiyá tháke. Praharí-gan ámode matta tháke. Sei dibas ámi tomáke uddhár kariba. Tumi sei dibas nishíthe antappura-dváre ásio; jadi tatháy keha tomáke ei-rúp dvitíya anguríya drishti karáy tabe tumi tákár sange báhire ásio; bharasá kari nishkanṭake ásite páribe. Tabé Jagad-íshvarer icchá.”

Bimalá kahilen, “Jagad-íshvar tomáke dírgha-jíbí karun, ámi adhik ki baliba.”

Bimalá ruddha-kantha haiyá ár kathá kahite párilen ná.

Bimalá Osmánke áshírbád kariyá bidáy laiben, emat samaye Osmán kahilen,

“Ek kathá sábadhán kariyá di-i. Ekákiní ásiben. Ápanár sange keha sanginí thákile, kárjya siddha haibek ná, baram pramád ghaṭibe.”

Bimalá bujhite párlen je Osmán Tilottamáke sange ánite nishedh karitechen. Mane mane bhábilen,

“Bhála, dui jan ná jáite pári, Tilottamá ekái ásibe.”

Bimalá bidáy hainen.

ASHTAM PARICCHED.

ĀROGYĀ.

Din jáy. Tumi jáhá icchá táchá kara, din jábe, rabe ná. Je abastháy icchá se abastháy tháka, din jábe, rabe ná. Pathik ! bára dárunkha jhaṭiká brishtite patita haiyácha ? ucca rabe shiropare ghanganagarjan haiteche ? jhaṭ bahiteche ? brishtite plábita haiteche ? anábrita sharíre karakábhiglát haiteche ? áshray páitecha ná ? kshanek dhairjya dhara, e din jábe, rabe na. Kshanek apekshá kara ; durdin ghucibe, sudin haibe, bhánúday haibe ; káli parjyanta apekshá kara.

Káhár ná din jáy ? káhár dukkha stháyí karibár januya din basiyá tháke ? tabe kena ásphálan kara ?

Kár din gela ná ? Tilottamá dhúláy pariyyá áche, tabu din jáiteche.

Bimalár hrit-padme *pratihinsá-kála-phani basati kariyá sárba sharír bishe jarjar kariteche, ek mühúrte táchár danshan asahya ; ek dine kata muhúrta ! tathápi din ki gela ná ?

Katlu Khán masnade ; shatru-jayí ; sukhe din jáiteche. Din jáiteche, rahe ná.

Jagatsinha rugna-sajyáy ; rogír din kata dírgha ke ná jáne ? tathápi din gela !

Din gela. Dine dine Jagatsinher árogya janmite lágila. Eka-báre Jama-danda haite nishkriti páiyá rája-putra dine dine nirápad

haite lágilen. Prathame sharírer gláni dúr ; pare kshudhá ; pare áhár ; pare bal ; sheshe cintá.

Pratham cintá—Tilottamá kotháy ? rája-putra jata árogya páite lágilen, tata sambarddhita byákulatár sahit sakalke jjinásá karite lagilen ; keha tushti-janak úttar dilek ná. Áyeshá jánen ná: Osmán bale ná ; dás dásí jáne ná, ki ingit mate bale ná. Rája-putra kantaka-shajyá-sháyír nyáy caneal hailand.

Dvitíya cintá—nija bhabishyat. “ Ki haibe ? akasmát e prashner ke uttar dite páre ? rája-putra dekhilen, tini bandí. Karuna-hriday Osmán o Áyeshár anukampáy tini kárágárer binimaye susajiita, subásita, shayana-kakshé basati karitechen ; das dasí táñhár sebá kariteche ; jakhan jáhá prayojan táhá icchá-byaktir púrbeí páitechen ; Áyeshá sahodarádhik sneher sahit táñhár jatna karitechen ; tathápi dváre praharí ; svarna-pinjara-básí, suras páníye paritripta, bihanger nyáy ruddha áchen. Kabe mukti-prápta haiben ? mukti-práptir ki sambhábaná ? táñhár sená sakal kotháy ? senápati-shúnya haiyá táháder ki dashá hailand ?

Tritíya cintá—Áyeshá. E camat-kára-káriní, para-hita-múrtimatí, keman kariyá ei mrin-may prithibíte abataran karila !

Jagatsinha dekhilen Áyeshár birám nái, shránti bodh nái, abahelá nái. Rátri din rogír shushrúshá karitechen. Jata din ná rája-putra nírog hailen tata din tini pratyaha prabháte dekhiten prabháta-súrjya-rúpiní, kusuma-dám haste kariyá lábanya-may pada-bikshepe nisshabde ágaman karitechen. Pratidin dekhiten jata-kshan snáuádi kárjyer samay atíta ná haiyá jáy tata-kshan Áyeshá se kaksha tyág kariten ná. Prati-din dekhiten kshana-kál parei pratyágaman kariyá kebal nitánta prayojan bashatah gátrrotthán kariten, jata-kshan ná táñhár jananí Begam táñhar nikaṭ kinkarí pátháiten, tata-kshan táñhár sebáy kshánta haiten ná.

Ke rugna-shajyáy ná shayan kariyáche ? jadi káháro rugna-shajyáy shiyare basiyá mano-mohiní ramaní byajan kariyá tháke tabe sei jáne roge o sukh.

Páthak! tumi Jagatsinher abasthá pratyakshíbhúta karite cáha? tabe mane mane sei shajyáy shayan kara, sharíre byádhijantraná anúbhúta kara; smaran kara je, shatru-madhye bandí haiyá ácha; tár par sei subásita, susajjita, susnigdha shayana-kaksha mane kara. Shajyáy shayan kariyá tumi dvára-páne cáhiyá ácha; akasmát tomár mukh praphulla haiyá uṭhila; ei shatru-purímadhye je tomáke sahodarer nyáy jatna kare sei ásiteche. Se ábár ramaní, jubatí, púrna-bikasita-padma. 'Amani shayan kariyá eka-drishṭe cháhiyá ácha; dekha ki múrti! íshat, íshat mátra dírgháyatan, tad-upajukta gaṭhan, mahá-mahima debí-pratimá-svarúp! prakriti-niyamita rájní-svarúp! dekha ki lalit páda-bikshep, gajendra-gamana shuniyácha? se ki? marála-gaman bala? ai páda-bikshep dekha; surer lay, bádye hay; ai páda-biksheper lay, tomár hridaya-madhye haitech. Haste ai kusumá-dám dekha, hasta-prabháy kusum malin haiyáche dekhiyácha? kanṭher prabháy svarna-hár dípti-hín haiyáche dekhiyácha? tomár eaksher palak paṭe ná kena? dekhiyácha ki sundar gríbá-bhangí? dekhiyácha prastara-dhabal gríbár upar keman nibiṛa kuncita kesha-guccha pariyáche? dekhiyácha tat-párshve keman karna-bhúshá duliteche? mastaker íshat, íshat mátra bankim bhangí dekhiyácha? o kebal íshat dairghya hetuk. Ata eka-drishṭe cáhitecha kena? Áyeshá ki mane karibe?

Jata-din Jagatsinher roger shushrúshá ábashyak haila, tata-din parjyanta Áyeshá pratyaha ei-rúp anabarata táháte níjukta rahilen. Krame jeman raja-putrer roger upasham haite lágila, temani Áyeshár o játayát kamite lágila; jakhan rája-putrer rog nisshesh haila, takhan Áyeshár Jagatsinher nikat játayát práy eka-báre shesh haila, kadácitdui eka-bár ásiten, táhá o jakhan ásiten práy Osmáner samabhíbyáháre ásiten. Jeman shítárta byaktir anga haite krame krame beládhikye raudra sariyá jáy, Áyeshá sei-rúp krame krame Jagatsinha haite árogya-kále sariyá jáite lágilen.

Eka-din griha-madhye aparáhne Jagatsinha gabákshe dáñráiyá durger báhire drishti-pát karitechen: kata lok abádhe nija nija ípsita bá prayojaníya stháne játayát kariteche. Raja-putra dukkhita

haiyá táchádiger abasthár sahit átmábasthá tulaná karitechilen. Eka-stháne kayek jan lok mandalí-krita haiyá kona byakti bá bastu beshtan púrbak dán̄ráiyáchila. Rája-putrer tat-prati drishti-pát haila. Bujhite párlen, je loka-gulin kona ámode níjukta áche, man diyá kichu shuniteche. Madhyastha byakti kc, bá bastuти ki, táchá kumár dekhite páitechilen ná. Kichu kautúhal janmila. Kiyat-kshan pare kayek jan shrotá caliyá gele kumárer kutúhal nibáran haila; dekhite páilen mandalí-madhye ek byaktí eka-kháná puthir nyáy kayek khandá patra laiyá táchá haite ki pariyá shunáiteche. Ábritti-kartár ákár dekhiyá rája-kumárer kichu kautuk janmila. Tácháke manushya balile o balá jáy, bajrágháte patra-bhrashta madhyamákár tálá-gách balile o balá jáy. Práy sei-rúp dírgha, prasthe-o tad-rúp; tabe tálá-gáche kakhana tádrisha-guru násikábhár nyasta hay ná. Ákárengit ubhayai samán; puthi paríte paríte páthak je hát nárá máthá nárá nák nárá dite-chilen, rája-kumár táchá abák haiyá dekhite lágilen. Iti-madhye Osmán griha-madhye ásiyá upasthit' hailand.

Paraspar abhibádan pare Osmán kahilen,

“Ápani gabákshe anya-manaska haiyá ki dekhitechilen ?”

Jagatsinha kahilen, “saral káshtha-bishesh, dekhile dekhite páiben.”

Osmán dekhiyá kahilen “rája-putra, iháke kakhana dekhen nái.”

Rája-putra kahilen, “ná.”

Osmán kahilen, “o ápanádiger bráhman, kathá-bártáy bára saras; o byaktike Gar Mándárane dekhiyáchilám.”

Rája-kumár antakkarane cintita hailand. Gar Mándárane chila? tabe e byakti ki Tilottamár kona sambád balite páribe ná?

Ei cintáy byákul haiyá kahilen,

“Maháshay, uhár nám ki ?”

Osmán cintá kariyá kahilen, “uhár námти kichu kathin, hathát smaran hay ná, Gana-pat? ná;—

“Ganapat—Gajapat—ná; Gajapat?”

“Gajapat? Gajapat edeshíya nám nahe, athaca dekhitechí o byakti Bángálí.”

“Bángálí baṭe, Bhaṭṭácarjya. Uhár ektá upádhi áche, ilm—ilm ki?”

“Maháshay, Bángálír upádhite ilm shabda byabahár hay ná. Ilmke Bángáláy bidyá kahe. Bidyábhúshan bá Bidyábágish haibe.”

“Háň háň, bidyá ki ektá,—rasun, Bángáláy hastíke ki bale balun dekhi.”

“Hastí.”

“Ár.”

“Kari, dantí, báran, nága, gaja—”

“Háň háň, smaran haiyáche; uhár nám Gajapati Bidyá-diggaj.”

“Bidyádiggaj! camatkár upádhi! jeman nám temani upádhi. Uhár sahit álap karite bára kautúhal janmiteche.”

Osmán Khán ektu ektu Gajapatí kathá-bártá shuniyáchilen; bibecaná karilen, ihár sahit kathopakathane kshati haite páre ná. Kahilen, “kshati ki?”

Ubbaye nikastha bahish-kakshe giyá bhritya-dvárá Gajapatike áhván kariyá ánilen.

NABAM PARICCHED.

DIGGAJ SAMBÁD.

Bhritya-sange Gajapati Bidyádigga j kaksha-madhye prabesh karile rája-kumár jijnásilen, “ápani bráhman ?”

Diggaj hasta-bhangí sahit kahilen,

“Jában merau sthitá debá jábad Gangá mahítale,

Asáre khalu sansáre, sáram shvashura-mandiram.”

Jagatsinha hásya sambaran kariyá pranám karilen. Gajapati áshírbád karilen, “Khudá Khán bábu-jíke bhála rákhun.”

Rája-putra kahilen, “maháshay, ámi Mochalmán nahi, ámi Hindu.”

Diggaj mane karilen, “beṭá Jaban, ámáke pháňki diteche ; ki ektá matlab áche ; nahile ámáke dákibe kena ?” Bhaye bishannabádane kahilen “Khán Bábu-jí, ámi ápanáke cini ; ápanár anne pratípalan, ámáy kichu baliben ná, ápanár shrí-caraner dás ámi.”

Jagatsinha dekhilen, ihá o ek bighna. Kahilen, “maháshay, ápani bráhman, ámi rájput, ápani erúp kahiben ná ; ápanár nám Gajapati Bidyádigga ?”

Diggaj bhábilen, “ai ~~so~~ ? nám cay. Ki bipade phelibe ?” kara-jore kahilen,

“Dohái Shekh-jír ! ámi gharib ! ápanár páye paṛi.”

Jagatsinha dekhílen bráhman je-rúp bhíta haiyáche táháte spashtatah uhár nikat kona kárjya-siddhi haibek ná. Ataeb bishay-ántare kathá kahibár janya kahilen, “ápanár háte o ki puthi ?”

“Ajná e Mánik-pírer puthi.”

“Bráhmaner háte Mánik-pírer puthi !”

“Ajná—ajná, ámi bráhman chilám, ekhan ta ár bráhman nai.”

Rája-kumár bismayápanna hailen, birakta o hailen. Kahilen,

“ Se ki ? ápani Gar Mándárane thákiten ná ? ”

Diggaj bhábilen, “ ei sarba-násh- karila ; ámi Bírendrasinher durge thákítám ṭer páiyáche ? Bírendrasinher je dashá kariyáche, ámár o tái karibe.” Bráhman tráse káñdiyá phelila. Raja-kumár kahilen, “ o ki o.”

Diggaj hát kacaláite kacaláite kahilen, “ dohái Khán bábá ! ámáy mera ná bábá ! ámi tomár gholám bábá ! tomár gholám bábá.”

“ Tumi ki bátul haiyácha ? ”

“ Ná bábá ! ámi tomárai dás bábá ! ámi tomárai bábá ! ”

Jagatsinha agatyá bráhmanke susthir karibár janya kahilen “tomár kona cintá nái, tumi ekṭu Mánik-pirer puthi para, ámi shuni.”

Bráhman Mánik-pírer puthi laiyá sur kariyá parite lágila. Je-rúp játrár bálak adhikárír kána-malá kháiyá gít gáy, Diggaj panditer sei dashá haila.

Kshanek pare rája-kumár punar-bár jijnásá karilen, “ ápani bráhman haiyá Mánik-pírer puthi paritechilen kena ? ”

Bráhman sur thámáiyá kahila, “ ámi mochalmán haiyáchi.”

Rája-putra kahilen, “ se ki ? ” Gajapati kahilen, “ jakhan mochalmán báburá gaṛe elen, takhan ámáke kahilen, je áy báman tor játi máriba. Ei baliyá táñhárá ámáke dhariyá laiyá giyá murghir pálo ráñdhiyá kháwáilen.”

“ Pálo ki ? ”

Diggaj kahilen “ átap cául ghriter pák.”

Rája-putra bujhilen padárthaṭá ki. Kahilen, “ baliyá jáo.”

Diggaj kahilen, “ táhár par ábár ámáke kalmí paráilen.”

“ Kalimá paráilen ? ”

“ Tár par ámáke balilen, ‘ tui mochalmán haiyáchis ’ ; sei abadhi ámi mochalmán.”

Rája-putra ei abasare jijnásá karilen,

“ Ár ár sakaler ki haiyáche ? ”

“ Ár ár bráhman sakalei ai-rúp mochalmán haiyáche.”

Rája-putra Osmáner mukha-páne drishti karilen. Osmán rája-putra-krita nirbák tiraskár bujhite páriyá kahilen, “ rája-putra iháte dosh ki ? mochalmáner bibecanáy Mahammadíya dharmai satya dharma ; bale hauk chale hauk, satya-dharma-pracáre ámáder mate adharma nái, dharmai áche.”

Rája-putra uttar ná kariyá Bidyádigga jke prashna karite lágilen.

“ Bidyádigga maháshay ! ”

“ Ájne ekhan Shekh Diggaj.”

“ Ácchá, táí, Shekh-jí, gaer ár káhár o sambád ápani jánen ná ? ”

Osmán rája-putrer abhipráy bujhite páriyá udbigna hailen. Diggaj kahilen,

“ Ár Abhirám Svámí paláyan kariyáchen.”

Rája-putra bujhilen, nirbodhke spashta spashta jijnásá ná karile kichui shunite páiben ná. Kahilen, “ Birendrasinher ki haiyáche ? ”

Bráhman kahilen, “ Nawáb Katlu táňháke kátiyá pheliyáchen.”

Rája-putrer mukh rakta-barna haila. Osmánke jijnásá karilen “ se ki ? e bráhman alík kathá kahiteche ? ”

Osmán gambhír bhábe kahilen, “ Nawáb bicár kariyá rája-bidrohí jnáne prána-danda kariyáchen.”

Rája-putrer cakshu-madhye agni projvala haila.

Osmánke jijnásilen, “ár ektá nibedan karite pári ki? kárjya ki ápanár abhimate haiyáche?”

Osmán kahilen, “ámár parámarsher biruddhe.”

Rája-kumár bahu-kshan nistabdha haiyá rahilen. Osmán su-samay páiyá Diggajke kahilen, “tumi ekhan bidáy haite pára.”

Diggaj gátrotthán kariyá caliyá jáy, kumár táchár hasta-dhárana-púrbak nibáran kariyá kahilen, “ár ek kathá jijnásá, Bimalá kothá?”

Bráhman nisshvás tyág karila, ekṭu rodan o karila. Kahila, “Bimalá ekhan Nawáber upa-patní.”

Rája-kumár bidyud-drishtite Osmáner prati cáhiyá kahilen, “eo satya?”

Osmán kona uttar ná kariyá bráhmanke kahilen, “tumi ár ki karitechá? caliyá jáo.”

Rája-putra bráhmaner hasta driḥhatara dháran karilen, jáibár shakti nái. Kahilen, “ár o eka-muhúrta raha; ár ektá kathá-mátra.” Tánhár árakta locan haite dvi-guna-tara agni bisphuran haitechila, “ára o ektá kathá. Tilottamá?”

Bráhman uttar karila, “Tilottamá o Nawáber upa-patní haiyáche. Dás dásí laiyá táchárá svacchande áche.”

Rája-kumár bege bráhmaner hasta nikshēp karilen, bráhman parite parite rahila.

Osmán lajjita haiyá mridu-bhábe kahilen,

“Ámi senápati mátra.”

Rája-putra uttar karilen,

“Ápani pishácer senápati.”

DASHAM PARICCHED.

PRATIMÁ BISARJAN.

Balá báhulya je Jagatsinher se rátre nídrá ásila ná. Shajyá agni-bikírna-bat, hridaya-madhye agni jvaliteche. Je Tilottamá marile Jagatsinha prithibí shúnya dekhiten, ekhan se Tilottamá prána-tyág karilen ná kena, ihái paritáper bishay haila.

Se ki? Tilottamá marila ná kena? Kusuma-sukumár deha mádhurjya-may, komaláloke beshtita. Je deha, je-dike Jagatsinha nayan phirán sei dike mánasik darshane dekhite pán, se deha shmaskána-mrittiká haibe? ei prithibí—asíma prithibíte kotháo se deher cihna-mátra thákibe ná? Jakhan ei-rúp cintá karen Jagatsinher cakshe dara-dara bári dhárá paríte tháke; amani ábár durátmá Katlu Khánr bihára-mandirer smriti hridaya-madhye bidyud-bat camakita hay, sei kusuma-sukumár bapu pápishta Pátháner anka-nyasta dekhite pán, ábár dárunágnite hriday jvalite tháke.

Tilottamá táñhár hridaya-madhye mandirádhishthátrí debimúrti.

Sei Tilottamá Páthán-bhabanc?

Sei Tilottamá Katlu Khanr upapatní?

Ár ki se múrti Rájpute árádhaná kare?

Se pratimá svahaste sthána-cyuta karite sankocan kará ki Ráj-puter kulocita?

Se pratimá Jagatsinher hridaya-madhye baddha-múl haiyáchila. Táháke unmúlita karite múládhár hridayo bidírna haibe. Keman kariyá cirantan janya se mohiní múrti bismrita haiben? se ki hay? jata-din medhá thakibe, jata-din asthi majjá shonita-nirmita deha thákibe, tata-din se hridayeshvarí haiyá birá karibe!

Ei sakal utkaṭa-cintáy rája-putrer maner sthiratá dúre thákuk, buddhiro apabhransha haite lágila, smriti bishrinkhalá haite lágila; nishá-shesheo dui kare mastaka-dháran kariyá basiyá áchen, mastishka ghruriteche, kichui álocaná karibár ár shakti nái.

Ek bhábe bahu-kshan basiyá Jagatsinher anga bedaná karite lagila; mánasik jantranár pragáṛhatáy sharíre jvarer nyáy santáp janmila; Jagatsinha bátáyana-sannidháne giyá dáñráilen.

Shítal naidágh báyu ásiyá Jagatsinher laláṭa-sparsha karila. Nishá andhakár; ákásh anibíra meghábrita; nakshatrábalí dekhá jáiteche ná, kadácit sacal megha-khander ábaranábhýantare kona kshín tárá dekhá jáiteche; dúrastha brikshe-shrení andhakáre paraspas mishrita haiyá tamo-may prácíra-bat ákásha-tale rahiýáche; nikaṭastha brikshe brikshe khadyota-málá híraka-cúrna-bat jvaliteche; sammukhastha ek tarágé ákásh brikshe pratibimba andhakáre aspashta-rúp sthita rahiýáche.

Megha-sprishta shítal naisha báyu-sanlagne Jagatsinher kincit daihik santáp dúr haila. Bátáyane hasta-rakshá púrbak tad-upari mastak nyasta kariyá dáñráilen. Unnidráy bahu-kshanábadhi utkaṭ mánasik jantraná sahane abasanna haiyáchilen; ekshane snigdha bayu-sparshe kincit cintáy birata hailen, ekṭu anya-manaska hailen; eta-kshan je churiká-sanchálane hriday biddha haitechila, ekshane táhá dúr haiyá apekshá-krita tíkshnatá-shúnya nairáshya mano-madhye prabesh karite lágila. Áshá tyág karái adhik klesh; eka-bár mano-madhye nairáshya sthiratara haile ár tata klesha-kar hay ná. Astrághátai samadlik klesha-kar; táhár para je kshata hay táhár jantraná stháyí baṭe, kintu tata utkaṭ nahe. Jagatsinha nírashár mridutara jantraná bhog karite lagilen. Andhakár nakshatra-hín gagan prati cáhiyá, ekshane niija hridayákáshao je tad-rúp andhakár nakshatra-hín haila, sajala-cakshe táhái bhábitc lagilen. Bhúta-púrba sakal mridu-bhábe smarana-pathe ásite lágila; bályá-kál, kaishora-pramod, sakal mane paríte lágila. Jagatsinher citta táháte magna haila; krame adhik anya-manaska haite lagilen, krame adhik sharír shítal haite lágila; klánti-bashe cetanápaharan haite lágila; bátáyan abalamban kariyá Jagatsinher tandrá ásila. Nidritábastháy rája-kumár svapna dekhilen; gurutara jantraná-janak svapna dekhite lagilen; nidrita badane bhrú-kuṭí haite lágila; mukhe utkaṭ klesha-byanjak bhangí haite lágila; adhar kampita, bicalita haite lágila; laláṭ gbarémákta haite lágila; kare dríṛha-mushti baddha haila.

Camaker sahit nídrá-bhangá haila ; ati byaste kumár kaksha-madhye páda-cáran karite lágilen ; kata-kshan cirúp jantraná bhog karite lágilen táchá nisheet balá sukaṭhin ; jakhan prátassúrjya-kare harmya-prákár dípta haitechila, takhan Jagatsinha harmya-tale biná shajyáy, biná upádháne lambamán haiyá nídrá jáitechilen.

Osmán ásiyá tácháke uṭháilen. Rája-putra nídrothita haile, Osmán tácháke abhibádan kariyá táchár haste eka-kháni patra dilen. Rája-putra patra haste laiyá niruttare Osmáner mukha-páne cáhiyá rahilen. Osmán bujhilen, rája-putra átma-bihval haiyáchen. Ataeb ekshane prayojaníya kathopakathan haite páribe ná, bujhite páriya kahilen,

“ Rája-putra ! ápanár bhú-shajyár káran jijnásá karite ámár kau-túhal nái. Ei patra-prerikár nikaṭ ámi pratishruta chilam je, ei patra ápanake diba ; je kárane cta din e patra ápanáke dii nái, se káran dúr haiyáche. Ápani sakal jnáta haiyáchen. Ataeb patra ápanár nikaṭ rákhiyá calilám, ápani abasara-mata páṭh kariben ; aparáhne ámi punar-bár ásiba. Pratyuttar dite cáhen tácháo laiyá lekhikár nikaṭ preran karite páriba.”

Ei baliyá Osmán rája-putrer nikaṭ patra rákhiyá prasthán karilen.

Rája-putra ekákí basiyá sampúrna-sanjná-prápta hailen. Bimalár patra páṭh karite lágilen. Ádyopánta páṭh kariyá agni prastuta kariyá tácháte patra nikshep karilen. Jata-kshan patra-kháni jvalite lágila tata-kshan tat-prati drishti-pát karite lágilen. Jakhan patra nissheshe dagdha haiyá gela, takhan ápaná ápani kahite lágilen, smriti-cihna agnite nikshep kariyá nisshesha karite párlám ; smritio ta santápe puríteche, nisshesha hay ná kena ? ”

Jagatsinha ríti-mata prátakkritya samápan karilen. Pujá áhnik shesh kariyá bhakti-bhábe ishta-debke pranám karilen ; pare kara-jore úrddhva-drishṭi kariyá kahite lágilen, “ guru-deb ! dáske tyág kariben ná. Ámi rája-dharma pratipálan kariba ; kshatra-kulocita kárjya kariba ; o páda-padmer prasád bhikshá kari. Bidharmir upapatní e citta haite dúr kariba ; tácháte sharír patan hay, anta-kále

tomáke páiba. Manushyer jáhá sádhya táchá karitechí, manushyer jáhá kartabya táchá kariba. Dekha guru-deb ! tumi antarjámí, antastal parjyanta drishti kariyá dekha, ár ámi Tilottamár pranaya-prárthí nahi, ár ámi táchár, darshanábhiláshí nahi ; kebal kál bhúta-púrba smriti anukshan hriday dagdha kariteché. Ákánksháke bisarjan diyáchi, smriti-lop ki haibe ná ? guru-deb ! o pada-prasád bhikshá kari ! nacet smaraner jantraná sahya hay ná.”

PRATIMÁ BISARJAN HAILA !

Tilottamá takhan dhúli-shajyáy ki svapna dekhitechila ! e ghor andhakáre, je ek nakshatra prati se cáhiyáchila, seo tácháke ár kara-bitaran karibe ná. E ghor jhaṭikáy je latáy prán báñdhiyáchila, táchá chiñrila ; je bheláy buk diyá samudra pár haitechila, se bhelá ḍubila !

EKÁDASH PARICCHED.

GRIHÁNTAR.

Aparáhne kathámata Osmán rája-putra samakshe upasthit haiyá kahilen,

“ Juba-ráj ! pratyuttar pátháibár abhipráy haiyáche ki ? ”

Juba-ráj pratyuttar líkhiyá rákhiyáchilen, patra haste laiyá Osmánke dilen. Osmán lipi haste laiyá kahilen,

“ Ápani aparádh laiben ná ; ámáder paddhati áche, durga-básí keha káháke patra-preran karile, durga-rakshakerá patra páth ná kariyá páthán ná.”

Juba-ráj kincit bishanna haiyá kahilen, “ eta balá báhulya. Ápani patra khuliyá paṛun ; abhipráy hay pátháiyá diben.”

Osmán patra khuliyá páth kárlén. Táháte ei mátra lekhá chila.

“Manda-bhágini ! ámi tomár anurodh bismrita haiba ná. Kintu tumi jadi pati-bratá hao, tabe shíghra pati-pathábalamban kariyá átma-kalanka lop karibe.

JAGATSINHA.”

Osmán patra-páth kariyá kahilen, “Rája-putra ! ápanár hriday ati kaṭhin.”

Rája-putra níras kariyá kahilen, “Páthán apckshá nahe.”

Osmáner mukh ekṭu árakta haila. Kincit karkash bhangíte kahilen, “bodh kari Páthán sarbánshe ápanár sahit abhadratá ná kariyá thákibe.”

Rája-putra kupita o hailen lajjita o hailen. Ebam kahilen, “ná maháshay ! ámi nijer kathá kahitechi ná. Ápani ámár prati sarbánshe dayá prakásh kariyáchen. Ebam bandí kariyá o prána-dán diyáchen ; sená-hantá shatrur sánghátik pírár shamatá karáiyáchen ;— je byakti kárábáse shrinkhalábaddha thákibek, táháke pramodágáre bás karáitechen. Ár adhik ki kariben ? kintu ámi bali ki,— ápanáder bhadratá-jále jaṛita haitech ; e sukher parinám kichu bujhite páritechi ná. Ámi bandí hai, ámáke kárágáre sthán din, e dayár shrinkhal haite mukta karun ; ár jadi bandí ná hai, tabe ámáke e hema-pinjare ábaddha rákhár prayojan ki ?”

Osmán sthira-citte uttar karilen, “rája-putra ! ashubher janya byasta kena ? amangalke dákite hay ná, ápanii áise.”

Rája-putra garbita bacane kahilen, “ápanár e kusuma-shajyá cháriyá kárágárer shilá-shajyáy shayan kará rájputerá amangal baliyá gane ná ?”

Osmán kahilen, “shilá-shajyá jadi amangaler caram haita, tabe kshati ki ?”

Rája-putra Osmán prati tíbra drishti kariyá kahilen, “jadi Katlu Khánke samucit danda dite ná párilám, tabe maranei bá kshati ki ?”

Osmán kahilen, “juba-ráj ! sábadhán ! Pátháner je kathá sei káj.”

Rája-putra hásya kariyá kahilen, “senápati, ápani jadi ámáke bhaya-pradarshan karite ásiyá tháken, tabe jatna biphal jnán ‘karun.’”

Osmán kahilen, “raja-putra, ámará paraspar sannidháne erúp paricita áchi, je mithyá bágárambar káhár o uddeshya haite páre ná. Ámi ápanár nikaṭ bishesh kárjya-siddhir janya ásiyáchi.”

Jagatsinha kincit bismita hainen. Kahilen, “anumati karun.”

Osmán kahilen, “ámi ekshane je prastáb kariba, táhá Katlu Khánr ádesh mate karitechí jániben.”

Ju. “Uttam.”

O. “Shraban karun. Rájput Pátháner juddhe ubhay kul kshay haiteché.”

Rája-putra kahilen, “Páthán-kul kshay karái juddher uddeshya.”

Osmán kahilen, “satya baṭe, kintu ubhay kul nipát byatíta eker ucched kata-dúr sambhábaná, táháo dekhite páitechén. Gar Mándáran-jetri-gan nitánta bala-hín nahe dekhiyáchen.”

Jagatsinha íshan-mátra sahásya haiyá kahilen,

“Táňhárá kaushala-may baṭen.”

Osmán kahite lágilen, “jáhái hauk. Átma-garimá ámár uddeshya nahe. Mughal samráter sahit anudin bibád kariyá Pátháner Utkale tishthána sukher haibek ná. Kintu Mughal samrát o Páthán-digake kadáca nija-kara-talastha karite páriben ná. Ámár kathá átma-shlághá bibecaná kariben ná. Ápani ta rája-nítijna baṭen, bhábiyá dekhun, Dillí haite Utkal kata dúr. Dillíshvar jena Mánsinher báhu-bale ebár Páthán jaya karilen; kintu kata din táňhár jaya patáká edeshe uřibe ! Maháráj Mánsinha sassanya pashcát haiben, ár Utkale Dillíshvarer adhikár lop haibe. Iti-púrbe o ta

Ákbar Sháh Utkal jay kariyáchilen, kintu kata din tathákár kara-gráhí chilen? ebár o jay karile, ebár o táhái ghaṭibe. Ná hay ábár sainya-preran kariben; ábár Utkal jay karun, ábár Páthán svádhín haibe. Páthánerá Bángáli nahe; kakhanao adhínatá svíkár kare nái; eka-jan-mátra jíbita thákite kakhana svíkár karibeo nái; ihá nisheit kahilám. Tabe ár Rájput Pátháner shonite pri-thibí plábita kariyá káj ki?”

Jagatsinha kahilen, “ápani ki-rúp karite balen?”

Osmán kahilen, “ámi kichui balitechí ná. Ámár prabhu sandhi karite balen.”

Ju. “Ki-rúp sandhi?”

O. “Ubbay pakshei kincit lághab svíkár karun. Nawáb Katlu báhu-bale Banga-desher je ansha jay kariyáchen, táhá tyág karite prastut áchen. Ákbar Sháh o Uriṣhyár svatva tyág kariyá sainya laiyá jáun, ár bhabishyate ákraman karite kshánta thákun. Iháte Bádsháher kona kshati nái, baram Pátháner kshati. Ámará jáhá kleshe hasta-gata kariyáchi, táhá tyág karitechí; Ákbar Sháh jáhá hasta-gata karite páren nái, táhái tyág karitechén.”

Rája-kumár shraban kariyá kahilen, “uttam kathá; kintu e sakal prastáb ámár nikaṭe kena? sandhi-bigráher kartá Maháráj Mánsinha; táñhár nikaṭ dút preran karun.”

Osmán kahilen, “Mahárájer nikaṭ dút preran kará haiyáchila; durbhágya-bashatah táñhá, nikaṭ ke raṭaná kariyáche je Páthánerá maháshayer prána-háni kariyáche. Maháráj sei shoke o sei krodhe sandhir nám o shraban karilen ná; dúter katháy bishvás karilen ná; jadi maháshay svayam sandhir prastába-kartá hayen, tabe tini sammata haite páren.”

Rája-putra Osmáner prati punar-bár sthira-drishti kariyá kahilen,

“Sakal kathá parishkár kariyá balun. Ámár hastákshar preran karileo Mahárájer pratíti janmibár sambhábaná. Tabe ámáke svayam jáite kena kahitechén?”

O. “Táhár káran ei je, Maháráj Mánsinha svayam ámádiger abasthá sampúrna abagata nahen ; ápanár nikat̄ prakrita bala-battá jánite páriben. Ár maháshayer anurodhe bishesh kárjya-siddhir sambhábaná ; lipi-dvárá se-rúp nahe. Sandhir áshu ek phal ei haibe, je ápani punar-bár kárá-mukta haiben. Sutarám Nawáb Katlu Khán siddhánta kariyáchen, je ápani e sandhite abashya anu-rodh kariben.”

Ju. “ Ámi pitri-sannidhane jáite asvíkrita nahi.”

O. “Shuniyá sukhí hailám ; kintu ár o ek nibedan áche. Ápani jadi ai-rup sandhi-sampádan karite ná páren, tabe ábár e durga-madhye pratyágaman karite angíkár kariyá jáun.”

Ju. “ Ámi angíkár karilei je pratyágaman kariba táhár nishcay ki ? ”

Osmán hásiyá kahilen, “táhá niscay baṭe. Rájputer bákyá je langhan hay ná táhá sakalei jáne.”

Rája-putra santushta haiyá kahilen, “ámi angíkár karitechí, je pitár sahit sákshát parei ekákí durge pratyágaman kariba.”

O. “ Ár kona bishayo svíkár karun ; táhá hailei ámará nisshesh bádhita hai. Ápani je Mahárájer sákshát lábh karile ámádiger básanánujáyí sandhir udjogí haiben táháo svíkár kariyá jáun.”

Rája-putra kahilen, “senápati maháshay ! e angíkár karite pári-lám ná. Dillír samrát̄ ámádigake Páthán-jaye nijata kariyáchen ; Páthán jayai kariba. Sandhi karite nijukta karen nái, sandhi kariba ná. Kimbá se anurodhao kariba ná.”

Osmáner mukha-bhangíte santosh athaca kshobh ubhayai prakásh haila ; kahilen,

“Juba-ráj ! ápani Rájputer nyáy uttar diyáchen ; kintu bibecaná kariyá dekhun ápanár muktir ár anya upáy nái.”

Ju. “ Ámar muktite Dillíshvarer ki ? Rájput kuleo anek rája-putra áche.”

Osmán kátar haiyá kahilen, “Juba-ráj! ámár parámarsha shunun, e abhipráy tyág karun.”

Ja. “Kena maháshay?”

O. “Rája-putra; spashta kathá kahitechí; ápanár dvárá kárjya siddhi haibek baliyái Nawáb Sáhib ápanáke e parjyanta ádare rákhiyáchilen; ápani jadi táháte bakra hayen, tabe ápanár samúha pírá ghaṭáiben.”

Ja. “Ábár bhaya-pradarshan! ei mátra ámi kárá-báser prártthaná ápanáke jánaiyáchi.”

O. “Juba-ráj! kebal kárá-básei jadi Nawáb tripta hayen, tabe mangal jániben.”

Jubaráj bhrú-bhangí karilen. Kahilen, “ná hay Bírendra-sinher rakta-srotah briddhi karáiba.” Cakshu haite táñhár agni-sphulinga nirgata haila.

Osmán kahilen, “ámi bidáy hailám. Ámár kárjya ámi karilám, Katlu Khánr ádesh anya dút mukhe shraban kariben.”

Kichu pare kathita dút ágaman karila. Se byakti sainik purusher besha-dhári, sádháran padátik apekshá kichu ucca-padastha sainiker nyáy. Táhár samabhíbyáhári ár cári jan astra-dhári padá-tik chila. Rája-putra jijnásá karilen, “.tomár kárjya ki?”

Sainik kahila, “ápanár básá-griha paribartan karite haibek.”

“Ámi prastut áchi, cala,” baliyá Rája-putra dúter anugámi hailen.

DVÁDASH PARICCHED.

ALAUKIK ABHARAN.

Mahotsab upasthit. Adya Katlu Khánr janma-din. Dibase ranga, nritya, dán, áhár, pán ityádite sákalei byáprita chila. Rátre tatodhik. Ei-mátra sáyáhna kál uttírna haiyáche; durga-madhye áloka-may; sainik, sipáhí, umará, bhritya, paura-barga, bhikshuk, madyapa, nat, nartakí, náyak, náyiká, bádak, aindra-jálík, pushpa-bikretá, gandha-bikretá, támbúl-bikretá, áháriya-bikretá, shilpa-kárjyotpanna drabya-játa bikretá; ei sakale cátur-dík paripúrna! Jatháy jáo, kebal dípa-málá; gíta-bádyá, gandha-bári, pán, pushpa, bází, beshyá. Antappura-madhye-o katak katak ai-rúp. Nawáber böhára-griha apekshá-krita sthiratar, kintu apekshá-krita pramoda-may. Kakshe kakshe rajata-díp, sphátika-díp gandha-díp, snigdho-jjval álok barshan kariteche; sugandhi-kusuma-dám pushpádháre, stambhe, shajyáy, ásane, ár pura-básinídiger ange biráj kariteche; báyu ár goláber gandher bhár bahan karite páre ná; aganita dásí-barga, keha bá haima-kárjya-khacita basan, keha bá icchá-mata níl, lohit, shyámal, pátaládi barner cína-bás, paridhán kariyá anger svarnálankár prati díper áloke ujjval kariyá bhramiteche. Táhárá jáhádiger dásí, se sundarírá kakshe kakshe basiyá mahá-jatne beshabinyás karitechilen. Áj Nawáb pramoda-mandire ásiyá sakalkei laiyá pramod kariben; nritya-gít haibe. Jáchár jáhá abhíshta, se táhá siddha kariyá laibek. Keha áj bhrátár cákari kariyá diben ásháy mátháy ciruní zore ditechilen. Apará, dásír sankhyá briddhi kariyá laiben bhábiyá, alaká-guccha bakshapparjyanta námáiyá dilen. Káháro naba-prasúta putrer dána-svarúp kichu-sampatti hasta-gata kará abhilásh, ejanya gande raktimá-bikásh karibá abhipráye gharshan karite karite rudhir báhir karilen. Keha bá Nawáber kona preyasí lalanár naba-prápta ratnálankárer anurúp alankár kámanáy caksher níce ákarna kajjala lepan karilen. Kona candíke basan paráite dásí peshwáz mánáiyá phelila; candí táhár gále ekṭá cápar márlén. Kona pragalbhár bayo-máhátmye kesha-ráshir bhár krame shithila-múl haiyá ásitechila, kesha-binyásá-kále dásí ciruní dite kataktí cul cirunír sange uṭhiyá ásila; dekhiyá keshá-dhikáríní dara-bigalita cakshe ucca-rabe kándite lágilén.

Kusuma-bane sthala-padminí-bat, bihanga-kule kalápiní-bat ek sundarí besha-binyás samápan kariyá, kakshe kakshe bhraman karite-chilen. Adya káháro kotháo jáite pratibandhak chila ná. Je-khánkár je saundarjya, bidhátá se sundaríke táchá diyáchen ; je stháner je alankár, Katlu Khán táchá diyáchila, tathápi se ramanír mukha-madhye kichu-mátra saundarjya-garba bá alankára-garba-cihna chila ná. Ámod, hási, kichui chila ná. Mukha-kánti gambhír sthir, cakshe kaṭhor jválá.

Bimalá ei-rúp, purí-madhye stháne stháne bhraman kariyá ek susajjí-bhúta grihe prabesh karilen, prabeshánantar dvár argala-baddha karilen. E utsaber dineo se kaksha-madhye ektí mátra kshínálok jvalitechila. Kaksherek pránta-bháge eka-kháni pálang chila, sei pá lange ápáda-mastak shajyottara-cchade ábrita kariyá keha shayan kariyáchila. Bimalá pálanger párshve dáñráiyá mridu-svare kahilen,

“ Ámi ásiyáchi.”

Shayán byakti camakiter nyáy mukher ábaran dúr karila.

Bimaláke cinite páriyá, shajyottara-cchad tyág kariyá, gátrrot-thán kariyá basila, kona uttar karila ná.

Bimalá punarapi kahilen,

“ Tilottamá ! ámi ásiyáchi.”

Tilottamá tathápi kona uttar karilen ná. Sthira-drishtite Bimalár mukha-prati cahiyá rahilen,

Tilottamá ár se brírá-sankucitá báliká nahe. Tad-dande tácháke sei kshináloke dekhile bodh haita, je dash batsar parimáu bayo-briddhi haiyáche. Deha atyanta shírna ; mukh malin. Paridhán eka-kháni sankírnáyatan malina bás. Abinyasta kesha-bháre dhúli-ráshi jarita haiyá rahiyáche. Ange alankárer lesha nái ; kebal púrbe je alankár paridhán kariten táchár cihna rahiyáche mátra.

Bimalá punarapi kahilen,

“ Ámi ásiba baliyáchilám—ásiyáchi. Kathá kahitechá ná kena ? ”

Tilottamá kahilen, “ je kathá chila táhá sakal kahiyáchi. Ár ki kahiba ? ”

Bimalá Tilottamár svare bujhite párlen, je Tilottamá rodan karitechilen ; mastake hasta diyá táňhár mukh tuliyá dekhilen, cakshur jale mukh plábita rahiyáche ; ancál spáraha kariyá dekhilen ancál sampúrna ardra. Je upádháne máthá rákhiyá Tilottamá shayan kariyáchilen, táháte hát diyá dekhilen, táháo plábita. Bimalá kahilen,

“ Eman dibá-nishi káňdile sharír kay din bahibe ? ”

Tilottamá ágraha-sahakáre kahilen,

“ Bahiyá káj ki ? eta din rahila kena ei manas-táp.”

Bimalá niruttar hainen. Tinio rodan karite lágilen.

Kiyat-kshan pare Bimalá dírgha-nisshvás parityág kariyá kahilen,

“ Ekhan ájikár upáy ? ”

Tilottamá asantóshér sahit Bimalár alankárádir dike punar-bár cakshuppát kariyá kahilen,

“ Upáyer prayojan ki ? ”

Bimalá kahilen,

“ Báchá ! tacchílya kario ná ; ájo ki Katlu Khánke bishesh jána ná ? ápanár abakásh abhábeo baťe, ámádiger shok nibáranártha abakásh dewár abhilásheo baťe, e parjyanta durátmá ámádigake kshamá kariyáche ; áj parjyanta ámádiger abasarer je símá táhá púrbei baliyá diyáche. Sutarám áj ámádigake nritya-sháláy ná dekhile ná jáni ki pramád karibe táhá balite pári ná.”

Tilottamá kahilen,

“ Ábár pramád ki ?”

Bimalá kincit sthir haiyá balilen,

“ Tilottamá eka-báre nirásh hao kena ? ekhano ámádiger prán áche, dharma áche ; jata din prán áche, tata din dharma rákhiba.”

Tilottamá takhan kahilen, “ tabe má ! ei sakal alankár khuliyá phela ; tumi alankár pariyácha, ámár eakshus-shúl haiyáche.”

Bimalá íshat hásiyá kahilen,

“ Báchá, ámár sakal ábharan ná dekhiyá ámáke tiraskár kario ná.”

Ei baliyá Bimalá niya paridheya bása-madhye lukkáyita ek tíkshna-dhár churiká báhir karilen ; dípa-prabháy táchár shánita phalak bidyud-bat camakiyá uthila. Tilottamá bismita o bishushka-mukhí haiyá jijnásá karilen,

“ E kotháy páile ?”

Bimalá kahilen, “ kál parjyanta antappura-madhye eka-jan nútan dásí ásiyáche dekhiyácha ? ”

Ti. “ Dekhiyáchi—Ásmání ásiyáche.”

Bi. “ Ásmanír dvárá ihá Abhirám Svámír nikat haite ánáiyáchi.”

Tilottamá nisshabda haiyá rahilen ; táchár hriday kampita haite lágila. Kshanek pare Bimalá jijnásá karilen, “ tumi e besh adya tyág karibe ná ? ”

Tilottamá kahilen “ ná.”

Bi. “ Nritya-gítádite jáibe ná ? ”

Ti. “ Ná.”

Bi. “ Táháteo nistár páibe ná.”

Tilottamá káñdite lágilen. Bimalá kahilen,

“ Sthir haiyá shuna, ámi tomár nishkritir upáy kariyáchi.”

Tilottamá ágraha-sahakáre Bimalár mukha-páne cáhiyá rahilen.
Bimalá Tilottamár haste Osmáner anguríya diyá kahilen,

“ Ei anguríya rákha ; nritya-grihe jáio ná ; arddha-rátre e
dike utsab sampúrna haibek ná ; se parjyanta ámi Páthánke nibritta
rákhite páriba, ámi je tomár bimátá táhá se jániyáche, tumi ámár
sáksháte ásite páribe ná ei chale nritya-gít samádhá parjyanta
táhár darshana-báñchá kshánta rákhite páriba. Arddha-rátre antap-
pura-dváre jáio ; tatháy ár ek byakti tomáke ei-rúp ár ek anguríya
dekháibe. Tumi nirbhaye táhár sange gaman kario, jekháne laiyá
jáite balibe, se tomáke tatháy laiyá jáibek. Tumi táháke Abhirám
Svámír kuñíre laiyá jáite kahio.”

Tilottamá shuniyá camat-krita hahlen ; bismaye hauk bá áhláde
hauk, kiyat-kshan kathá kahite párlen ná, pare kahilen,

“ E brittánta ki ? e anguríya tomáke ke dila ? ”

Bimalá kahilen, “ se sakal bistar kathá ; anya-samaye abakásha-
mata kahiba. Ekshane nissankoca-citte jáhá balilám táhá kario.”

Tilottamá kahilen, “ tomár ki gati haibe ? tumi ki prakáre
báhir haibe ? ”

Bimalá kahilen, “ ámár janya cintá kario ná. Ámio anya
upáye báhir haiyá kál práte tomár sahit milita haiba.”

Ei baliyá Bimalá Tilottamáke prabodh dilen. Kintu tini je
Tilottamár janya nija mukti-path rodh karilen táhá Tilottamá
kichui bujhite párlen ná.

Aneka-din Tilottamár mukhe harsha-bikásh hay nái ; Bimalár
kathá shuniyá Tilottamár mukh áj harshotphulla haila.

Bimalá dekhiyá antare pulaka-púrna hahlen. Báshpa-gada-gada-
svare kahilen, “ tabe ámi ekshane calilám.”

Tilottamá kincit sankocer sahit kahilen, “ dekhitechi tumi
durger sakal sambád páiyácha, ámádiger átmíya-barga kotháy, ke
keman áche baliyá jáo.”

Bimalá dekhilen e bipad-ságareo Jagatsinha Tilottamár mano-madhye jágitech. Bimalá raja-putrer nishthur patra páiyáchilen ; táháte Tilottamár námollekho nái ; e kathá Tilottamá shunile kebal dagdher upar dagdha haiben mátra ; ataeb se sakal kathá kichu-mátra ná baliyá uttar karilen,

“ Jagatsinha ei durga-madhyei áchen ; tini shárírik kushale áchen.”

Tilottamá nírab haiyá rahilen.

Bimalá cakshu muchite muchite tathá haite gaman karilen.

TRAYODASH PARICCHED.

ANGURÍYA PRADARSHAN.

Bimalá gaman karile par, ekákiní kaksha-madhye basiyá Tilottamá je sakal cintá karitechilen, táhá sukh dukkha ubhayeri káran. Pápátmár pinjar haite je áshu mukti páibár sambhábaná haiyáche, e kathá muhur-muhuh mane paríte lágila ; kintu kebal ei kathái nahe, Bimalá je táñháke pránádhik sneha karen, Bimalá haitei je táñhár uddhár haibár upáy haila, ihá punah punah mano-madhye ándolan kariyá dvi-gun sukhí haite lágilen. Ábár bhábite lágilen, “mukta hailei bá kothá jáiba ? ár ki pitri-griha áche ?” Tilottamá ábár káñdite lágilen. Sakal cintár samatá kariyá ár ek cintá mano-madhye pradípta haite lágila. “ Raja-kumár tabe kushale áchen ? kotháy áchen ? ki bhábe áchen ? tini-o ki bandí ?” ei bhábite bhábite Tilottamá báshpákula-locaná haite lágilen. “ Há adrishta ! Rája-putra ámár-i janya bandí. Táñhár carane prán dileo ki ihár shodh haibe ? ámi táñhár janya ki kariba ?” Ábár bhábite lágilen, “ tini ki kárágáre áchen ? keman se kárágár ? sekháne ki ár kehai jáite páre ná ? tini kárágáre basiyá ki bhábitech ? Tilottamá baliyá ki táñhár mane paríteche ? paríteche bai ki ? ámi-i je táñhár e jantranár mól ! ná jáni mane mane ámáke kata kaṭu balitech.” Ábár bhábitech “se ki ? ámi e kathá kena bhábi ! tini ki káháke kaṭu balen ? tá nay, tabe ei áshanká, jadi

ámáke bhuliyá giyá tháken. Ki jadi ámi Jabana-griha-básiní haináchi baliyá ghrináy ámáke ár mano-madhye sthán ná den.” Ábár bháben, “ná ná—tá kena kariben ; tinio jeman durga-madhye bandí ámio temani bandí-mátra ; tabe kena ghriná kariben ? tabu-o jadi karen, tabe ámi táñr páye dhariyá bujháiba. Bujhiben ná ? bujhiben bai ki. Ná bujhen táñhár sammukhe prana-tyág kariba. Áge águne parikshá haita, kalite táhá hay ná ; ná hauk ámi ná hay táñhár sammukhe águne prána-tyágai kariba ! ” Ábár bháben, “kabei bá tañhár dekhá páiba ? keman kariyá tini mukta haiben ? ámi mukta haile ki kárjya-siddha haila ? e anguríya bimátá kotháy páilen ? táñhár muktir janya e kaushal hay ná ? e anguríya táñhár nikat pátháile hay ná ? ke ámáke laite asibe ? táhár dvárá ki kona upáy haite párite ná ? bhála, táháke jijnásá kariba ki bale. Eka-bár sáksháto ki páite páriba ná ? ” Ábár bháben, “keman kariyá bá sákshát karite cáhiba ? sákshát hailei bá ki baliyái kathá kahiba ? ki kathá baliyái bá maner jválá júráiba.”

Tilottamá abirata cintá karite lagilen.

Eka-jan paricáriká griha-madhye prabesh karila.

Tilottamá táháke jijnásá karilen, “rátri kata ? ”

Dásí kahila, “dvitíya prahar atíta haiyáche.” Tilottamá dásír bahir-gaman pratíkshá karite lágilen. Dásí prayojan samápan kariyá caliyá gele, Tilottamá Bimalá-pradatta anguríya laiyá kaksha-madhyá haite játrá karilen. Takhan ábár mane áshanká haite lágila ; pá káñpe hriday káñpe ! mukh shukháy ; eka-pade agra-sar eka-pade pashcát haite lágilen. Krame sáhase bhar kariyá antappura-dvárparjyanta gelen. Paura-barga Khojá Habshí prabhriti sakalei pramode byasta ; keha táñháke dekhila ná ; dekhileo tat-prati mano-jog karila ná ; kintu Tilottamár bodh haite lágila, jena sakalei táñháke lakshya kariteche. Kona krame antappura-dvár parjyantá ásilen ; tatháy praharí-gan ánande unmatta. Keha nídrita, keha jágrate acetan, keha arddha-cetan. Keha táñháke lakshya karila ná ; eka-jan mátra dváre dandáyamán chila ; seo praharír besha-dhári. Se Tilottamáke dekhiyá kahila,

“ Ápanár hâte ángati áche ? ”

Tilottamá sabhaye Bimalá-datta anguríya dekháilen, praharí beshí uttama-rúpe sei angurí niríkshan kariyá nija hastastha anguríya Tilottamáke dekháila. Pare kahila, “ ámár sange ásun, kona cintá nái.”

Tilottamá cancala-citte praharí sange sange calilen. Antapura-dváre praharí-gan je-rúp shithila-bhábápanna, sarbatra praharí-gan práy sei-rúp Bishesh adya rátre abárita-dvár, kehai kona kathá kahila ná. Prahari Tilottamáke laiyá náná dvár, náná prakoshtha, náná prángana-bhúmi, atikram kariyá ásite lágila. Parisheshe durga-pránte phaṭake ásiyá kahila, “ ekshane kotháy jáiben ájná karun, laiyá jái.”

Bimalá ki baliyá diyáchilen táhá Tilottamár smaran haila ná. Áge Jagatsinhake smaran haila. Ichá praharíke kahen, “ jatháy rája-putra áchen tatháy laiyá cala.” Kintu púrba-shatru lajjá ásiyá bairitá sádhila. Kathá mukhe báñdhiyá ásila. Prahari punar-bár jijnásá karila, “ kotháy laiyá jáiba ? ”

Tilottamá kichui balite páriilen ná ; jena jnána-shúnya hainen, ápaná-ápani-i hrit-kampa haite lágila. Nayane dekhite, karne shunite pán ná ; mukh haite ki kathá báhir haina táháo kichu jánite páriilen ná ; praharí karne arddha-spashta “ Jagatsinha ” shabdaṭi prabesh karila.

Prahari kahila, “ Jagatsinha ekshane kárágáre ábaddha áchen, se anyer agamya. Kintu ámár prati emat ájná áche je, ápani jatháy jáite cáhiben tatháy laiyá jáiba. Ásun.”

Prahari durga-madhye punaprabesh karila. Tilottamá ki karitechen, kotháy jáitechen, kichui bujhite ná páriyá kaler puttalír nyáy sange sange phirilen ; sei bhábe táhár sange sange calilen. Prahari kárágára-dváre gaman kariyá dekhila je, anyatra praharí-gan je-rúp pramodásakta haiyá nija nija kárjye shaithilya kariteche, ekháne se-rúp nahe, sakale-i sva sva stháne satarka áche. Eka-janke jijnásá karila rája-putra kon stháne áchen ? se anguli-nirdesh

dvárá dekháiyá dila. Anguríya-báhak praharí kárágára-rakshíke jijnásá karila bandí ekshane nidrita ná jágarita áchen? kárágára-rakshí kaksha-dvár parjyanta gaman kariyá pratyágaman púrbak kahila,

“ Bandír uttar páiyáchi, jágiyá áche.”

Anguríya-báhak praharí rakshíke kahila, “ ámáke o kakshér dvár khuliyá dáo, ei strí-lok sákshát karite jábek.”

Rakshí camat-krita haiyá kahila, “ se ki ! emat hukm nái tumi ki jána ná ? ”

Anguríya-báhak kárágárer praharíke Osmáner sánketik auguríya dekháila. Se tat-kshanát nata-shir haiyá, kakshér dvárodgháṭan kariyá dila.

Rája-kumár kaksha-madhye ek sámánya caupáyár upar shayan kariyáchilen ; dvárodgháṭan shabda shuniyá kautuhala-prajukta dvára-prati cáhiyá rahilen. Tilottamá báhir dike dvárer nikáti parjyanta ásiyá ár ásite párilen ná. Ábár pá cale ná ; dvára-párshve kabát dhariyá dáñräiyá rahilen.

Anguríya-báhak Tilottamáke griha-madhye prabesh karite an-icchuk dekhiyá kahila,

“ E ki ? ápani ekháne bilamba karen kena ? ” tathápi Tilottamár pá uṭhila ná.

Prahari punar-bár kahila, “ ná ján tabe pratyágaman karun. e dáñräibár sthán nahe.”

Tilottamá pratyágaman karite udyata hailen. Ábár se dike o pá sare ná. Ki kare ! prahari byasta haila. Bhábite bhábite ápanár ajnáta-sáre Tilottamá ek pá agrasar hailen. Tilottomá kaksha-madhye prabesh karilen.

Kaksha-madhye prabesh kariyá rája-putrer darshana-mátra ábár Tilottamár gati-shakti rahit haila, ábár dvára-párshve prácír abalambane adho-mukbe dáñräilen.

Rája-putra prathame Tilottamáke cinite párilen ná. Strí-lok dekhiyá bismita hailen. Ramaní prácír dhariyá adho-mukhe dáňráila, nikaṭe áise ná dekhiyá ár o bismayápanna hailen. Shajyá haite gátrotthán kariyá dvárer nikaṭe ásilen, niríkshan kariyá dekhi-
len, cinite párilen.

Tilárddha janya nayane nayane milita haila. Tat-kshanát Tilottamár cakshu amani prithibí-páne námila; kintu sharír íshat sammukhe helila, jena rája-putrer caran-tale patita haiben.

Rája-putra kinchit pashcáte sariyá dáňráilen; amani Tilottamár deha mantra-mugdha-bat stambhita haiyá sthir rahila. Kshanaprashphuṭita hrít-padma sange sange shukháiyá ut̄hila. Rája-putra kathá kahilen,

“Bírendrasinher kanyá ?”

Tilottamár hridaye shel bindhila. “Bírendrasinher kanyá ?” Ekhankár ki ei sambodhan ? Jagatsinha ki Tilottamár nám o bhuliyá giyáchen ? Ubhayei kshanek nírab haiyá rahilen. Punar-bár rája-putra kathá kahilen,

“Ekháne ki abhipráye ?”

“Ekháne ki abhipráye !” ki prashna ! Tilottamár mastak ghurite lágila; cári-dike kaksha, shajyá, pradíp, prácír sakal-i jena ghuriyá beráite lágila; abalambanártha prácíre mastak diyá dáňráilen.

Rája-putra aneka-kshan pratyuttar pratyásháy dáňráiyá rahilen; kc pratyuttar dibe ? pratyuttarer sambhábaná ná dekhiyá kahilen,

“Tumi jantraná páitechá, phiriyá jáo, púrba-kathá bismrita hao.”

Tilottamár ár bhram rahila ná, akasmát briksha-cyuta ballí-bat bhú-tale patitá hailen.

CATURDASH PARICCHED.

MOHA.

Jagatsinha ánata haiyá dekhilen Tilottamár spanda nái. Nija bastra-dvárá byajan karite lágilen, tathápi táchár kona sanjná-eihna ná dekhiyá, praharíke dákilen.

Tilottamár sangí táchár nikaṭe ásila. Jagatsinha tácháke kahilen,

“Ini akasmát murechitá haiyáchen. Ke iháñr sange ásiyáche. Tácháke ásiyá shushrúshá karite bala.”

Prahari kahila, “kebal ámi-i sange ásiyáchi.” Rája-putra bismayápanna haiyá kahilen, “tumi !”

Prahari kahila, “ár keha áise nái.”

“Tabe ki upáy haibe ? kona paura-dásíke sambád kara.”

Prahari calila. Rája-putra, ábár tácháke dákiyá kahilen, “shuna, apar káháke sambád dile gola-jog haibe. Ár áj rátre kei bá pramod tyág kariyá ihár sahájye ásibe ?”

Prahari kahila, “seo baṭe. Ár, káhákei bá praharírá kárágáre prabesh karite dibe ? anya lokke kárágáre ánite ámár sahas hay ná.”

Rája-putra kahilen, “tabe ki kariba ? ihár eka-mátra upáy áche ; tumi Jhaṭiti dásír dvárá Nawáb-putrí nikaṭ e kathár sambád kara.”

Prahari druta-bege tad-abhipráye calila. Rája-putra sádhyamata Tilottamár shushrúshá karite lágilen. Takhan rája-putra mane ki bhábitechilep, ke balibe ? cakshe jal ásiyáchila ki ná ? ke balibe ?

Rája-kumár ekákí kárágáre Tilottamáke laiyá atyanta byasta hailén. Jadi Áyeshár nikaṭ sambád jáite ná páre, jadi Áyeshá kona upáy karite ná páren, tabe ki haibe ?

Tilottamár krame alpa alpa cetaná haite lágiла. Sei kshanei mukta dvára-pathé Jagatsinha dekhite páilen je, praharír sange duiṭí strí-lok ásiteche. Eka-jan abagunṭhana-batí. Dúr haite, abagunṭhana-batír unnata-sharír, sangíta-madhur pada-binyás, lábanya-may gríbá-bhangí dekhiyá rája-putra jánite párlen je, dásí sange Áyeshá svayam ásitechen, ár jena sange sange Bharasá ásitechen.

Áyeshá o dásí praharír sange kárágára-dváre ásile dvára-rakshak anguríya-báhak praharíke jijnásá karila, “iháder o jáite dite haibe ki ?”

Anguríya-báhak kahila, “tumi jána—ámi jáni ná.” Rakshí kahila, “uttam.” Ei balyá strí-lokdigake kaksha-madhye prabesh karite nishedh karila. Nishedh shuniyá Áyeshá mukher abagunṭhan mukta kariyá kahilen,

“Prahari ! ámáke prabesh karite deha, jadi iháte tomár prati kona manda ghaṭe ámár dosh dio.”

Prahari Áyesháke cinita ná. Kintu dásí cupi cupi paricay dila. Prahari bismita haiya abhibádan karila, ebam kara-jore kahila, “Áíner aparádh márjaná hay, ápanár kothá o jáite nishedh nái.”

Áyeshá kárágára-madhye prabesh karilen. Se samaye tini hásitechilen ná, kintu mukh svatah sahásya ; bodh haila hásitechen. Kárágárer shrí phirila, káhár o bodh rahila ná je e kárágár.

Áyeshá rája-putrake abhibádan kariyá kahilen,

“Rája-putra ! e ki sambád ?”

Rája-putra ki uttar kariben ? uttar ná kariyá anguli-nirdeshe bhú-tala-sháyiní Tilottamáke dekháiyá dilen.

Áyeshá Tilottamáke niríkshan kariyá jijnásá karilen,

“Ini ke ?”

• Rája-putra sankucita haiyá kahileñ,

“Bírendrasinher kanyá.”

Áyeshá Tilottamáke kole kariyá basilen. Ár keha kona rúp sankoc karite párita; sát páñc bhábita; Áyeshá eka-báre krore tuliyá lailen.

Áyeshá jáhá kariten táhái sundar dekháita; sakal kárjya sundar karite páriten; jakhan Tilottamáke krore laiyá basilen, Jagatsinha ár dásí ubhaye manemane bhábilen, “ki sundar!”

Dásír hasta diyá Áyeshá goláb sharbat prabhriti ániyáchilen; Tilottamáke tat-samudáy seban o secan karáite lágilen. Dásí byajan karite lágila; púrbei Tilottamár cetaná haiyá ásitechila; ekshane Áyesbár shushrúsháy sampúrna-rúp sanjná-prápta haiyá uthiyá basilen.

Cári-dik cáhibá-mátra púrba-kathá mane parila; tat-kshanát Tilottamá kaksha haite nishkránta haiyá jáitechilen, kintu e rátrer sháriák o mánasik parishrame shírna tanu abasanna haiyá ásiyá-chila; jáite páriken ná, púrba kathá smaran haibá-mátra mastak ghúrnita haiyá amani ábár basiyá parilen. Áyeshá táñhár hasta dhariyá kahilen,

“Bhagini! tumi kena byasta haitechá? tumi ekshane ati durbalá, ámár grihe guyá bishrám karibe cala, pare tomár jakhan icchá takhan abhipreta stháne tomáke pátháiyá diba.”

Tilottamá uttar karila ná.

Áyeshá praharír nikat se jata-dúr jáne sakal-i shuniyáchilen, ataeb Tilottamár mane sandeha áshanká kariyá kahilen,

“Ámáke abishvás karitechá kena? ámi tomár shatru-kanyá baṭe, kintu táí baliyá ámáke abishvásiní bibecaná kario ná. Ámá haite kona kathá prakásh haibe ná. Rátri abasán haite ná haite-i je-kháne jáibe, sei-kháne dásí diyá pátháiyá diba. Keha kona kathá prakásh karibek ná.”

Ei kathá Áyeshá eman sumishta-svare kahilen, je Tilottamár tat-prati kichu-mátra abishvás haila ná, bishesh ekshane calite o ár páren ná; Jagatsinher nikat basiyá o thákite páren ná, sutarám svíkritá hailen. Áyeshá kahilen,

“Tumi ta calite páribe ná. Ei dásír upar sharírer bhar rákhiyá cala.”

Tilottamá dásír skandhe hasta rákhiyá tad-abalambane dhíre dhíre calilen. Áyeshá o rája-putrer nikaṭ bidáy hayen; rája-putra tāñhár mukha-prati cáhiyá rahilen, jena kichu baliben. Áyeshá bháb bujhite páriyá dásíke kahilen,

“Tumi iháñke ámár shayanágáre basáiyá punar-bár ásiyá ámáke laiyá jái o.”

Dásí Tilottamáke laiyá calila.

Jagatsinha mane mane kahilen, “tomáy ámáy ei dekhá shuná.” Gambhír nisshvás tyág kariyá nisshabda haiyá rahilen. Jata-kshan Tilottamáke dvára-pathe dekhá gela tata-kshan tat-prati cáhiyá rahilen.

Tilottamá o bhábitechilen, “ámár ei dekhá shuná.” Jata-kshan drishti-pathe chilen tata-kshan phiriyá cáhilen ná. Jakhan phiriyá cábilen takhan ár Jagatsinhake dekhá gela ná.

Anguriya-báhak Tilottamár nikaṭe ásiyá kahila, “tabe ámi bidáy hai ?”

Tilottamá uttar dilen ná. Dásí kahila “háñ.” Praharí kahila, “tabe ápanár nikaṭ je sánketik anguriya áche phiráiyá diun.”

Tilottamá anguriya laiyá praharíke dilen. Praharí bidáy haila.

PANCADASH PARICCHED.

MUKTA-KANTHA.

Tilottamá o dásí kaksha-madhya haite gaman karile Áyeshá shajyár upar ásiyá basilen; tatháy ár basibár ásan chila ná. Jagatsinha nikaṭe dáñräilen.

Áyeshá kabarí haite ektí goláb khasáiya tāhár dalguli nakhe chiñṛite chiñṛite kahilen,

“ Rája-kumár, bhábe bodh haiteche je ápani ámáke ki baliben. Ámá haite jadi kona karma siddha haite páre, tabe balite sankoc kariben ná; ámi ápanár kárjya karite param sukhí haiba.”

Rája-kumár kahilen, “ Nawáb-putrí, ekshane ámár kichuri bishesh prayojan nái. Se janya ápanár sáksháter abhiláshí chilám ná. Ámár ei kathá, je ámi je dashápanna haiyáchi iháte ápanár sahit punar-bár dekhá haibe emat bharasá kari ná, bodh kari ei dekhá. Ápanár kache je rine baddha áchi táhá katháy pratishodh ki kariba? Ár karjyeo kakhana je táhár pratishodh kariba se adrishter bharasá kari ná. Tabe ei bhikshá je jadi kakhana sádhyá hay, jadi kakhana anya din hay, tabe ámár prati kona ájná karite sankoc kariben ná—bhaginí jeman sahodarer prati kona ádesh karite sankoc tyág kare ápanio sei-rúp kariben.”

Jagatsinher svar etádrisna sakátar, nairáshya-byanjak, je táháte Áyesháo klishta hailand. Áyeshá kahilen, “ ápani eta nirbharasá haitechen kena? ek diner amangal para-dine tháke ná.”

Jagatsinha kahilen, “ ámi nirbharasá hai nái, kintu ámár ár bharasá karite icchá kare ná; e jíban tyág karite byatíta ár dháran karite icchá kare ná. E kárágár tyág karite básaná kari ná.”

Je karuna svare rája-putra kathá kahilen, táháte Áyeshá bismita hailand, adhikatara kátar hailand. Takhan ár Nawáb-putrí-bháb rahila ná; dúratá rahila ná; sneha-mayí ramaní, ramaní nyáy jatne, komal kara-pallabe rája-putrer kara-dháran karilen, ábár takhani táñhár hasta-tyág kariyá, rája-putrer mukha-páne úrddhva-dríshti kariyá kahilen,

“ Jagat! e dárun dukkha tomár hridaya-madhye kena? ámáke para-jnán kario ná. Jadi sahas dáo tabe bali,—Bírendrasinher kanyá ki—”

Áyeshár kathá shesh haite ná haitei rája-kumár kahilen, “ o katháy ár káj ki! se svapna bhanga haiyáche.”

Áyeshá nírabe rahilen; Jagatsinhao nírabe rahilen; ubhaye bahu-kshan nírabe rahilen; Áyeshá táñhár upar mukhábanata kariyá rahilen.

Rája-putra akasmát shihariyá uṭhilen ; táñhár kara pallabe kaboshna bári-bindu parila. Jagatsinha drishti nimna kariyá Áyeshár mukha-padma niríkshan kariyá dekhilen ; Áyeshá káñditechen ; ujjval ganda-sthale dara-dara dhárá kahiteche.

Rája-putra bismita haiyá kahilen,

“ E ki Áyeshá ? tumi káñditecha ? ”

Áyeshá kona uttar ná kariyá dhíre dhíre goláb phulti nissheshe chinna karilen. Pushpa shata-khandā haile kahilen,

“ Juba-ráj ! áj je tomár nikat e bhábe bidáy laiba, tábá mane chila ná. Ámi anek sahya karite pári, kintu kárágáre tomáke ekákí je e manappírár jantraná bhog karite rákhiyá jáiba, táhá páritechi ná. Jagatsinha ! tumi áñtr sange báhire áisa ; ashva-sháláy ashva áche, diba ; adya rátrei nija-shibire jaio.”

Tad-dandé jaḍi Ishta-Debí Bhabání sasharíre ásiyá bara-pradá haiten, tathápi rája-putra adhik camat-krita haite páriten ná. Rája-putra prathame uttar karite páriilen ná. Áyeshá punar-bár kahiñen,

“ Jagatsinha ! Rája-kumár ! esa.”

Jagatsinha aneka-kshan pare kahilen,

“ Áyeshá ! tumi ámáke kárágúr haite mukta kariyá dibe ? ”

Áyeshá kahilen,

“ Ei dandé.”

Rá. “ Tomár pitár ajnáte ? ”

Á. “ Se janya cintá kario ná, tumi shibire gele—ámi táñháke jánaiba.”

“ Prahárírá jáite dibe kena ? ”

Áyeshá kanṭha haite ratna-kanṭhi chiñriyá dekháiyá kahilen,

“ Ei puraskára-lobhe prahári path cháriyá dibek.”

Rája-putra punar-bár kahilen,

“E kathá prakásh haile tumi tomár pitár nikat̄ jantraná páibe.”

“Táháte kshat̄i ki ?”

“Áyeshá ! ámi jáibe ná.”

Áyeshár mukh shuska haila. Kshunna haiyá jijnásá karilen,
“kena ?”

Rá. “Tomár nikat̄ prána-parjyanta páiyáchi, tomár jáháte
jantraná haibe táhá ámi kadáca kariba ná.”

Áyeshá práy ruddha-kanthe kahilen,

“Nishcita jáibe ná.”

Rája-kumár kahilen, “tumi ekákiní jáo.”

Áyeshá punar-bár nírab haiyá rahilen. Ábár eakshe dara-dara
dhárá bigalita haite lágila. Áyeshá kashte ashru-sambaran karite
lágilen.

Rája-putra Áyeshár nisshabda rodan dekhiyá camat-krita hailen.
Kahilen,

“Áyeshá ! rodan karitechā kena ?”

Áyeshá kathá kahilen ná. Rája-putra ábár kahilen,

“Áyeshá ! ámár anurodh rákha, rodaner káran jadi prakáshya
bay, tabe ámár nikat̄ prakásh kara. Jadi ámár prán dán karile
tomár e nírab rodaner káran nirákaran hay, táhá ámi kariba. Ámi
je bandítva svíkár karilám, kebal ihátei kakhana Áyeshár eakshe
jal áise nái. Tomár pitár kárágáre ámár nyáy anek bandí kashta
páiyáche.”

Áyeshá áshu rája-putrer kathár uttar ná kariyá ashru-jal ancale
muchilen. Kshanek nírab nishpanda thákiyá kahilen,

“Rája-putra ! ámi ár kándiba ná.”

Rája-putra prashner uttar ná páiyá kichu kshunna hailen.
Ubhaye ábár nírabe mukhábanata kariyá rahilen.

Prakoshtha-prákáre ár ek tritíya byaktir cháyá parila ; keha táhá dekhite páilen ná. Tritíya byakti ásiyá ubhayer nikate dáñráila, tathápi dekhite páilen ná. Kshanek stambher nyáy sthir dáñráiyá pare krodha-kampita-svare ágantuk kahila,

“ Nawáb-putri ! e uttam.”

Ubhaye mukh tuliyá dekhilen, Osmán !

Osmán táñhár anucar anguríya-báhaker nikat sabishesh abagata hainyá Áyeshár sandháne ásiyáchilen. Rája-putra Osmánke se sthale dekhíyá Áyeshár janya shankánvita hailen, páche Áyeshá Osmán bá Katlu Kháñr nikat tiraskritá apamánitá han. Osmán je krodha-prakáshak svare byangokti karilen, táháte sei-rúpai sam-bhábaná bodh haila. Byangokti shunibá-mátra Áyeshá Osmáner kathár abhipráy nisshesh bujhite páilen. Muhúrta-mátra táñhár mukh rakta-barna haile. Ár kona adhairjyer cihna prakásh paila ná. Sthir svare uttar karilen,

“ Ki uttam, Osmán ? ”

Osmán púrba-bat bhangíte kahilen,

“ Nishíthe ekákiní bandí-sahabás Nawáb-putrír pakshe uttam. Bandír janya nishíthe kárágáre aniyam prabeshao uttam.”

Áyeshár pabitra citte e tiraskár sahanátita haile. Osmáner mukha-páne cáhiyá uttar karilen. Se-rúp garbita svar Osmán kakhana Áyeshár kanthe shunen nái.

Áyeshá kahilen, “ e nishíthe ekákiní kárágár madhye ásiyá ei bandír sahit álap kará, ámár icchá. Ámár karma uttam ki adham se katháy tomár prayojan nái.”

Osmán bismita haile, bismiter adhik kruddha haile ; kahilen,
“ Prayojan áche ki ná kál práte Nawáber mukhe shunibe.”

Áyeshá púrba-bat kahilen, “jakhan pitá ámáke jijnásá kariben ámi takhan tānhár uttar diba. Tomár cintá nái.”

Osmán púrba-bat byanga kariyá kahilen,

“Ár jadi ámii jijnásá kari ? ”

Áyeshá dán̄ráiyá uṭhilen. Kiyat-kshan púrba-bat sthira-drishtite Osmáner prati nírskshan karilen ; tānhár bishál lōcan áro jena barddhitáyatan haila ; mukha-padma jena adhikatara prasphuṭita haiyá uṭhila ; bhramara-krishna alakábalír sahit shiro-desh íshat eka-dike helila ; hriday, tarangándolita nibira shaibála-jala-bat ut-kampita haite lágila. Ati parishkár svare Áyeshá kahilen,

“Osmán, jadi tumi jijnásá kara, tabe ámár uttar ei je, ei bandí ámár práñeshvar ! ”

Jadi tan-muhúrte kaksha-madhye bajra-patan haita, tabe Ráj-put ki Páthán adhikatara camakita haite páriten ná. Rája-putrer mane andhakár-madhye jena keha pradíp jváliyá dila. Áyeshár nírab rodan ekhan tini bujhite páriken. Osmán katak katak ghunákshare púrbeí erúp sandeha kariyáchilen ; ebam sei janyai Áyeshár prati erúp tiraskár karitechilen, kintu Áyeshá tānhár sammukhei je mukta-kanṭhe kathá byakta kariben, ihá tānhár svapnero agocar. Osmán niruttar haiyá rahilen.

Áyeshá punarapi kakite lágilen,

“Shuna, Osmán, ábár bali, ei bandí ámár práñeshvar,—jábjaj-jíban anya keha ámár hridaye sthán páibe ná. Kál jadi badhya-bhúmi ihár shonite árdra hay”—balite balite Áyeshá shihariyá uṭhilen—“tathápi dekhibe hridaya-mandire ihár múrti pratishthá kariyá anta-kál parjyanta árádhaná kariba. Ei muhúrter par jadi ár cirantan ihár sange dekhá ná hay, kál jadi ini mukta naiyá shata mahilár madhya-bartí han, Áyeshár náme dhikkár karen, tathápi ámi iháñ premákánkshiní dásí rahiba. Áro shuna. Mane kara eta-kshan ekákiní ki kathá balitechilám? balitechilám, ámi daubárika-ganke bákye pári, dhane pári, bashí-bhúta kariyá diba ;

pitár ashva-shálá haite ashva diba ; bandí pitri-shibire ekhanai caliyá jáun. Bandí nije paláyane asvíkrita hailen. Nacet tumi eta-kshan iháñr nakhágrao dekhite páite ná.”

Áyeshá ábár ashru-jal muchilen. Kiyat-kshan nírab thákiyá anya prakár svare kahite lágilen, “Osmán, esakal kathá baliyá tomáke klesh ditechí, aparádh kshamá kara. Tumi ámáy sneha kara, ámi tomáy sneha kari ; e ámár anueit. Kintu tumi áji Áyesháke abishvásiní bhábiyácha. Áyeshá anya je aparádh karuk, abishvásiní nahe. Áyeshá je karma kare táchá mukta-kanthé balite páre. Ekhan tomár sáksháte balilám ; prayojan hay, kál pitár samakshe baliba.”

Paré Jagatsinher dike phiriyá kahilen,

“Rája-putra tumio aparádh kshamá kara. Jadi Osmán áj ámáke manappírita ná kariten, tabe e dagdha hridayer táp kakhanao tomár nikat̄ prakásh páita ná ; kakhanao manushya-karna-gocar haita ná.”

Rája-putra nisshabde dán̄ráiyá rahiyyáchen ; antakkaran santápe dagdha haitechila.

Osmáno kathá kahilen ná. Áyeshá ábár balite lágilen,

“Osmán, ábár bali, jadi dosh kariyá tháki, dosh márjaná kario. Ámi tomár púrba-mata sneha-paráyaná bhaginí ; bhaginí baliyá tumio púrba-sneher lághab kario ná. Kapáler doshe santápa-ságare jháñp diyáchi ? bhrátri-snehe nairásh kariyá, ámáy atal jale dubáio ná.”

Ei baliyá sundarí dásír pratyágaman pratíkshá ná kariyá ekákiní bahir-gatá hailen. Osmán kiyat-kshan bihvaler nyáy biná-bákye thákiyá, nija-mandire prasthán karilen.

SHORASH PARICCHED.

DÁSÍ CARANE.

Sei rajañíte Katlu Khánr bilása-griha-madhye nritya haite-chila. Tatháy apará nartakí keha chila ná—bá apar shrotá keha chila ná. Janma-dinopalakshe Mughal samráterá je-rúp párishada-mandalí madhye ámoda-paráyan thákiten, Katlu Khánr se-rúp chila ná. Katlu Khánr citta ekánta átma-sukha-rata, indriya-triptir abhiláshí. Adya rátre tini ekákí nija bilása-griha-nibásiní-gane paribeshtita haiyá táchadiger nritya-gít kautuke matta chilen. Khojá-gan byatíta anya purush tatháy ásibár anumati chila ná. Ramaní-gan keha náciteche, keha gáyiteche; keha bádyá kariteche; apar sakale Katlu Khánke beshtan kariyá basiyá shuniteche.

Indriya-mugdha-kar sámagrí sakalai tatháy pracur parimánc bartamán. Kaksha-madhye prabesh kara: prabesh karibá-mátra abirata-sincita gandha-bárir snigdha-ghráne ápáda-mastak shítal hay. Aganita-rajata-dvirada-rada-sphátkik shámádáner tíbrojjal jválá nayan jhalasita kariteche; aparimita pushpa-ráshi kotháo málákáre, kotháo stúpákáre, kotháo stabakákáre, kotháo ramaní-kesha-páshe, kotháo ramaní-kanthe, snigdhatara prabhá prakáshita kariteche. Káháro pushpa byajan, káháro pushpa ábharan, keha bá anyer prati pushpa-kshepaní preran kariteche; pushper saurabh; surabhi bárir saurabh; sugandha díper saurabh; gandha-drabya-márjita bilásiní-ganer anger saurabh; purí-madhye sarbatra saurabhe byápta. Pradíper dípti, pushper dípti, ramaní-ganer ratnálankárer dípti, sarbopari ghana ghana katáksha-barshiní káminí-mandalí ujjval nayana-dípti. Sapta-sur sanmilita madhur bínádi bádyer dhvani ákásha byápiyá uthíteche, tad-adhik parishkár madhura-niúádi ramaní-kantha-gíti táchár sahit mishiyá uthíteche; sange sange tálá-laya-milita pada-bikshepe nartakír alankára-shinjita-shabda mano-mugdha kariteche.

Ai dekha páthak! jena padma-bane hansí samíranottitha taranga-hillole náciteche; praphula padma-mukhí sabe gheriyá rahiyyáche. Dekha, dekha, ai je sundarí nílámbara-paridháná, ai jár

níla bás svarna-tárábalíte khacita, dekha ! ki bisháláyata locan ! keman megha-bat níl, ki bidyud-bat kaṭáksha. Ai je dekhitecha sundarí símanta-párshve híraka-tárá dháran kariyáche, dekhiyácha uhár ki sundar laláṭ ! prashánta, prashasta, parishkár ; e laláṭe ki Bidhátá bilása-griha líkhiyáchilen ? ai je shyámá pushpábharaná, dekhiyácha uhár keman pushpábharan sájiyáche ? nári-deha shobhár janyai pushpa-srijan haiyáchila. Ai je dekhitecha sampúrna, mridu-rakta, oshthádhar jár; je oshthádhar íshat kuncita kariyá rahiyyáche, dekha uhár sucikkan níla-bás phuṭiyá keman barna-prabhá báhír haiteche ; jena nirmal nílámbo-madhye púrna-candrálok dekhá jáiteche. Ei je sundarí marála-nindita gríbá-bhangí kariyá hásiyá hásiyá kathá kahiteche, dekhiyácha uhár keman karner kundal duliteche ? ko tumi sukeshi sundari ? kena urapparjyanta kunci-tálaka-ráshi lambita kariyá diyácha ? padma-briksha keman kariyá kála-phaniní jaṛay táhái ki dekháiteche ?

Ár, tumi ke sundari, je Katlu Khánr párshve basiyá hema-pátre surá dháliteche ? ke tumi, je sakal rákhiyá tomár púrnita-lábanya deha prati Katlu Khán ghana ghana satrishna drishti-pát kariteche ? ke tumi abyartha kaṭákshe Katlu Khánr hriday bhed kariteche ? O īnadhura kaṭáksha cini ; tumi Bimalá. Ata surá dháliteche kena ? Dhála, dhála, áro dhála,—basana-madhye churiká áche ta ? áche bai ki. Tabe ata hásitecha ki-rúpe ? Katlu Khán tomár mukha-páne cahiteche. O ki ? katáksha ! o ki, ábár ki ! ai dekha, surá-sváda-pramatta Jabanke kshipta karile. Ei kaushalei bujhi sakalke barjita kariyá Katlu Khánr preyasí haiyá basiyácha ? Ná habe kena, je hási, je anga-bhangí, je saras kathá-rahasya, je kaṭáksha. Ábár sharáb ! Katlu Khán, sábadhán ! Katlu Khán ki karibe ! Je cahani cahiyá Bimalá hárte surá-pátra diteche. O ki dhvani ? e ke gáy ? e ki mánusher gán, ná sura-ramaní gáy ? Bimalá gáyakí-diger sahit gáyiteche. Ki sur ! ki dhvani ! ki lay ! Katlu Khán, e ki ? man kotháy tomár ? ki dekhitecha ? same same hásiyá kaṭáksha kariteche, churir adhik tomár hridaye basáiteche, táhái dekhitecha ? Amani ta kaṭákshe prán haran kare, ábár sangíter sandhi-sambandha kaṭáksha. Áro dekhiyácha kaṭáksher sange sange ábár alpa mastaka-dolan ? dekhiyácha, sange sange keman karná-

bharan duliteche ? Hán ! ábár surá dhála, de mad de, e ki ! e ki ! Bimalá uṭhiyá náciteche. Ki sundar ! kibá bhangí ! de mad ! ki anga ! ki gaṭhan ! Katlu Khán ! jahán-panáh ! sthir hao ! sthir ! kámánal jvaliteche ! uh ! Katlur sharíre agni jvalite lágila. Piyálá ! áhá ! de piyálá ! meri pyári ábár ki ? er upar hásí, er upar kaṭáksha ? sharáb ! de sharáb !

Katlu Khán unmatta haila ! Bimaláke dákiyá kahila, “tumi kotháy, priyatame !”

Bimalá Katlu Khánr skandhe ek báhu diyá kahilen, “dásí shrí-carane.”—Apar kare—

Tat-kshanát bhayankar cítkár dhvani kariyá Bimaláke Katlu Khán dúre nikshep karila ; ebam jei nikshep karila amani ápanio dhará-tala-sháyí haila. Bimalá táchár baksha-sthale ámúl tíkshna churiká basáiyá diyáchilen.

“ Pisháci—shaitáni ! ” Katlu Khán ei kathá baliyá cítkár karila. Cítkár karáte mukh diyá ghar-gharí uṭhila.

“ Pisháci nahi—shaitáni nahi—Bírendrasinher bidhabá strí.” Ei baliyá Bimalá kaksha haite druta-bege paláyan karilen.

Katlu Khánr bánnishpatti-kshamatá jhaṭiti rahita haiyá ásite lágila. Tathápi sádhyá-mata cítkár karite lágila. Bibirá, jathásádhyá cítkár karite lágila. Bimaláo cítkár karite karite chuṭilen. Kakshántare giyá kathopakathan shabda pálcen. Bimalá úrddhva-shváse chuṭilen. Ek kaksha-pare dekhen tatháy praharí o khojá gan rahiyyáche. Cítkár shuniyá o Bimalár trasta-bháb dekhiyá táchará jijnásá karila “ ki haiyáche ? ”

Pratyutpanna-mati Bimalá kahilen, “sarba-násh haiyáche. Shíghra jáo, kaksha-madhye dasyu prabesh kariyáche, bujhi Nawábke khun karila.”

Praharí o khojá-gan úrddhva-shváse kakshábhimukhe chuṭila. Bimalá úrddhva-shváse antappura-dvárábhimukhe paláyan karilen Dváre praharí pramoda-klánta haiyá nidrá jáitechila, Bimalá biná

bighne dvár atíkram karilen. Dekhilen sarbatrai práy ai rúp, abádhe daurite lágilen. Báhir phaṭake dekhilen, praharí-gān jágarita. Eka-jan Bimaláke dekhiyá jijnásá karila,

“ Ke o, kothá jáo ? ”

Takhan antappura-madhye mahá koláhal uṭhiyáche, sakal lok jágriyá sei-dike chutítechila. Bimalá kahilen, “ basiyá ki karitechá, golajog shunitechá ná ? ”

Prahari jijnásá karila, “ kiser golajog ? ”

Bimalá kahilen, “ antappure sarba-násh haitechá, Nawáber prati ákraman haiyáche. ”

Prahari-gan phaṭak pheliyá daurila ; Bimalá nirbighne nishkránta hailand.

Bimalá phaṭak haite kiyad-dúr gaman kariyá dekhilen, je eka-jan purush ek briksha-tale dáñráiyá áchen. Drishti-mátra, Bimalá táñhake Abhirám Svámí baliyá cinite párlén. Bimalá táñhár nikáṭ jáilámaṭra Abhiram Svámí kahilen,

“ Ámi barai udbigna haitechilám, durga-madhye koláhal kiser ? ”

Bimalá uttar karilen, “ ámi baidhabya jantranár pratishodh kariyá ásiyáchi. Eksháne ár adhik katháy káj nái, shíghra áshrame calun ; pare sabishesh nibediba. Tilottamá áshrame giyáche ta ? ”

Abhirám Svámí kahilen, “ Tilottamá agre agre Ásmánir sahit jáitechá, shíghra sákháth haibek. ”

Ei baliyá ubhaye druta-bege calilen. Acirát kuṭíra-madhye upaníta haiyá dekhilen, kshana-púrbei Áyeshár anugrahe Tilottamá Ásmánir sange tatháy ásiyáchen. Tilottamá Abhirám Svámí pada-jugale pranata haiyá rodan karite lágilen. Abhirám Svámí táñháke sthir kariyá kahite lágilen,

“Íshvareccháy tomará durátmár hasta haite mukta haile, ekhan ár tilárddha e deshe tishthána nahe. Jabanerá sandhán páile ebáre práne máriyá prabhur mrityu-shok nibáran karibe. Ámará adya rátre esthán tyág kariyá jái cala.”

Sakalei e parámarshe sammata hailen.

SAPTA DASH PARICCHED.

ANTIM KÁL.

Bimalár paláyaner kshana-mátra parei eka-jan rája-karmacári ati-byaste Jagatsinher kárágára-madhye ásiyá kahila,

“Juba-ráj ! Nawáb Sáhiber mrityu-kál upasthit, tini ápanáke smaran kariyáchen.”

Juba-ráj camat-krita haiyá kahilen, “se ki !”

Rája-purush kahila, “antap-pura-madhye shatru prabesh kariyá Nawáb Sáhibke ághát kariyá paláyan kariyáche. Ekhan o prána-tyág hay nái, kintu ár bilamba nái, ápani jhatíti calun, nacet sákhát haibe ná.”

Rája-putra kahilen, “e samaye ámár sahit saksháter prayojan ?”

Dút kahila, “ki jáni ? ámi bártá-baha mátra.”

Juba-raj dúter sahit antappura-madhye gaman karilen. Tatháy giyá dekhen je, Katlu Khánr jíbana-pradíp satya satyai nirbán haiyá ásiyáche, andhakárer ár bilamba nái. Catur-dike Osmán, Áyeshá, mumúrshur aprápta-bayah putra-gan, patní, upapatní, dásí, amátya-barga prabhriti beshtan kariyá rahiyáche. Rodan-ádir dhvanir koláhal pariyáche ; práy sakalei ueca-rabe káñditeche ; shishu-gan ná bujhiyá káñditeche ; kebal eka-jan cítkár kariyá káñditeche ná. Se Áyeshá ; Áyeshár nayana-dháráy mukha plábita haiteche ; nisshabde pitár mastak anke dháran kariyá rahiyáchen.

Jagatsinha dekhilen, se mûrti sthir, gambhír, “ nibáta-nish-kampam iba pradípam.”

Juba-ráj prabesh mátra Khwájá Isá náme amátya táñhár kar dhariyá Katlu Khánr nikáte lailen; je-rúp ucca-svare badhirke sambháshan karite hay, sei-rúp svare kahilen,

“ Juba-ráj Jagatsinha ásiyáchen.”

Katlu Khán kshína-svare kahilen,

“ Ámi shatru, mari ;—rág dvesh tyág.”

Jagatsinha bujhiyá kahilen,

“ E samaye tyág karilám.”

Katlu Khán punarapi sei-rúp svare kahilen,

“ Jácná—svíkár.”

Jagatsinha jijnásá karilen, “ ki svíkár kariba ? ”

Katlu Khán kahilen, “ hasta.”

Abhipráy bujhiyá Osmán Jagatsinha-hasta grahan kariyá tad-upari Katlu Khánr hasta sthápan karilen.

Jagatsinher sharíre agni-brishti haila, kintu nibáran karilen ná.

Katlu Khán punarapi kahite lágilen,

“ Bálak sab—juddha—bara trishá.”

Áyeshá mukhe sharbat sincan karilen.

“ Juddha—káj nái—sandhi—

Katlu Khán nírab hailen. Jagatsinha kona uttar karilen ná. Katlu Khán táñhár mukha-páne uttara-pratíksháy cáliyá rahilen. Uttar ná páiyá kashte kahilen, “ asyíkár ? ”

Juba-ráj kahilen, “ Páthánerá Dillíshvarer prabhatva svíkár karile, ámi sandhir janya anurodh karite svíkár karilám.”

Katlu Khán punarapi arddha-sphuta-shváre kahilen,

“ Uriṣhyá ? ”

Rája-putra bujhiyá kahilen,

“ Jadi kárjya sampanna káríte pári tabe ápanár putrerá Uriṣhyá-eyuta haibek ná.”

Katlur mrityu-klesha-nipírita mukha-kánti pradípta haila. Mumúrshu kahila,

“ Ápani—muktá—Jagad-íshvara—uttam—” Jagatsinha caliyá jáñ, Áyeshá mukhábanata kariyá pitáke ki kahiyá dilen. Katlu Khán Khwájá Isár prati cáhiyá ábár prati-gaman-kári raja-putrer dike cáhilen. Khwájá Isá rájá-putrake kahilen, “ bujhi ápanár sange ár o kathá áche.”

Rája-putra pratyábartan karilen. Katlu Khán kalilen, “ kán.”

Rája-putra bujhilen, mumúrshur adhikatara nikaṭe dáñráiyá mukher nikaṭ karnábanata karilen. Katlu Khán púrbápekshá adhikatara aspashta svare balilen,

“ Bíra—”

Kshanek stabdha haiyá rahilen, pare balite lágilen, “ Birendra-sinha—trishá.”

Áyeshá punarapi adhare peya sincan karilen.

“ Bírendrasinher kanyá.”

Rája-putrake jena brisheik danshan karila; camakiter nyáy rijváyata haiyá kiçcid-dúre dáñráilen. Katlu Khán balite lágilen,

“ Pitri-híná—ámi pápishtha—uh trishá.”

Áyeshá punah punah pániyábhisincan karite lágilen. Kintu ár bákyasphuran durghat hajla. Shvás cháríte cháríte balite lágilen,

“ Dárun jválá—sádhví—tumi dekhio—”

Rája-putra kahilen, “ ki ? ” Katlu Khánr karne ei prashna megha-garjan-bat bodha haila. Katlu Khán balite lágilen,

“ Ei ka—ei kanyár—mata—pabitrá—sparsha ná dekhi nái.—Tumi—uh !—bara trishá—trishá—jái je—Áyeshá.”

Ár kathá sarila ná ; sádhyátíta parishram haiyáchila, shramá-tireka-phale nirjíba mastak bhúme garáiyá parila. Kanyár nám mukhe thákite thákite Nawáb Katlu Khánr prána-biyog haila.

ASHTÁDASH PARICCHED.

PRATIJOGITÁ.

Jagatsinha kárá-mukta haiyá pitri-shibire gamanánantara nija svíkáránujáyí Mughal Pátháne sándhi-sambandha karáilen. Páthánerá Dillíshvarer adhínatá svíkár kariyá-o Utkaládhikári haiyá rahilen. Sandhir bistárita bibaran itibritte barnaníya, esthale ati bistár nishprayojan. Sandhi samápanánte ubhay dal kichu din púrbába sthitir stháne rahilen. Naba-príti-sambardhanárthe Katlu Khánr bálak putra-digake samabhíbyáháre laiyá pradhán rája-mantrí Khwájá Isá o senápati Osmán Rájá Mánsinher shibire gaman karilen ; sárdha-shata hastí ár anyánya mahárgha drabya upádhaukan diyá rájár paritosh janmáilen ; rájá-o táñhádiger bahu-bidha sammán kariyá sakalke khilát diyá bidáy karilen.

Ei-rúp sandhi-sambandha samápan karite o shibir bhangodjog karite kichu-din gata haila.

Parisheshe Rájput-senár Pátnáy játrár samay ágata haile, Jagatsinha ek dibas aparáhne sahacar samabhíbyáháre Páthán-durge Osmán prabhritir nikat bidáy laite gaman karilen. Kárágáre sáksháter par Osmán rája-putrer prati ár sauhridya-bháb prakásh karen nái. Adya sámánya kathá-bártá kahiyá bidáy dilen.

Jagatsinha Osmáner nikat kshunna-mane bidáy laiyá Khwájá Isár nikat bidáy laite gelen. Tathá haite Áyeshár nikat bidáy laibár abhipráye calilen. Eka-jan antappura-rakshí-dvárá Áyeshár nikat sambád pátháilen, ár rakshíke kahiyá dilen, je “ bali-o Nawáb

Sáhiber lokántara-pare ár táňhár sahit sákshát hay nái. Ekshane ámi Pátnáy calilám, punar-bár sáksháter sambhábaná ati biral, ataeb táňháke abhibádan kariyá jáite cáhi.”

Khojá kiyat-kshan pare pratyágamán kariyá kahila, “Nawáb-putrí baliyá pátháilen je, tini juba-rájer sahit sákshát karite aksham ; aparádh márjaná kariben.”

Rája-putra sambarddhita-bisháde átma-shibirábhimukha hailen. Durga-dváre dekhilen Osmán táňhár pratíkshá karitechén.

Rája-putra Osmánke dekhiyá punarapi abhibádan kariyá caliyá ján, Osmán táňhar pashcát pashcát calilen. Rája-putra kahilen, “senápati maháshay, ápanár jadi kona ájná tháke, prakásh karun, ámi pratipálan kariyá kritártha hai.”

Osmán kahilen, “ápanár sahit kona bishesh kathá áche, eta sahacar sákshát táhá balite páriba ná. Sahacardigake agrasar haite anumati karun, ekáki ámár sange ásun.”

Rája-putra biná-sankoce sahacar-ganke agrasar haite baliyá diyá eká ashvárohane Pátháner sange sange calilen ; Osmán-o ashva ánáiyá árohan karilen. Kiyad-dúr gaman kariyá Osmán rája-putra-sange ek nibir shála-bana-madhye prabesh karilen. Baner madhya-sthale ek bhagna atṭáliká chila, bodh hay, ati púrba-kále kona rája-bidrohí esthale ásiyá kánanábhýantare lukkáyita chila. Shála-brikshe ghoṭak bandhan kariyá Osmán rája-putrake sei bhagna atṭálikár madhye laiyá gelen. Atṭáliká manūshya-shúnya. Madhya-sthale prashasta prángan, táhár eka-párshve ek Jábanik samádhi-khát prastut rahiyyáche, athaca shab*nái ; apar párshve citá-sajjá rahiyyáche, athaca kona mrita-deha nái.

Prángana-madhye ásile rája-kumár jijnásá karilen, “e sakal ki ?”

Osmán kahilen, “e sakal ámár ájná-krame hainyáche ; áj jadi ámár mrityu hay tabe maháshay ámáke ei kabara-madhye samádhi-stha kariben, keha jánibe ná ; jadi ápani deha-tyág karen tabe ei citáy bráhman dvárá ápanár satkár karáiba, apar keha jánibe ná.”

Rája-putra bismita haiyá kahilen, “ e sakal kathár tátparjya ki ? ”

Osmán kahilen, “ ámará Páthán, antakkaran prajvalita haile ucitánucit bibecaná kari ná ; e prithibí-madhye Áyeshár pranayá-kánkshí dui byaktir sthán hay ná ; eka-jan ei-kháne prána-tyág kariba.”

Takhan rája-putra ádyopánta bujhite páriyá atyanta kshubdha hailen, kahilen, “ ápanár ki abhipráy ? ”

Osmán kahilen, “ sashastra ácha, ámár sahit juddha kara, sádhyá hay ámáke badh kariyá ápanár path mukta kara, nacet ámár haste prána-tyág kariyá ámár path cháriyá dáo.”

Ei baliyá Osmán Jagatsinhake pratyuttarer abakásh dilen ná, asi-haste tat-prati ákraman karilen. Rája-putra agatyá rakshártha shíghra-haste kosh haite asi nishkráman kariyá Osmáner ágháter pratighát karite lágilen. Osmán rája-putrer prána-náshe punah punah bishamodyam karite lágilen, rája-putra bhrama-krameo Osmánke ágháter ceshtá karilen ná, kebal átma-raksháy nijukta rahilen. Ubbayei shastra-bidyáy sushikshita, bahu-kshan juddha haile, keha káhákeo parájita karite párlen ná. Phalatah Jabaner astrágháte ráj-putrer sharír kshata-bikshata haila : rudhire anga plábita haila. Osmán-prati tini eka-bárao ághát karen nái, sutarám Osmán akshata. Rakta-srábe sharír abasanna haiyá ásila dekhiyá, ár erúp sangrámc mrityu nisheay jániyá Jagatsinha kátara-svare kahilen, “ Osmán, kshánta hao ámi paráhhab svíkár karilám.”

Osmán ucca hásya kariyá kahilen,

“ Eta jánitám ná, je Rájputa senápati marite bhay páy ; juddha kara, ámi tomáy badh kariba, kshamá kariba ná. Tumi jíbíte Áyesháke páiba ná.”

Rája-putra kahilen, “ ámi Áyeshár abhiláshí nái.”

Osmán asi ghúrnita karite karite kahite lágilen, “ tumi Áyeshár abhiláshí nao, Áyeshá tomár abhiláshí ! juddha kara, kshamá nái.”

Rája-putra dúre asi nikshep kariyá kahilen,

“ Ámi juddha kariba ná. Tumi asamaye ámár upakár kariyácha ; ámi tomár sahit juddha kariba ná.”

Osmán sakrodhe rája-putrer bakshas-sthale padághát karilen, kahilen,

“ Je sipáhí juddha karite bhay páy, tácháke ei-rúpe juddha karái.”

Rája-kumárer ár dhairjya rahila ná. Shíghra haste tyakta praharan bhúmi haite uttolan kariyá shrigál-danshita sinha-bat pracandā lampha diyá rája-putra Jabanke ákraman karilen. Se durdam prahár Jaban sahya karite párlen ná, rája-putrer bishál sharírágháte Osmán bhúmi-sháyí hailand. Rája-putra táchár bakshopari árohan kariyá hasta haite asi ummocan kariyá lailen, ebam nija-karastha praharan táchár gala-deshe sthápita kariyá kahilen,

“ Keman, samara-sádh miṭiyáche ta ? ”

Osmán kahilen “ jíban thákite nahe ! ”

Rája-putra kahilen,

“ Ekhnai ta jíban shesh karite pári ? ”

Osmán balilen,

“ Kara ; nacet tomár badhábhiláshí šhatru jíbita thákibe.”

Jagatsinha kahilen,

“ Thákuk, Rájput tácháte dare ná. Tomár jíban shesh karitám, kintu tumi ámár jíban rakshá kariyáchile, ámio karilám.”

Ei baliyá dui caraner sahit Osmáner dui hasta baddha rákhiyá, eke eke táchár sakal astra sharír haite haran karilen. Takhan tácháke mukta kariyá kahilen, “ ekshane nirbighne grihe jáo, tumi Jaban haiyá rája-putrer sharíre padághát kariyáchile, ei janya tomár e dashá karilám, nacet rájputerá eta kritaghna nahe je, upakárír anga sparsha kare.”

Osmán mukta haile ár ekти kathá ná kahiyá ashvárohan púrbak eka-báre durgábhimukhe druta-gamane calilen.

Rája-putra bastra-dvárá prángana-stha kúp haite jal áharan kariyá gátra dhauta karilen. Gátra dhauta kariyá shála-taru haite ashva-mocana-púrbak árohan karilen. Ashvárohan kariyá dekhen, ashver balgáy latá gulmádir dvárá eka-kháni lipi báñdhá rahiyyáche. Balgá haite patra mochan kariyá dekhilen je, patra-kháni manushyer kesh dvárá bandha kará áche, táhár upari-bháge ei lekhá áche je, “ ei patra dui dibas madhye khuliben ná, jadi khulen tabe ihár uddeshya biphal haibe.”

Rája-putra kshanek cintá kariyá lekhaker, abhipráyánusáre kárjya karái sthir karilen. Patra kabaca-madhye rákhiyá ashve kashághát kariyá shibirábhimukhe calilen.

Rája-putra shibire upaníta haibár para-din dvitíya ek lipi dúta-haste páilen. Ei lipi Áyeshár prerita. Kintu tad-brittánta para-paricchede baktabya.

UNABINSHA PARICCHED.

ĀYESHÁR PATRA.

Áyeshá lekhání haste patra likhite basiyáchen. Mukha-kánti atyanta gambhír sthir; Jagatsinhake patra likhitechén. Eka-khána kághaz laiyá patra árambha karilen. Prathame likhilen, “pránádhik” takhani pránádhik shabda kátiyá diyá likhilen, “Rája-kumár.” “Pránádhik” shabda kátiyá “Rája-kumár” likhite Áyeshár ashru-dhárá bigalita haiyá patre pañila. Áyeshá amani se patra chiñriya phelilen; punar-bár anya kághaze árambha karilen; kintu kayek satar lekhá haite ná haite ábár patra ashru-kalankita hails. Áyeshá se lipio binashta karilen. Anya-báre ashru-cihna-shúnya eka-khanda lipi samádhá karilen. Samádhá kariyá eka-bár pañite lágilen; pañite nayana-báshpe drishti-lop haite lágila. Kona-mate lipi baddha kariyá dúta-haste dilen. Lipi laiyá dút rája-putra-shibirábhimukhe játrá karila. Áyeshá ekákiní pálang-shayane rodan karite lagilen.

Jagatsinha patra páiyá parite lágilen.

“ Raja-kumár !

Ámi je tomár sahit sákshát kari nái, se átma-dhairjyer prati ámi abishvásiní baliyá nahe ; mane kario ná Áyeshá adhírá, táchá haile ámár hridaye klesh haibe. Osmán nija hridaya-madhye agni jválita kariyáche, ki jáni ámi tomár sákshát lábh karile, jadi se klesh páy, ei janyai tomár sahit sakshát kari nái. Sákshát ná haile tumi je klesh páibe, se bharasáo kari nái. Nijer klesh—se sakal sukh dukkha Jagad-íshvara-carane samarpan kariyáchi. Tomáke jadi sáksháte bidáy dite haita, tabe se klesh anáyáse sahya karitám ; tomár sahit je sákshát haila ná, e klesho páshánír nyáy sabya karitechí.

Tabe e patra likhi kena ? ek bhikshá áche, sei janyai e patra likhilam. Jadi shuniyá tháka je, ámi tomáke sneha kari tabe táchá bismrita hao. E deha bartamáne e kathá prakásh kariba ná sankalpa chila, Bidhátár iccháy prakásh haiyáche, ekshane bismrita hao.

Ámi tomár premákánkshiní nahi. Ámár jáhá dibár táchá diyáchi, tomár nikat pratidán kichu cáhi ná. Ámár sneha emat baddha-múl je tumi sneha ná karileo ámi sukhí. Kintu se katháy ár káj ki !

Tomáke asukhí dekhiyáchilám. Jadi kakhana sukhí hao, Áyesháke smaran kariyá sambád dio. Ichá ná hay, sambád dio ná. Jadi kakhana antakkarane klesh páo, tabe Áyesháke ki smaran karibe ?

Ámi je tomáke patra likhilám, ki jadi bhabishyate likhi, tácháte loka doshibe. Ámi nirdoshí, sutarám loka doshile kshati bibecaná kario ná—jakhan icchá haibe patra likhio.

Tumi calile, ápátatah edesh tyág kariyá calile. Ei Páthánerá shánta nahe ; sutarám punar-bár tomár edeshe áshái sambhab. Kintu ámár sahit ár sandarshan haibe ná ! punah punah hridaya-madhye cintá kariyá ihá sthir kariyáchi. Ramaní-hriday je-rúp durdamániya tácháte adhik sáhas anucit.

Ár eka-bár-mátra tomár sahit sákshát kariba mánas áche. Jadi tumi e pradeshe bibáha kara, tabe ámáke sambád dio; ámi tomár bibáha-kále upasthit thákiya tomár bibáha diba. Jini tomár mahishí haiben, táñhár janya kichu sámánya alankár sangraha kariyá rákhilám, jadi samay pái svahaste paráiyá ásiba.

Ár ek prárthaná. Jakhan Áyeshár mrityu-sambád tomár nikat jáibe, takhan eka-bár edeshe ásio. Tomár námita sanduq-madhye Jähá rahila tähá ámár anurodhe grahan kario. Pitár sneher gune kanyá haiyáo je sampattir adhikárini haiyáchi tähá dhana-hín deshe rájya baliyá ganita; jadi tähá Ábanír banshe agráhya ná hay, tabe ásiyá adhikár kario.

~ Dána-patra ai sanduq-madhye páibe.

Ár ki likhiba? anek kathá likhite icchá kare, kintu nishprayojan. Jagad-íshvar tomáke sukhí kariben, Áyeshár kathá mane kariyá kakhana dukkhita haio ná.”

Jagatsinha patra-páth kariyá rodan karite lágilen, bahu-kshan támbo-madhye patra-haste páda-cáran karite lágilen. Pare akasmát shíghá-haste eka-kháná kághaz laiyá nimna-likhita patra likhiyá dúter haste dilen.

“Áyeshá, tumi ramaní-ratna! Jagater manappírái bujhi Bidhá-tár icchá! Ámi tomár kona kathárai pratyuttar likhite párilám ná. Tomár patre ámi atyanta kátar haiyáchi. Ei mátra jáni o je tomáke cira-kál pránádhiká sahodará bhaginí jnáne hridaya-madhye jatna kariba.”

Dút ei pratyuttar laiyá Áyeshár nikat pratigaman karila.

•BINSHA PARICCHED.

DÍP NIRBÁNONMUKHA.

Je parjyanta Tilottamá Ásmánir sange Áyeshár nikaṭ haite bidáy laiyá ásiyáchilen, sei parjyanta ár keha táñhár kona sambád páy nái. Tilottamá, Bimalá, Ásmáni, Ábhirám Svámí, káháro kona uddesh páwá jáy nái. Jakhan Mughal Pátháne sandhi-sambandha haila, takhan Bírendrasinha ár tat-parijaner ashruta-púrba durghaṭaná sakal smaran kariyá, ubhay pakshai sammata hailand je, Bírendrer strí kanyár anusandhán kariyá táhádigake Gar Mándá-rane punar-abasthápita kará jáibe. Sei káranei, Osmán, Khwájá Isá, Mánsinha prabhriti sakalei táhádiger bishesh anusandhán kari- len, kintu Tilottamár Ásmánir sange Áyeshár nikaṭ haite ásá byatíta ár kichui keha abagata haite párilen.ná. Parisheshe Mán- sinha nirásh haiyá eka-jan bishvásí anucarke Gar Mándá-rane sthápan kariyá ei ádesh karilen, je “tumi ei-kháne thákiyá mrita jágír-dárer stri kanyár uddesh karite tháka; sandhán páile táhá- digake durge sthápaná kariyá ámár nikaṭ jáibe, ámi tomáke puraskrita kariba, ebam anya jágír diba.”

Ei-rúp sthir kariyá Mánsinha Pátnáy gamanodjogí hailand.

Mrityu-kále Katlu Khánr mukhe jáhá shuniyáchilen tac-chra- bané Jagatsinher hridaya-madhye kona bhábántar janmiyáchila ki ná, táhá kichui prakásh páila ná. Jagatsinha artha-byay ebam shári- rik klesh svíkár kariyá táhádiger anusandhán kariyáchilen bate, kintu se jatna kebal púrba sambandher smriti-janita, ki je je apa- rápar kárane Mánsinha prabhriti sei-rúp jatna prakásh kariyá- chilen sei sei kárana-sambhúta, ki punah sancárita premánurodhe utpanna, táhá kehai bujhite páre nái. Jatna je káranei haiyá thákuk, biphal haila.

Mánsinher sená-sakal shibir bhanga karite lágila, para-din prabháte “kuc” karibe. Játrár púrba dibas ashva-balagáy prápta lipi pařibár samay upanít haila. Rája-putra kautúhalí haiyá lipi khuliyá páth karilen. Táháte kebal ei mátra lekhá áche.

“ Jadi dharma-bhay tháke, jadi brahma-shápe bhay tháke, tabe patra pátha-mátra ei stháne eká ásibe. Iti nibedan.

AHAM BRÁHMANAH.”

Rája-putra lipi-páthe camat-krita hailen. Eka-bár mane karilen, kona shatrus cáturío haite páre, jáwá ucit ki? Rája-putra-hridaye brahma-sháper bhay bhinna anya bhay prabal nahe, sutarám jáwái sthir haila. Ataeb nija anucara-bargake ádesh karilen, je jadi tini sainya-játrár madhye ná ásite páren, tabe táchárá táñhár pratíksháy thákibek ná, sainya agra-gámí hay, háni nái, pashcát Bardhamáne ki Rájmahale tini milita haite páriben. Ei rúp ádesh kariyá Jagatsinha ekákí shála-ban abhimukhe játrá karilen.

Púrba-kathita bhagnáttalíká dváre upasthit haiyá rája-putra púrba-bat shála-brikshe ashva-bandhan karilen. Itastatah dekhi- len, keha kotháo nái, pare áttalíká-madhye prabesh karilen. Dekhen prángane púrba-bat eka-párshve samádhi mandir, eka-párshve citá-sajjá rahiyáche; citá-káshther upar eka-jan bráhman basiyá áchen. Bráhman adho-mukhe basiyá rodan karitechen.

Rája-kumár jijnásá karilen, “ maháshay ki ámáke ekháne ásite ájná kariyáchen? ”

Bráhman mukh tulilen; rája-putra dekhilen Abhirám Svámí.

Rája-putrer mane eka-báre bismay, kautúhal, áhlád, ei tineri ábirbháb haila; pranám kariyá byagratár sahit jijnásá karilen,

“ Darshan janya je kata udjog páiyáchi, ki baliba. Ekháne abasthiti kena? ”

Abhirám Svámí cakshu muchiyá kahilen,

“ Ápatátab ei-khánei báš! ”

Svámír uttar shunite ná shunitei rája-putra prashner upar prashna karite lágilen. “ Ámáke smaran kariyáchen ki janya, rodanai bá kena? ”

Abhirám Svámí kahilen, “ je kárane rodan karitechí, sei káranei tomáke dákiyáchi; Tilottamár mrityu-kál upasthit! ”

Dhíre dhíre, mridu mridu, til til kariyá, joddhri-pati sei-kháne bhú-tale basiyá parílen. Takhan ádyopánta sakal kathá eke eke mane paríte lágila : eke eke antakkaraná-madhye dárun tíkshna churikághát haite lágila. Debálaye pratham pradarshan ; Shai-leshvara-sákshát pratijná ; kaksha-madhye prátham paricaye ubhayer premotthita ashru-jal ; sei kála-rátrir ghaṭaná ; Tilottamár múrcchá-bastha mukh ; Jabanágáre Tilottamár píran ; kárágára-madhye nije nirday byabahár ; pare ekshankár ei bana-báse mrityu ; ei sakal eke eke rája-kumárer hridaye ásiyá jhatiká-pragháta-bat lágite lágila. *Púrba hutáshan shata-gun pracanda jválár sahit jvaliyá uṭhila.

Rája-putra aneka-kshan mauna haiyá basiyá rahilen. Abhirám Svámí balite lágilen,

“ Je din Bimalá Jaban badh kariyá baidhabyer pratisodh kariyáchila, sei din abadhi ámi kanyá dauhitrí laiyá Jaban-bhaye, náná stháne, ajnáte bhraman karitechilám, sei din abadhi Tilottamár roger sancár. Je kárane roger sancár, táchá tumi bishesh abagata ácha.”

Jagatsinher hridaye shel biñdhila.

“ Sei abadhi tácháke náná stháne rákhiyá náná mata cikitsá kariyáchi, niye jaubanábadhi cikitsá-shástra adhyayan kariyáchi ; anek roger cikitsá kariyáchi ; anyer ajnáta anek aushadh jáni. Kintu je rog hridaya-madhye, cikitsáy táchár pratikár nái. Ei sthán ati nirjan baliyá ihár madhye ek nibhrita anshe áj páñc sát din basati karitechí. Daiba-joge ékháne tumi ásiyácha dekhiyá tomár ashva-balgyá patra báñdhíyá diyáchilám. Púrbábadhi abhilásh chila je, Tilottamáke rakshá karite ná párile, tomár sahit ár eka-bár sákshát karáiyá antima-kále táchár antakkaranke tripta kariba. Sei janyai tomáke ásite likhiyáchi. Takhanao Tilottamár árogyer bharasá dúr hay nái ; kintu bujhiyáchilám je dui din madhye kichu upasham ná haile carama-kál upasthit haibe, ejanya dui din pare patra paríbár parámarsha diyáchilám. Ekshane je bhay kariyáchilám táchái ghaṭiyáche. Tilottamár jíbaner ár kóna áshá nái. Jíbana-díp nirbánonmukh haiyáche.”

Ei baliyá Abhirám Svámí punar-bár rodan karite lágilen. Jagatsinhao rodan karitechilen.

Svámí punashea kahilen, “ akasmát tomár Tilottamá-sannidháne jáwá haibek ná ; ki jáni jadi e abastháy ulláser ádhikya sahya ná hay. Ámi púrbeí baliyá rákhiyáchi je tomáke ásite sambád diyáchi, tomár ásár sambhábaná áche. Ei kshane ásár sambád diyá ási, pashcát sákshát kario.”

Ei baliyá Paramahansa, je dike bhagnáttálikár antappur, sei dike gaman karilen. Kiyat-kshan pare pratyágaman kariyá rája-putrake kahilen, “ áisa.”

Rája-putra Paramahanser sange antappurábhimukhe gaman karilen. Dekhilen, ekṭi kaksha abhagna áche, tan-madhye, jírna bhagna pálang, tad-upari byádhi-kshíná, athaca anatibilupta-rúparáshi Tilottamá shayán rahiyáchen ; e samaye, púrba-lábanyer mridula-tara prabbá-paribeshtita rahiyáchen ;—nirbánonmukhí prabháta-tárár nyáy mano-mohiní haiyá rahiyáchen. Nikáte ekṭi bidhabá strí-lok basiyá ange hasta-márjan kariteché ; se nirá-bharaná, maliná, díná, bidhabá. Rája-kumár táháke prathame cinite páriilen ná, kisei bá ciniben, je sthira-jaubaná chila, se ekshane práciná haiyáche.

Jakhan rája-putra ásiyá Tilottamár shajyá-párshve dáñráilen, takhan Tilottamá nayan mudrita kariyáchilen. Abhirám Shvámí dákiyá kahilen,

“ Tilottame ! rája-kumár Jagatsinha ásiyáchen.”

Tilottamá nayan unmílita kariyá Jagatsinher prati cahilen,— se drishti komal, kebal sneha-byanjak ; tiraskaranábhilásher cihna-mátra barjita. Tilottamá cahibá-mátra drishti binata karilen ; dekhite dekhite locane dara-dara dhárá bahite lágila. Rája-kumár ár thákite páriilen ná ; lajjá dúre gela ; Tilottamár pada-pránte patita haiyá nírabe nayanásáre táñhár dcha-latá sikta karilen.

EKABINSHA PARICCHED.

SAPHALE NISPHALA SVAPNA.

Pitri-híná, anáthíní, rugna-shajyáy ;—Jagatsinha táhár shajyá-párshve. Din jáy, rátri jáy, ár bár din áse ; ár bár din jáy, rátri áse ; Rájput-kula-gaurab táñhár bhagna pálanger páshe basiyá shushrúshá karitechen ; sei díná, shabda-híná, bidhabár abirala kárjyer sáhájya karitechen. Ádhi-kshíná dukkhiní táñhár páne cáhe ki ná—tár shishira-nipírita-padma-mukhe púrba-káler se hási áse ki ná, táhái dekhibár ákánksháy táhár mukha-páne cáhiyá áchen.

Kotháy shibir; kotháy sená ? Shibir bhanga kariyá sená Pátnáy caliyá giyáche. Kotháy anucar sab ? Dárukeshvara-tíre prabhur ágaman pratíkshá kariteche. Kotháy prabhu ? Prabalá-tapa parishoshita sukumár kusuma-kalikáy nayana-bári-secane punar-utphulla karitechen.

Kusuma-kaliká krame punar-utphulla haite lágila. E sansáre pradhán aindra-jálík sneha ! byádhi-pratíkáre pradhán aushadh pranay ! nahile hridaya-byádhi ár ke upasham karite páre ?

Jeman nirbánonmukha díp bindu bindu taila-sancáre dhíre dhíre ábár hásiyá uṭhe, jeman nidágha-shuska ballarí ásháṛher naba-bári-sincane dhíre dhíre punar-bár bikasita hay ; Jagatsinhake páiyá Tilottamá tad-rúp dine dine punar-jíban páite lágilen.

Krame sabalá haiyá pálang-upari basite páriilen. Bimalár abartamáne dujane káche káche basiyá anek diner maner kathá sakal balite kshama-batí hainen. Kata kathá balilen, mánasa-krita kata aparádh svíkár karilen, kata anyáy bharasá mano-madhye uday haiyá mano-madhyei nibritta haiyáchila, táhá balilen ; jágrate ki nídráy kata mano-mohan svapna dekhiyáchilen, táhá balilen. Rugna-shajyáy shayane acetane je ek svapna dekhiyáchilen, eka-din táhá balilen—

Jena naba basanter shobhá-paripúrna ek kshudra parbatopari tini Jagatsinher sahit pushpa-krírá karitechilen; stúpe stúpe basanta-kusuma cayan kariyá málá gáñthilen; ápani ek málá kanþhe parilen, ár ek málá Jagatsinher kanþhe dilen; Jagatsinher kaþistha asi-sparshe málá chiñriyá gela. “Ár tomár kanþhe málá diba ná, carane nigar̄ diyá báñdhiba,” ei baliyá jena kusumer nigar̄ racaná karilen. Nigar̄ paráite gelen, Jagatsinha amani sariyá gelen; Tilottamá dharite gelen, Jagatsinha áro sariyá gelen; Tilottamá pascát pashcát dhábitá hailand; Jagatsinha bege parbat abatarana karite lágilen; pathe ek kshíná nirjhariní chila, Jagatsinhu lampha diyá pár hailand; Tilottamá strí-lok, lamphe pár haite párilen ná, jekháne nirjhariní sankírná haiyáche, sei kháne pár haiben, ei ásháy, nirjhariní dháre dháre chutiyá parbat abataran karite lágilen. Nirjhariní sankírná hawá dúre thákuk, jata já, tata áyatane báre. Nirjhariní krame kshudra nadí haila; kshudra nadí krame brihat nadí haila; ár Jagatsinhake dekhá jáy ná; tír ati ueca, ati bandhur, ár páda-cálan hay ná; tácháte ábár Tilottamár carana-talastha upakúler mríttiká khande khande khasiyá gambhír náde jale paríte lágila, níce prácanda ghúrnita jalábarta, dekhite sáhas hay ná; Tilottamá parbate punaráohan kariyá nadí-grás haite paláite ceshtá karite lágilen; path bandhur, caran cale ná; Tilottamá uecais-svare káñdite lágilen; akasmát kála-múrti Katlu Khán punar-ujjíbita haiyá táñhár patha-rodh karila; kanþher pushpa-málá amani guru-bhár lauha-shrinkhal haila; kusuma-nigar̄ hasta-cyuta haiyá átma-carane pañila; se nigar̄ amani lauha-nigar̄ haiyá berila; akasmát anga stambhita haila; takhan Katlu Khán táñhár gala-desh dhariyá ghúrnita kariyá nadi-taranga-prabáha madhye nikshep karila.

Svapner kathá samápan kariyá Tilottamá sajala-cakshe kahilen, “juba-ráj ámár e sudhu svapna nahe; tomár janya je kusuma-nigar̄ raciyá chilám, bujhi táchá átma-carane lauha-nigar̄ haiyá dhariyáche. Je kusuma-málá paráiyá chilám, táchá asir ágháte chiñriyáche.”

Juba-ráj takhan hásya kariyá kaþi-sthita asi Tilottamár pada-tale rákhilen; kahilen,

Áyeshá bujhiyáchilen je, Jagatsinher janya Áyeshá je iha-janmer sukhe jalánjali diyáchen, e kathá Jagatsinher hridaye shela-svarúp biddha rahiyyáche. Áyeshár prasanga-mátrao táňhár anutápa-kar haite páre.

Tilottamá angíkár karilen. Áyeshá kahilen, “athaca bismrita-o hai-o ná; smaranártha je cihna dii táhá tyág kari-o ná.”

Ei baliyá Áyeshá dásíke dákiyá ájná dilen. Ájná-mata dásí gaja-danta-nirmita pátra-madhyastha ratnálankár ániyá dila. Áyeshá dásíke bidáy diyá sei sakal alankár svahaste Tilottamár ange paráite lágilen.

Tilottamá dhanádhyá bhú-svámí-kanyá, tathápi se alankár-ráshir adbhuta shilpa-racaná ebam tan-madhyá-bartí bahu-múlya hírakádi ratna-rájir asálháran tíbra-dípti dekhiyá camat-kritá hailand. Bastutah Áyeshá pitri-datta nija anga-bhúshana-ráshi nashta kariyá Tilottamár janya anya-jana-durlabh ei sakal ratna-bhúshá prastuta karáiyáchilen. Tilottamá tat-tábater gaurab karite lágilen; Áyeshá kahilen,

“Bhagini, e sakaler prashansá kari-o ná. Tumi áj je ratna hridaye dháran karile, e sakal táňhár carana-renur tulya nahe.” Ei kathá balite kalite Áyeshá kata kleshe je caksher jal sambaran karilen, Tilottamá táhá kichui jánite párlen ná.

Alankára-sannibesh samádhá haile, Áyeshá Tilottamár duiťi hasta dhariyá táňhár mukha-páne cáhiyá rahilen. Mane mane bhábite lágilen, “e saral prema-pratima mukh dekhiyá ta bodh hay práneshvar kakhana manappírá páiben ná. Jadi Bidhátár anya-rúp icchá ná haila, tabe táňhár carane ei bhikshá, je jena ihár dvárá táňhár círasukh sampádan karen.”

Tilottamáke kahilen,

“Tilottame! ámi calilám. Tomár svámí byasta thákite páren, táňhár nikat bidáy laite giyá kála-haran kariba ná. Jagad-íshvar tomádigake dírghayuh kariben. Ámi je ratna-gulin dilám, ange pario. Ár ámár—tomár sár ratna hridaya-madhye rákhio.”

“Tomár sár ratna” balite Áyeshár kantha-rodh haiyá ásila. Tilottamá dekhilen, Áyeshár nayana-pallab jala-bhára-stambhita haiyá kánpiteche.

Tilottamá sama-dukkhinír nyáy kahilen, “kánditecha kena?” amani Áyeshár nayana-bári-srotah dara-darita haiyá bahite lágila.

Áyeshá ár tilárdha apekshá ná kariyá druta-bege griha-tyág kariyá giyá dolárohan karilen.

Áyeshá jakhan ápan ábása-grihe ásiyá upaníta hailen, takhan o rátri áche. Áyeshá besh tyág kariyá, shítala-pabana-path kaksha-bátayane dáñráilen. Nija parityakta basanádhik komal níla-barna gagana-mandala-madhye laksha laksha tárá-dal jvaliteche; mridu-pabana-hillole andhakára-sthita briksa sakaler patra mukharita haiteche. Durga-shire pecak mridu-gambhír ninád kariteche. Sammukhe durga-prákár-múle, je-kháne Áyeshá dáñráiyá áchen, táchár-i níce jala-paripúrna durga-parikhá nírabe ákásha-paṭa-prati-bimba dháran kariyá rahiyáche.

Áyeshá bátayane basiyá anek kshan cintá karilen. Anguli haite ekti anguríya unmocita karilen. Se anguríya garaládhár.

Eka-bár mane mane karitechen, “ei ras pán kariyá ekhan-i sakal trishá nibáran karite pári.” Ábár bhábitechílen, “ei kájer janya ki Bidhátá ámáke sansáre pátháiyá-chilen? jadi e jantraná sahite ná párilám tabe nári-janma grahan kariyáchilám kena? Jagatsinha shuniyá-i bá ki baliben?”

Ábár anguríya angulite párlen. Ábár ki bhábiyá khuliyá lailen. Bhábilen, “e lobh sambaran kará ramanír asádhyá; pralobhanke lúr karái bhála!”

Ei baliyá Áyeshá garaládhár anguríya durga-parikhár jale nikshipta karilen.

ROMANIZED BARNAMÁLÁ

(BENGALL.)

অ	a	ঞ	is to be represented by n when in combination with চ, ছ, জ and ঝ; when in combination with other consonants and with vowels it is to be represented by ñ.	ৱ	r
আ	া			ল	l
ই	i			ব	b
ু	u			ব	ব in combination like চুরা, by v; when distinctly pronounced as in চুম্বণ, by b.
ু	ú	চ	t	শ	sh
ু	ri	ছ	th	ষ	sh
ু	e	জ	d	স	s
ু	ai	ঢ	dh	হ	h
ু	o	ণ	n	ড	r
ু	au	ত	t	চ	rh
ক	k	থ	th	ঝ	y
খ	kh	দ	d		
গ	g	ধ	dh		
ঝ	gh	ন	r		
ঞ	c	প	p	়	is to be represented when final by h, and when medial by doubling the Roman letter next following.
ছ	ch	ফ	ph	়	
জ	j	ব	b	়	
ঝ	jh	ভ	bh	়	
		ম	m	়	
		য	j	়	
		ঞ	in combination like দ্রুব্য by y;—when distinctly pronounced as in ভুদ্রোগ্ন, by j.	়	
				়	and before প, ফ, ব, ভ, ম and at the end of a word by m.

ADDITIONAL RULES.

t need not be dotted when it follows sh, e. g., kashta and káshtha.

ক্ষ and জ্ঞ are represented by ksh and jn, and ঝ্ঞ by shn.

ওয় is represented by w, e. g., hawáte, dewáte and lawáte.

Final ঞ is not written when not pronounced, e. g., bír; except in compound words, when it may be added even when not pronounced when the word is used singly, e. g., bíra-samhna.

The hyphen should not be used when there is vowel sandhi, e. g., astrághát, or after particles such as ni, pra, prati, aba, &c. In other cases it should be used when it contributes to clearness. No fixed rule can be laid down on the subject.

Consonants need not be doubled after r, e.g., dharma.

891.443/CHA

13273

